



Θασιακή Ένωση Καβάλας

Αρχείο Θασιακής
Ένωσης Καβάλας

Η Θάσος του χθες σε άσπρο μαύρο

Αναμνήσεις
από το παρελθόν
1885-1965

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ:
Λάζαρος Αλβανός

ΚΕΙΜΕΝΑ:
Δημήτρης Θεοδωρίδης





ΘΑΣΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΒΑΛΑΣ
ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΛΑΖΑΡΟΣ ΑΛΒΑΝΟΣ:	Πρόεδρος
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ:	Αντιπρόεδρος
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΥΒΕΛΗΣ:	Γενικός Γραμματέας
ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ:	Ειδικός Γραμματέας
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΡΟΥΤΗΣ:	Ταμίας
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΛΑΜΟΥΚΗ:	Έφορος
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΙΟΝΗΣ:	Υπεύθυνος έκδοσης "ΘΑΣΙΑΚΩΝ"
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΓΑΠΗΤΟΣ:	Μέλος
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ:	Μέλος



Θασιακή Ένωση Καβάλας

Η Θάσος του χθες σε άσπρο μαύρο

Αναμνήσεις από το παρελθόν
1885-1965

Λάζαρος Αλβανός
Δημήτρης Θεοδωρίδης

«Η Θάσος του χθες σε άσπρο μαύρο»

Αναμνήσεις από το παρελθόν της Θάσου, 1885 -1965

Copyright: Θασιακή Ένωση Καβάλας, 2010

Έκδοση 1η

Επεξεργασία - ψηφιοποίηση φωτογραφιών: Λάζαρος Αλβανός

Κείμενα: Δημήτρης Θεοδωρίδης

Κεντρική διάθεση:

Θασιακή Ένωση Καβάλας

M. Αλεξάνδρου 28

τηλ. 2510 227 227, Καβάλα

Όλα τα δικαιώματα της έκδοσης ανήκουν στη Θασιακή Ένωση Καβάλας.

Απαγορεύεται η μερική ή ολική αναπαραγωγή του έργου με οποιοδήποτε μέσο χωρίς την έγγραφη άδεια της Θασιακής Ένωσης Καβάλας.

*Στους απλούς ανθρώπους
που διαμόρφωσαν
την ιστορία
του τόπου μας*

Πρόλογος του Δημάρχου Θάσου



Είναι τιμή μου να προλογίζω ένα λεύκωμα επιλεγμένων φωτογραφιών που τόσο ανθρώπινα φωτίζει το χθες της Θάσου. Η διατήρηση της ιστορικής μνήμης αποτελεί κύριο μέλημα της Δημοτικής Αρχής του νησιού, γι' αυτό υποστηρίζει έμπρακτα την έκδοση γραπτών κειμένων που παρουσιάζουν τον τρόπο ζωής της κοινωνίας, τις αναζητήσεις και τα επιτεύγματά της σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους, ταυτόχρονα όμως αποτελούν και πολύτιμη παρακαταθήκη για τις μεταγενέστερες γενιές.

Το λεύκωμα αυτό έρχεται να προστεθεί σε μια σειρά εκδόσεων της Θασιακής Ένωσης Καβάλας και επιχειρεί να συμβάλει στην επίτευξη της τοπικής μας αυτογνωσίας. Είμαι βέβαιος, ότι θα αποδειχτεί χρήσιμο εργαλείο γι' αυτούς που ενδιαφέρονται να μάθουν περισσότερα για το παρελθόν της Θάσου.

Ας αρχίσουμε λοιπόν την ξενάγησή μας στο χθες της Θάσου ξεφυλλίζοντας τις σελίδες αυτού του λευκώματος και έχοντας ως οδηγούς δυο ανθρώπους, που μόχθησαν για να μας παραδώσουν ένα εικαστικό ντοκουμέντο: το Λάζαρο Αλβανό και το Δημήτρη Θεοδωρίδη. Σας προσκαλώ να αφήσουμε τη σκέψη μας να παρασυρθεί από την «εύγλωττη σιωπή» των εικόνων και να παρακολουθήσουμε από κοντά τα δρώμενα της γενέτειράς μας μέσα από τα σύγχρονα ιστορικά γεγονότα, τη σχολική ζωή, τα παιχνίδια, τους χορούς στα πανηγύρια, τα στιγμιότυπα του γάμου, τη σκληρή δουλειά στα χωράφια και άλλες μοναδικές στιγμές της ζωής. Και σ' όλα αυτά πρωταγωνιστής ο δικός μας άνθρωπος, ο γείτονας, ο φίλος, ο συγγενής.

Είμαι σίγουρος ότι δε θ' αφήσει κανέναν ασυγκίνητο τούτο το λεύκωμα, γιατί είναι μια δουλειά που μιλάει δυνατά στην καρδιά, μια δουλειά που ξυπνάει τη μνήμη.

Τέλος, ευχαριστώ το Δ.Σ. της Θασιακής Ένωσης Καβάλας, που μου έδωσε την ευκαιρία να λειτουργήσω ως αρωγός στην έκδοση του ξεχωριστού αυτού λευκώματος, να εκφράσω λιτά τη σκέψη και το συναίσθημά μου και να νοιώσω τη γοητεία τού να συνομιλώ με μια φωτογραφία σε ένα λεύκωμα που τόσο απλά, τόσο αληθινά, τόσο περιεκτικά μιλά για τα παλιά και περιγράφει τη Θάσο του χθες.

Ο Δήμαρχος

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΣΗΣ

Ταξίδι στο παρελθόν παρέα με τις φωτογραφίες

Με την έκδοση του παρόντος Λευκώματος η «Θασιακή Ένωση Καβάλας» επιθυμεί να προσφέρει στους κατοίκους της Θάσου, αλλά και στο ευρύτερο κοινό, μια σπάνια συλλογή ανέκδοτων φωτογραφιών από ιδιωτικά αρχεία, στις οποίες έχουν αποτυπωθεί όψεις του παρελθόντος της Θάσου κατά την περίοδο 1885-1965.

Πριν από τρία χρόνια περίπου, ξεκίνησε συνειδητά και επίμονα η προσπάθεια συγκέντρωσης από τους συμπατριώτες μας όλου αυτού του φωτογραφικού θησαυρού που είχαν φυλαγμένο σε άλμπουμ ή σε συρτάρια τους και η δημιουργία ενός αρχείου της Θασιακής Ένωσης Καβάλας. Ήδη το αρχείο του Συλλόγου, περιλαμβάνει πάνω από 1000 φωτογραφίες που είναι αψευδείς μάρτυρες της πολιτιστικής κληρονομιάς της Θάσου.

Προκειμένου λοιπόν αυτό το ιστορικό υλικό να γίνει ευρύτερα γνωστό και προσιτό, ο Σύλλογος αποφάσισε να προβεί στην έκδοση αυτού του φωτογραφικού λευκώματος. Μέσα απ' αυτό, οι ερευνητές, αλλά και οι απλοί άνθρωποι, μπορούν να γνωρίσουν πτυχές από τη νεότερη ιστορία της Θάσου, τις θρησκευτικές γιορτές και τα πανηγύρια, το θασίο γάμο, την κοινωνική ζωή των κατοίκων του νησιού, τις εργασίες και τα επαγγέλματά τους και πολλά άλλα στοιχεία της καθημερινής τους ζωής. Έτσι, οι παλιές αυτές φωτογραφίες, θα αποτελέσουν πηγή γνώσης για το άμεσο παρελθόν του νησιού μας και ταυτόχρονα διδαχές για το παρόν και το μέλλον μας.

Το Λεύκωμα βασίστηκε σε επιλογή φωτογραφιών από το φωτογραφικό υλικό που έχει μέχρι τώρα στη διάθεσή του ο Σύλλογός μας, γι' αυτό και ίσως αδικεί ή αγνοεί κάποια γεγονότα ή ανθρώπους. Πρόθεσή μας όμως είναι στο μέλλον να προχωρήσουμε και σε μια δεύτερη έκδοση με άλλες ενδιαφέρουσες φωτογραφίες του Αρχείου μας, που δεν ήταν δυνατόν να συμπεριληφθούν στο παρόν Λεύκωμα ή που στην πορεία θα έχουμε εξασφαλίσει από άλλους συμπατριώτες μας.

Αληθινά, θέλουμε να ευχαριστήσουμε μέσα από τα βάθη της καρδιάς μας όλους εκείνους τους συμπατριώτες μας, που μας εμπιστεύθηκαν πρόθυμα το οικογενειακό φωτογραφικό αρχείο τους για να το αξιοποιήσουμε με κάθε τρόπο. Χωρίς αυτούς η δημιουργία του αρχείου και του Λευκώματος θα ήταν αδύνατη.

Επίσης, ευχαριστούμε θερμά το Δήμο Θάσου, που χωρίς την ευγενική χορηγία του η έκδοση αυτή δε θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί.

Τέλος, επιθυμούμε να επισημάνουμε ειλικρινά ότι η συλλογική προσπάθεια του Δ. Σ. της Θασιακής Ένωσης Καβάλας έφθασε στην κορύφωσή της με τις ακούραστες προσπάθειες του Λάζαρου Αλβανού που ανέλαβε την ψηφιοποίηση και επεξεργασία του φωτογραφικού αρχείου, και του Δημήτρη Θεοδωρίδη που επιμελήθηκε τη συγγραφή των κειμένων, για να μας δώσουν αυτό το άρτιο καλλιτεχνικό αποτέλεσμα.

Ελπίζουμε πως το Λεύκωμα αυτό θα ξυπνήσει αναμνήσεις στους παλιότερους και θα προσφέρει πληροφορίες στους νεότερους. Ίσως και ερεθίσματα για μια πιο συνθετική ιστορική έρευνα. Σκοπός μας είναι το ταξίδι στο παρελθόν γιατί όποιος το αγνοεί, δεν μπορεί να προχωρήσει στο μέλλον.

Το Διοικητικό Συμβούλιο

Σκέψεις

*Οι απλοί άνθρωποι, αυτοί που τα ονόματά τους
δε μπαίνουν σε βιβλία ιστορίας,
είναι αυτοί που δημιουργούν την ιστορία.*
Νόαμ Τσόμσκι

Το παρόν Λεύκωμα, το οποίο προέκυψε έπειτα από την αναζήτηση φωτογραφικού υλικού σε ιδιωτικά αρχεία και την οργάνωσή του σε έντεκα θεματικές ενότητες, φυσικά και δεν είναι σε θέση να υποκαταστήσει άλλες ιστορικές, λαογραφικές εργασίες ή να διεκδικήσει τον τίτλο της εμπειριστατωμένης επιστημονικής εργασίας. Προσπαθεί, ωστόσο, να επιτύχει κάτι εντελώς ξεχωριστό: την αξιοποίηση της φωτογραφίας ως ιστορικής πηγής. Ως το μέσο που αποτυπώνει μια πραγματικότητα την οποία δεν μπορούν να καταγράψουν οι καθιερωμένες ιστορικές μελέτες του παρελθόντος.

Το φωτογραφικό σύνολο που παρουσιάζεται, αποτελεί υλικό, κυρίως ανώνυμων φωτογράφων, που έσπευδαν στην αγροτική ύπαιθρο της Θάσου για να κερδίσουν τα προς το ζην αποτυπώνοντας με το φακό τους το μόχθο της αγροτιάς ή την έντονη ευχαρίστηση και το ξεφάντωμα των λαϊκών πανηγυριών: τους ομίλους και τις παρελάσεις των μαθητών ή το τρικούβερο γλέντι του «Θασίτικου γάμου». Θα είχε ενδιαφέρον να διαθέταμε περισσότερα στοιχεία: τα ονόματα των φωτογράφων, τις ακριβείς ημερομηνίες λήψης των φωτογραφιών, την αφορμή της φωτογράφισης και τις τοποθεσίες. Δυστυχώς κάτι τέτοιο στάθηκε αδύνατον. Οι πληροφορίες ήταν ελλιπείς και συγκεχυμένες εκτός ελαχίστων περιπτώσεων.

Παρόλα αυτά, το φωτογραφικό αυτό υλικό είναι πραγματικός θησαυρός...

Είναι η ζωή των προπαππούδων μας ...των γονέων μας. Είναι η ζωή των δικών μας ανθρώπων, έτσι όπως την είχαμε διασώσει στη μνήμη μας από τις αφηγήσεις τους. Τους βλέπουμε να οργώνουν, να φυτεύουν τη γη, να θερίζουν, να τρυγούν, να μαζεύουν ελιές, να γλεντούν στα πανηγύρια τους. Να πηγαίνουν σχολείο, να αρραβωνιάζονται και να παντρεύονται.

Θα διαπιστώσετε ότι στο σχολιασμό των φωτογραφιών δεν καταγράφονται ονόματα. Αυτό δε σημαίνει ότι οι άνθρωποί μας είναι «ανώνυμοι». Αντίθετα, όλοι είναι «επώνυμοι»! Δεν τους λησμονήσαμε. Τους νιώθουμε πάντα κοντά μας, πλάι μας: την ώρα που στρώνουμε τα εργόχειρα με τα κεντήματα των γυναικών, που χρησιμοποιούμε τα έπιπλά τους, που αναπαράγουμε τους λόγους τους, που ξεκουράζουμε το βλέμμα μας στον κάμπο που τόσο αγάπησαν...

Θελήσαμε να καταγράψουμε φωτογραφικά την ιστορία του νησιού μας. Δε γνωρίζουμε, αν η προσπάθεια ήταν επιτυχής. Η αναδίφηση, εντούτοις, του φωτογραφικού υλικού μάς χάρισε την ευκαιρία για ένα αναζωογονητικό ταξίδι αυτογνωσίας και παρατήρησης σ' ένα λησμονημένο παρελθόν.

Πιστεύουμε, ότι η παρουσίαση των ασπρόμαυρων φωτογραφικών στιγμιότυπων, όπως παρατίθενται στο Λεύκωμα, διευκολύνει την ιστορική ανάγνωση της καθημερινής ζωής της Θάσου, που χάθηκε για πάντα καλυμμένη από τη σκόνη του χρόνου και του εκσυγχρονισμού το τελευταίο τέταρτο του εικοστού αιώνα. Καταφέρνει, επίσης, να μεταδώσει το χρώμα και την ατμόσφαιρα μιας άλλης εποχής και καθιστά τις νεότερες γενιές του νησιού μας, και όχι μόνο, κοινωνούς ενός λησμονημένου παρελθόντος.

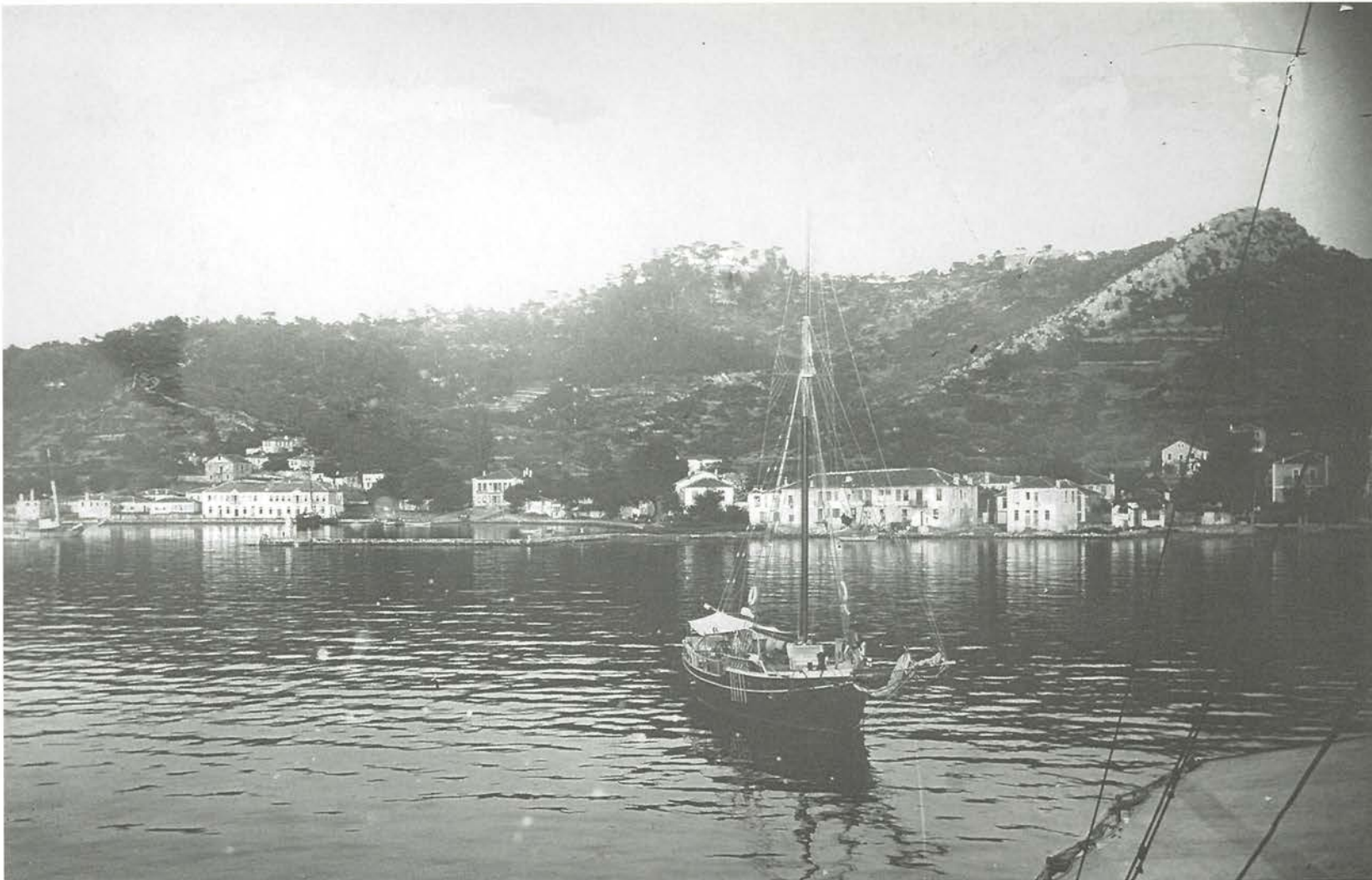
Τα Χωριά της Θάσου

Από ψηλά η Θάσος ξεπροβάλλει μέσα στα νερά του βόρειου Αιγαίου σαν ολοστρόγγυλο βότσαλο. Νησί σημαντικό για την κλίμακα του ελληνικού αρχιπελάγους με 393 τετρ. χλμ. επιφάνεια και ακτές που φτάνουν τα 95 χλμ. σε μήκος. Η πρωτεύουσα του νησιού, Θάσος, απέχει από την Καβάλα 18 ναυτικά μίλια και από τη Θρακική παραλία 6 μίλια.

Το νησί διασχίζεται από μια οροσειρά που έχει ως ψηλότερη κορυφή το «Ψαριό» με ύψος 1204 μ. και ατενίζει στον ορίζοντα το όρος Παγγαίο και τον επιβλητικό όγκο του Άθω. Το έδαφος της Θάσου αποτελείται κυρίως από γκριζοπράσινο σχιστόλιθο και από άσπρο χοντρόκοκκο μάρμαρο, υλικό πρώτης ποιότητας για καλλιτέχνες, γλύπτες κι αρχιτέκτονες. Φαίνονται ακόμη τα αρχαία λατομεία σε διάφορα σημεία του νησιού, ιδιαίτερα στη χερσόνησο της Αλυκής. Ξακουστά ακόμη ήταν τα χρυσωρυχεία της, που πρώτοι τα εκμεταλλεύτηκαν οι Φοίνικες, αλλά και τα ορυχεία σιδήρου που μέχρι τα μισά του προηγούμενου αιώνα τα εκμεταλλεύτηκαν διάφορες εταιρίες.

Σ' αυτό το μεταλλευτικό πλούτο του νησιού πρέπει να προσθέσουμε και τη βλάστησή του, που κάνει εντύπωση σ' όλους τους ταξιδιώτες για την αφθονία και την ποικιλία της. Εφοδιασμένο το νησί με άφθονα νερά και ευνοημένο από ένα κλίμα σχετικά εύκρατο, είναι σκεπασμένο με πανέμορφα δάση, τα οποία υπήρξαν από την αρχαιότητα ένας από τους κύριους οικονομικούς του πόρους. Τα ρητινοφόρα, οι βελανιδιές προμήθευαν θαυμάσιο ξύλο στα ναυπηγεία και τους αρχιτέκτονες σ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας του. Μέχρι και σήμερα, η τραχεία πεύκη συμβάλλει στην ανάπτυξη της μελισσοτροφίας. Η Θάσος είναι σημαντικό κέντρο παραγωγής μελιού στη χώρα. Στις πεδιάδες, επίσης και στις πλαγιές της καλλιεργούνται ελαιόδεντρα που αποδίδουν σημαντικές ποσότητες λαδιού και βρώσιμης ελιάς.

Τέλος, ως προς την οικιστική ανάπτυξη του νησιού, χρειάζεται να αναφέρουμε ότι τα παλιά χωριά της Θάσου του 16ου και 17ου αιώνα ήταν κτισμένα μακριά απ' τη θάλασσα κρυμμένα μέσα στους μοιχούς των κοιλάδων για την αποφυγή των πειρατικών επιδρομών. Αργότερα, όμως, όταν εξαφανίστηκε ο κίνδυνος της πειρατείας, μαράζωσαν τα χωριά στο εσωτερικό και αναπτύχθηκαν μεσόγειοι και παραλιακοί οικισμοί. Τα τελευταία χρόνια, το καλό οδικό δίκτυο, η κατασκευή πολυτελών ξενοδοχείων και η συχνή συγκοινωνία με την στεριά άλλαξαν την όψη του νησιού. Και τα οικονομικά των κατοίκων εξαρτώνται πια ουσιαστικά από τον τουρισμό.



Λιμένας, 1917

Η κωμόπολη του Λιμένα στη βόρεια πλευρά του νησιού, που ξαναπήρε την αρχαία της ονομασία Θάσος, είναι η πρωτεύουσα του νησιού και έδρα του Δήμου Θάσου. Εδώ εγκαταστάθηκαν τον 7ο αιώνα π.Χ. οι άποικοι Πάριοι του Τελεσικλή. Πάνω στη θέση της αρχαίας πόλης χτίστηκε η σύγχρονη. Ευτυχώς, όμως, αναπτύχθηκε νοτιοδυτικά της αρχαίας και έτσι διασώθηκε η συνοικία της αρχαίας αγοράς και του αρχαίου λιμανιού. Αρχαιολογικά ευρήματα από τη σπουδαία ιστορία της Θάσου εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο με σημαντικότερο το άγαλμα του κριοφόρου Κούρου. Στη φωτογραφία διακρίνεται το κλειστό λιμάνι με το Καλογερικό της Μονής Βατοπεδίου, καθώς και ο δρόμος που οδηγεί στο Αρχαίο Θέατρο και την Ακρόπολη.



Η ζωή στο λιμάνι, Λιμένας 1951

Ο ανώνυμος φωτογράφος απαθανάτισε ένα στιγμιότυπο από την καθημερινή κίνηση στην προκυμαία του λιμανιού, όπου αγκυροβολούσαν τα επιβατηγά καΐκια της συγκοινωνίας Θάσου-Καβάλας. Στη γεμάτη ζωή πλατεία διακρίνονται κάτοικοι να κάθονται στα καφενεία και να δροσίζονται κάτω από τον αειθαλή πλάτανο. Η Θάσος (Λιμένας) στην αρχαιότητα διέθετε δύο λιμάνια, ένα εμπορικό και ένα πολεμικό. Σήμερα σώζεται μόνο το εμπορικό, το οποίο χρησιμοποιείται από τους ψαράδες, ενώ από το πολεμικό φαίνονται οι βάσεις του λιμενοβραχίονα.



Παναγία, δεκαετία του 1960

Στα τέλη του 17ου αιώνα, όταν η πειρατεία ξαναφουντώνει στο Αιγαίο, ο φόβος των πειρατών ανάγκασε τους κατοίκους του Λιμένα να καταφύγουν στο εσωτερικό του νησιού και να εγκατασταθούν στην Παναγία, η οποία υπήρξε πρώτη πρωτεύουσα της Θάσου μετά την Ελληνική Επανάσταση του 1821 και έως το 1884. Η Παναγία πήρε το όνομά της από τον επιβλητικό ομώνυμο ναό (μέσα 18ου αιώνα), όπου φυλάσσεται η ασημένια εικόνα της Παναγίας της Παντοβλεπούσας, μοναδική μ' αυτό το προσωνύμιο στην Ελλάδα. Είναι ένα παραδοσιακό χωριό, που τα σπίτια του διατηρούν την αρχιτεκτονική παράδοση του 19ου αιώνα, με σαχνισιά* που ελαφρύνουν τους ορόφους και πλάκες στην οροφή που βοηθούν στην προσαρμογή τους στο πετρώδες έδαφος.



Ο Ταρσανάς, δεκαετία του 1960

Στο μικρό λιμανάκι της σκάλας Ποταμιάς δεσπόζει ο Ταρσανάς. Κτίστηκε τον 19ο αιώνα από Αθωνίτες μοναχούς, και σήμερα ανακαινισμένος χρησιμοποιείται ως πολιτιστικός χώρος. Σε απόσταση λίγων χιλιομέτρων βρίσκεται το χωριό Ποταμιά κτισμένο στην πλαγιά του Ψαριού. Πολλοί κάτοικοί του μετανάστευσαν στις αρχές του 20ού αιώνα στην Αμερική κι ένας απ' αυτούς ήταν ο παγκοσμίου φήμης γλύπτης Πολύγνωτος Βαγής. Στην Ποταμιά λειτουργεί μουσείο με έργα του.



Θεολόγος, δεκαετία του 1960

Το πιο σημαντικό κεφαλοχώρι της Θάσου, που πρωτοστατούσε στη διοίκηση του νησιού μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα και αποτελούσε σπουδαίο εμπορικό κέντρο. Ισχυρές προσωπικότητες του χωριού συνέβαλαν καθοριστικά στην εξέλιξη των κοινοτικών πραγμάτων, στην πνευματική και εθνική αφύπνιση των κατοίκων του νησιού. Διατηρεί μέχρι σήμερα τα παλιά πέτρινα σπίτια, που είναι ζωντανά δείγματα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Ανάμεσα σ' αυτά ξεχωρίζει και το αρχοντικό του πρώτου προέδρου της Θάσου την περίοδο της αιγυπτιακής κατοχής και αρχηγού της Επανάστασης Μεταξά Χατζηγιώργη. Σήμερα, ο Θεολόγος, είναι η ιστορική έδρα του νησιού.



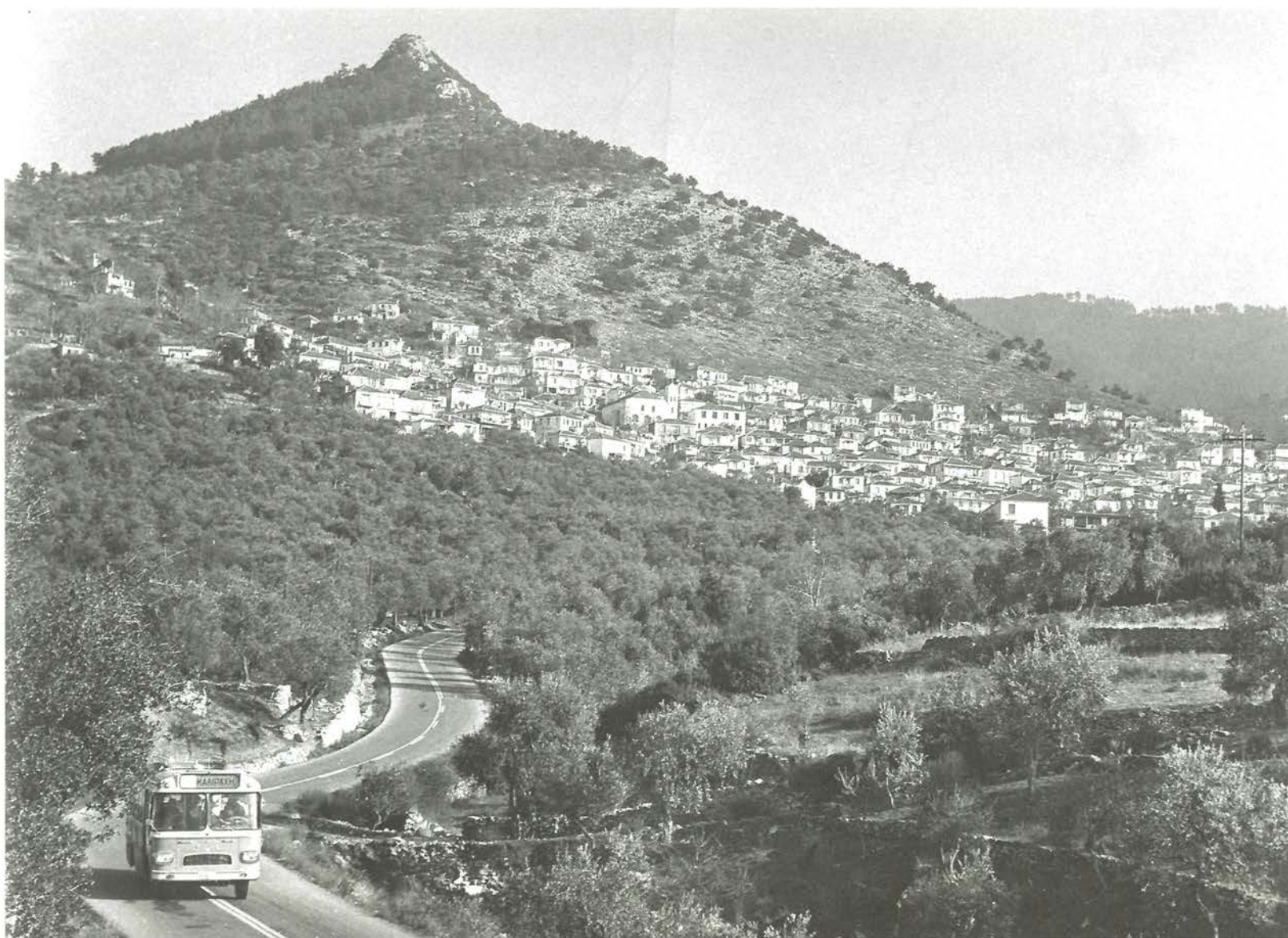
Λιμενάρια, δεκαετία του 1930

Το 1903, έφτασε στην περιοχή ο Γερμανός επιχειρηματίας Fr. Speidel έχοντας λάβει από την οθωμανική κυβέρνηση το δικαίωμα εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων αργυρούχου μόλυβδου και καλαμίνας* που υπήρχαν στη θέση «Βούβες». Δημιούργησε βιομηχανικές εγκαταστάσεις εξόρυξης, πρώτου εμπλουτισμού και φόρτωσης των ορυκτών σε καράβια για τη μεταφορά τους στη Γερμανία. Οι κάτοικοι τότε άρχισαν σταδιακά να εγκαταλείπουν το ορεινό χωριό Κάστρο και να εγκαθίστανται αρχικά στα Καλύβια και μετέπειτα στα Λιμενάρια, αφού η γερμανική εταιρεία είχε άμεση ανάγκη από εργατικά χέρια. Το Παλατάκι, η έδρα της εταιρίας, αποτελεί δείγμα αρχιτεκτονικής έως τις μέρες μας, που παρά την εγκατάλειψη, δεσπόζει πάνω από το Βαθύ Λιμενάρι.



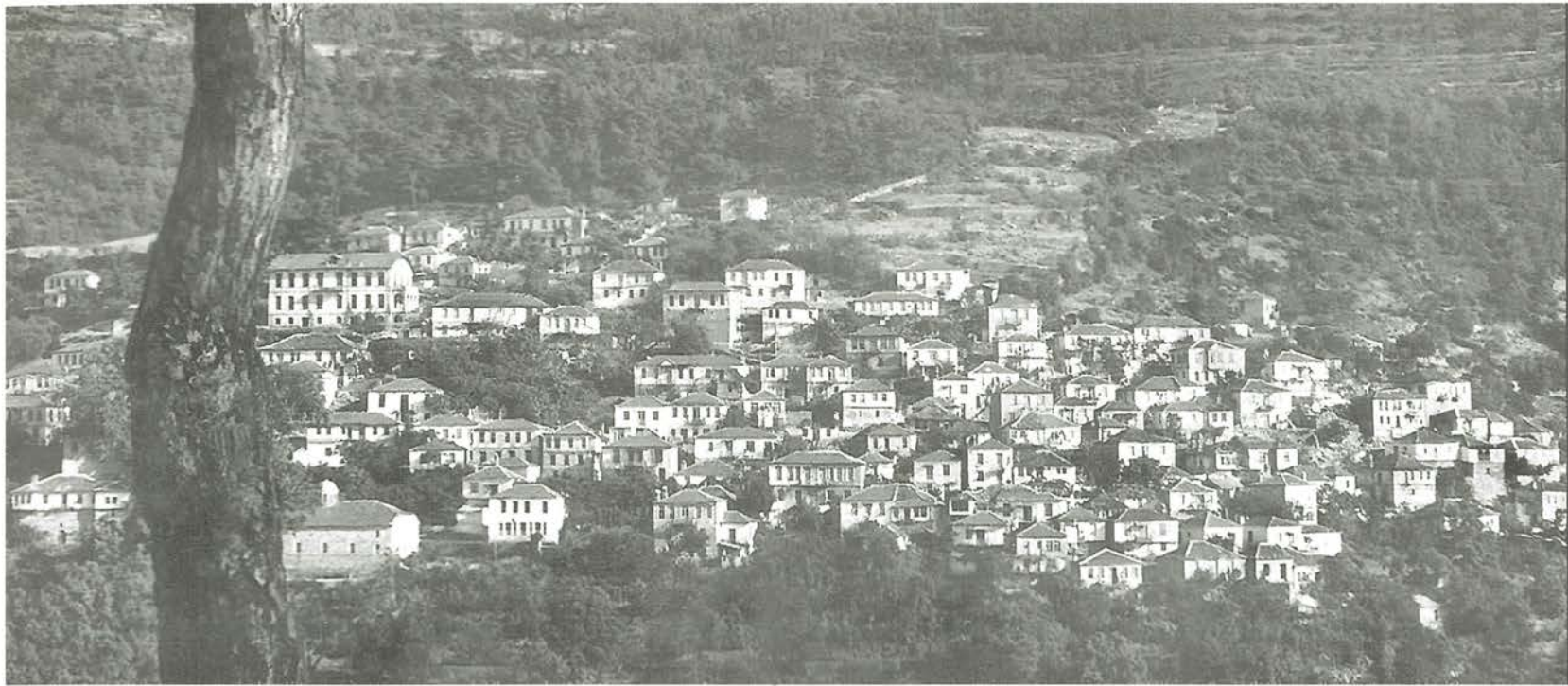
Σκάλα Μαριές, δεκαετία του 1960

Μικρό ψαροχώρι κλεισμένο μέσα σε μια στενή αγκάλη. Σήμερα αναπτύσσεται τουριστικά. Ο δρόμος, διασχίζοντας μια όμορφη κοιλάδα, οδηγεί στο ορεινό χωριό των Μαριών που διατηρεί ακόμη την παραδοσιακή του όψη και έχει στο κέντρο την εκκλησία των Ταξιαρχών (1800). Δεξιά στο δρόμο διακρίνονται ακόμη τα μεταλλεία σιδήρου που τα εκμεταλλεύονταν από την αρχαιότητα. Αριστερά πριν το χωριό βρίσκεται η Μονή της Κοίμησης της Θεοτόκου με την ομώνυμη εκκλησία (Παναγούδα) που χτίστηκε πριν το 19ο αιώνα.



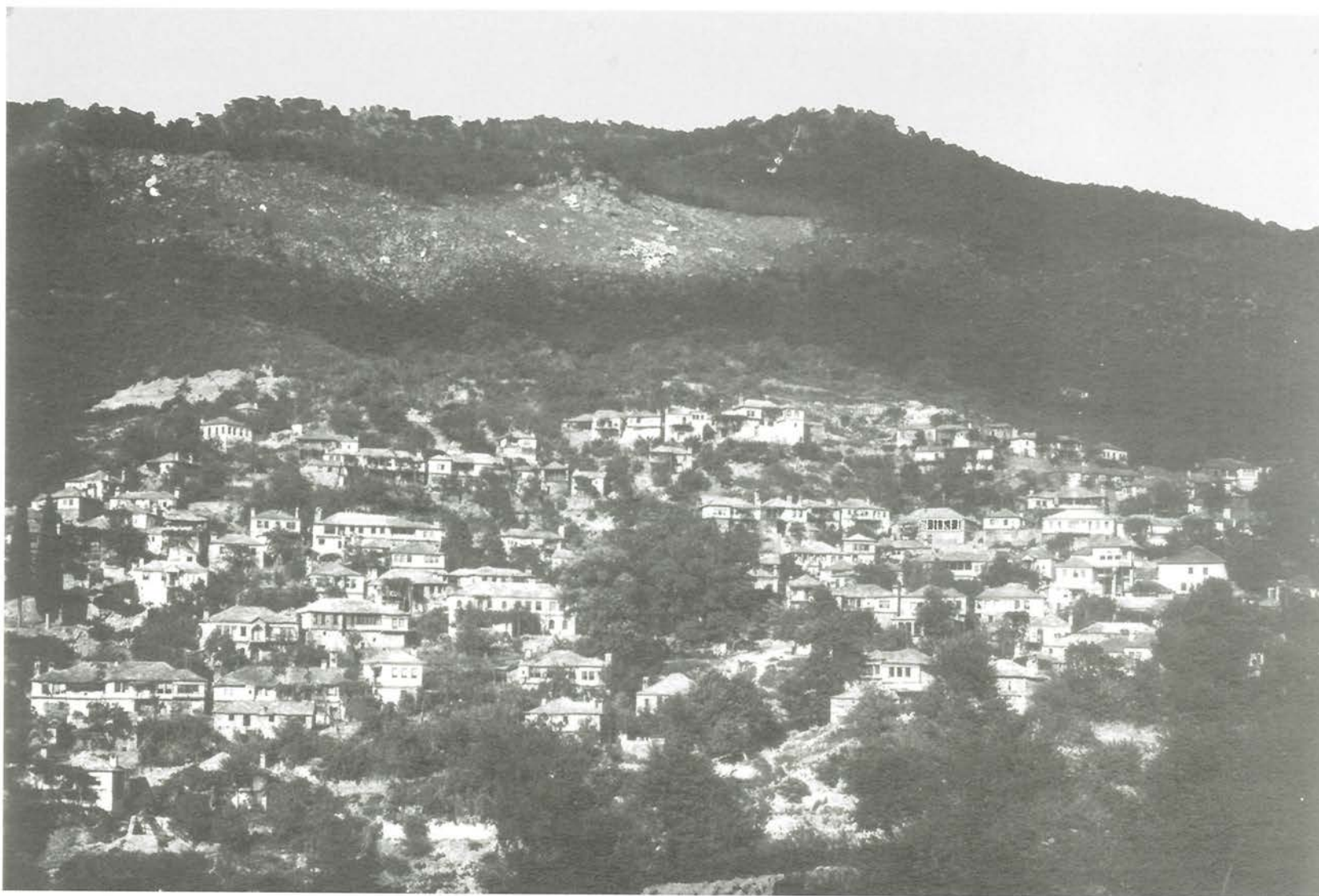
Καλλιράχη, δεκαετία του 1960

Το σημερινό χωριό χτίστηκε τότε που άρχισε να εξαφανίζεται η πειρατεία. Οι κάτοικοί του εγκατέλειψαν το αρχαιότερο χωριό, την Κακή Ράχη, που βρισκόταν στο λόφο της Μεταμόρφωσης και εγκαταστάθηκαν στην πλαγιά που σκαρφαλώνει πίσω από τους ελαιώνες στον απέναντι λόφο. Στη Σκάλα Καλλιράχης έχουν διασωθεί μέχρι σήμερα οι καλύβες, οι χτισμένες πάνω στο κύμα, στις οποίες οι ψαράδες τραβούσαν τις βάρκες τους για να τις προστατεύουν από την κακοκαιρία.



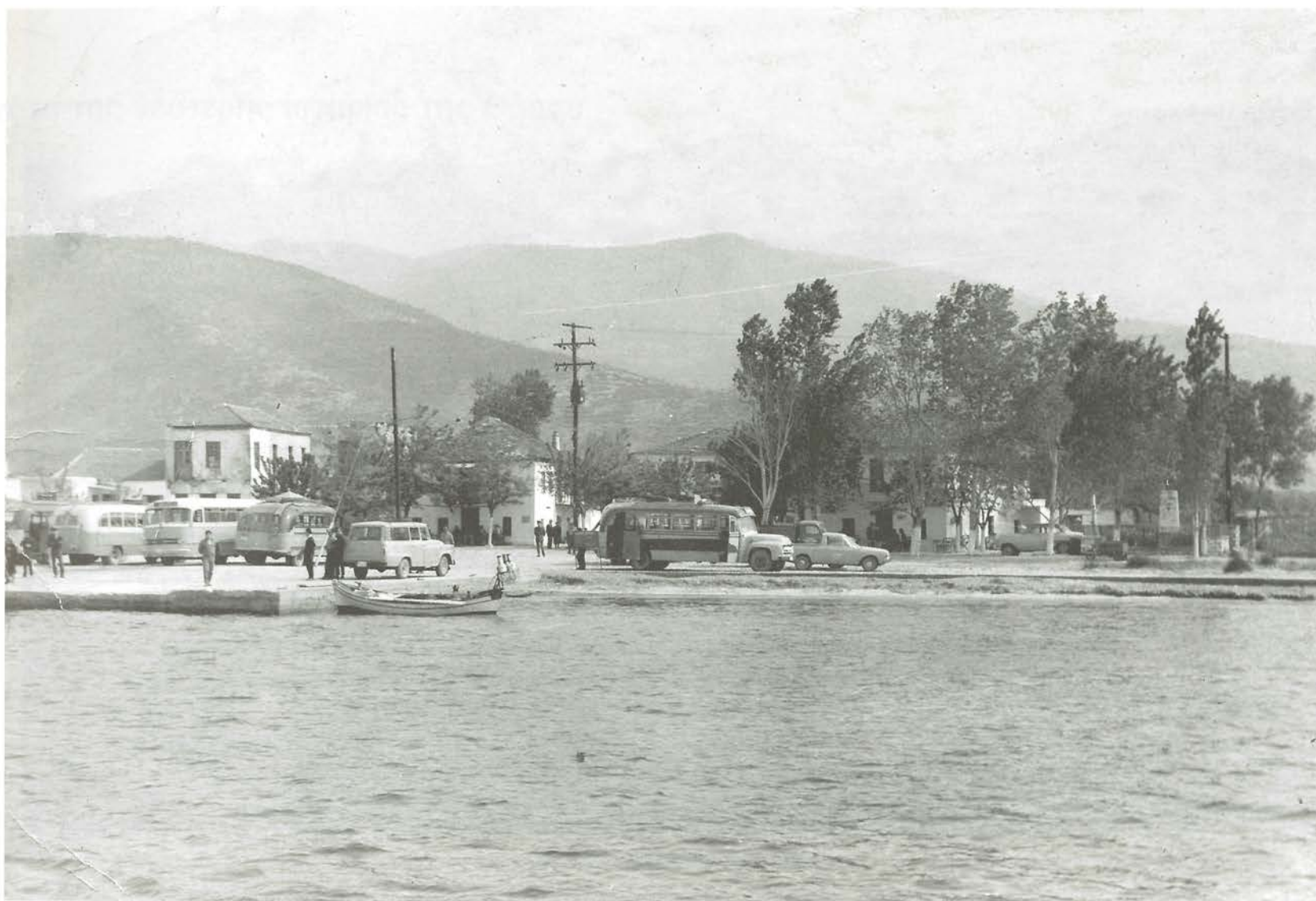
Σωτήρος, πρώτη δεκαετία 20ου αιώνα

Τα παλιά πέτρινα σπίτια του χωριού φαίνονται από μακριά γαντζωμένα στις πλαγιές του βουνού. Αξιόλογος είναι ο ιερός ναός της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος (1890) και η παλιά μαρμαρόκτιστη βρύση. Σε μικρή απόσταση από το χωριό υπάρχουν παλιές εγκαταστάσεις μεταλλείων και στη Σκάλα Σωτήρος ανασκάφηκε προϊστορικός οικισμός, που ιδρύθηκε στις αρχές της 3ης χιλιετίας.



Καζαβήτι, δεκαετία του 1960

Το χωριό Καζαβήτι, με τους δύο οικισμούς, κτίστηκε πάνω στις πλαγιές του βουνού, στο βάθος μιας κοιλάδας και σε τοποθεσία φυσικά προστατευμένη. Η προσφορά του υπήρξε σημαντική την εποχή που τα παράλια του νησιού δέχονταν επιθέσεις από τους πειρατές. Χαρακτηριστικά είναι τα πέτρινα σπίτια με τα δοξάτα* και τα χρωματιστά ταβάνια, κτισμένα μέσα σε μια πλούσια βλάστηση από πλατάνια, καστανιές και πεύκα. Αξιόλογοι οι δύο ιεροί ναοί των Αγίων Αποστόλων (1804) στο Μεγάλο Καζαβήτι και του Αγίου Γεωργίου (1810) στο Μικρό Καζαβήτι. Από τα μέσα περίπου του 20ου αιώνα, οι κάτοικοί του το εγκατέλειψαν και εγκαταστάθηκαν στο μεσόγειο χωριό του Πρίνου για να διευκολυνθούν στη συστηματική ελαιοκαλλιέργεια.



Σκάλα Πρίνου, δεκαετία του 1960

Όταν αντιμετωπίστηκε η πειρατεία στο Αιγαίο, τα ορεινά χωριά στο εσωτερικό της Θάσου σιγά σιγά άρχισαν να μαραζώνουν σε όφελος των οικισμών της παραλίας. Οι «Σκάλες» αναπτύχθηκαν γρήγορα, αφού οι κάτοικοι εγκαθίσταντο εκεί για ν' ασχοληθούν με την αλιεία και αργότερα με τον τουρισμό. Επάνω, η Σκάλα Πρίνου, όταν άρχισε να εξελίσσεται σε συγκοινωνιακό κέντρο της Θάσου, από όπου υπήρχε συχνή ακτοπλοϊκή επικοινωνία με την Καβάλα.



Ραχwóni, δεκαετία του 1930

Στις δυο πλευρές του βουνού αντικριστά, βρίσκονται οι οικισμοί Άγιος Γεώργιος και Ραχwóni, που αποτελούν σήμερα το χωριό Ραχwóni. Στην είσοδο του οικισμού Ραχωνίου συναντάμε την εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου με τα πανύψηλα πλατάνια και τα τρεχούμενα νερά. Στον οικισμό του Αϊ-Γιώργη είχε ζήσει τα παιδικά του χρόνια ο Μεχμέτ Αλή κι είχε ανατραφεί από την οικογένεια του Θεοδωρούδη Καραπαναγιώτου. Από τότε αγάπησε τη Θάσο, κι αργότερα ως ηγεμόνας της Αιγύπτου τη ζήτησε από το Σουλτάνο ως βακούφικο παραχωρώντας στους κατοίκους της πολλά προνόμια.

Γεγονότα της νεότερης ιστορίας της Θάσου

Ο πατριωτισμός των Θασίων εκδηλώθηκε έντονα από τις αρχές του 20ου αιώνα με τη συμμετοχή τους στο Μακεδονικό αγώνα. Άλλοι ενίσχυαν οικονομικά τον αγώνα και άλλοι αγωνίζονταν στις τάξεις των αντάρτικων σωμάτων. Από τους Θάσιους αντάρτες του Μακεδονικού αγώνα ξεχωρίζουν ο Νικόλαος Λαμπίρης, ο οποίος συμμετείχε στη μάχη των Βρασνών και ο Νικόλαος Στενός, που έδρασε πάνω στο νησί και έπειτα στο Παγγαίο κατόπιν εντολής του Στυλιανού Μαυρομιχάλη που κατηύθυνε το Εθνικό Κέντρο Καβάλας.

Το διάστημα αυτό, πριν την απελευθέρωση της Θάσου, είχαν αρχίσει και οι συστηματικές αρχαιολογικές ανασκαφές στο νησί. Συγκεκριμένα, στα 1911, η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, με επίσημη άδεια-φιρμάνι από τις Τουρκικές Αρχές, άρχισε τη συστηματική ανασκαφική έρευνα στην αρχαία πόλη της Θάσου. Τότε, οι ανασκαφές στο ιερό του Πυθίου Απόλλωνα στην Ακρόπολη έφεραν στο φως και τον περίφημο κριοφόρο Κούρο.

Λίγο αργότερα, με την έναρξη του Α΄ Βαλκανικού πολέμου, το πρωί της 18ης Οκτωβρίου 1912, μοίρα του ελληνικού στόλου καταλαμβάνει και απελευθερώνει από τους Τούρκους τη Θάσο. Σίγουρα είναι η σημαντικότερη στιγμή στη μακράιωνη ιστορία του νησιού.

Σε σύντομο διάστημα, με την έναρξη του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου, η Θάσος, από το 1916 έως το 1917, βρέθηκε υπό γαλλική κατοχή και «προστασία» με θετικές συνέπειες. Η δυναμική παρέμβαση της Αντάντ, με την αποστολή γαλλικού στόλου στη Θάσο και την εγκατάσταση στο νησί Συμμαχικών Δυνάμεων απέτρεψε την κατάκτηση του νησιού από τους Βουλγάρους, που εκείνη τη χρονική περίοδο μαζί με τους Γερμανούς είχαν εισβάλει στο έδαφος της Ανατολικής Μακεδονίας και είχαν καταλάβει την Καβάλα. Οι Αγγλογάλλοι την περίοδο εκείνη κατασκεύασαν στον Πρίνο συμμαχικό αεροδρόμιο με αποστολή κυρίως αναγνωριστική για τον έλεγχο της περιοχής από τη Δράμα μέχρι τα Δαρδανέλια.

Παράλληλα, κατά τη διάρκεια του πολέμου πολλοί Θάσιοι στρατεύθηκαν και θυσιάστηκαν στο βωμό της υπεράσπισης της ελευθερίας. Πολύ σύντομα όμως μετά τη λήξη του πολέμου, χρειάστηκε να στρατευθούν πάλι και να υπηρετήσουν την πατρίδα στη Μικρασιατική εκστρατεία, ποτίζοντας με το αίμα τους και τα εδάφη της Μικράς Ασίας.

Η Μικρασιατική καταστροφή που ακολούθησε στα 1922, έφερε στο νησί αρκετούς πρόσφυγες, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν κυρίως στα παραλιακά χωριά του Λιμένα και των Λιμεναρίων. Λίγο αργότερα, το 1926, έγινε η απαλλοτρίωση των κτημάτων των μοναστηριών του Αγίου Όρους από την κυβέρνηση του Αλέξανδρου Παπαναστασίου, τα οποία μοιράστηκαν στους ακτήμονες του νησιού. Παρόλα αυτά, οι άσχημες οικονομικές συνθήκες του μεσοπολέμου, ανάγκασαν, όπως και στις αρχές του 20ου αιώνα, αρκετούς Θάσιους να μεταναστεύσουν κυρίως στην Αμερική. Ένας απ' αυτούς ήταν και ο μετέπειτα παγκοσμίου φήμης γλύπτης Πολύγνωτος Βαγής.

Την ίδια χρονική περίοδο, πολλοί Θάσιοι πηγαίνουν κάθε καλοκαίρι και εργάζονται ως εποχικοί εργάτες στην επεξεργασία του καπνού στις καπναποθήκες της Καβάλας. Οι συνθήκες εργασίας των καπνεργατών ήταν άθλιες. Οι απεργίες για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και την αύξηση του ημερομισθίου, πολλές φορές έφεραν τους απεργούς αντιμέτωπους με την έφιππη αστυνομία. Στη μεγάλη διαδήλωση της 9ης Οκτωβρίου του 1932, η Θάσος θρήνησε τον εικοσάχρονο καπνεργάτη Γιάννη Ψαρόπουλο από την Καλλιράχη, που έπεσε νεκρός από σφαίρα χωροφύλακα.

Αργότερα, με την κήρυξη της επιστράτευσης ενάντια στην Ιταλική εισβολή, οι Θάσιοι βρέθηκαν και πάλι στις πρώτες γραμμές του αγώνα για την

ελευθερία. Μετά την κατάρρευση του μετώπου και τη γερμανική κατοχή του νησιού για λίγες εβδομάδες, στις 15 Μαΐου του 1941, αποβιβάστηκε ο βουλγαρικός στρατός στη Θάσο. Αμέσως, οι Βούλγαροι άρχισαν να εφαρμόζουν μέτρα κατάργησης κάθε εθνικής και θρησκευτικής ελευθερίας, αλλά και εξόντωσης του πληθυσμού. Η καθημερινή ζωή των κατοίκων του νησιού έγινε δυσβάστακτη: πείνα, φόβος, αγγαρείες και ξύλο.

Στα χρόνια της Βουλγαρικής κατοχής που ακολούθησαν, άντρες και γυναίκες πήραν μέρος στην Αντίσταση και πύκνωσαν τις γραμμές του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ μέσα και έξω από τη Θάσο. Εκατοντάδες εγκατέλειψαν το νησί και εγκαταστάθηκαν στη Χαλκιδική, στα βουνά της Λεκάνης και στο δάσος του Νέστου, γεγονός που συνέβαλε στην ενίσχυση του αντιστασιακού κινήματος αυτών των περιοχών. Ακόμη, πολλοί επάνδρωσαν την VI Ναυτική Μοίρα Β.Α. Αιγαίου του ΕΛΑΝ, που εκτελούσε επιχειρήσεις κατά των Γερμανών στη θαλάσσια περιοχή των εκβολών του Στρυμώνα, της Χαλκιδικής και της Θεσσαλονίκης.

Μετά την απελευθέρωση και τον εμφύλιο, η κατάσταση στο νησί, σταδιακά, άρχισε να καλυτερεύει. Τότε, πραγματοποιήθηκε ο αναδασμός των ελαιοδένδρων, η λειτουργία αρδευτικών γεωτρήσεων και η συγκρότηση των ελαιοουργικών συνεταιρισμών, που οδήγησαν στη συστηματική ελαιοκαλλιέργεια και στη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών στο νησί.

Εντούτοις όμως, ένα δεύτερο ρεύμα μετανάστευσης από τη Θάσο παρατηρήθηκε τη δεκαετία του 1960, όταν η Γερμανία κυρίως πρόσφερε εργασία σε πολλούς άνεργους κατοίκους. Ευτυχώς όμως, οι περισσότεροι απ' αυτούς επέστρεψαν σταδιακά πίσω στο νησί, όταν άρχισε να αναπτύσσεται ο τουρισμός τις τελευταίες δεκαετίες του 20ου αιώνα.



Έναρξη ανασκαφής της Πύλης του Σειληνού, Λιμένας 1911

Μετά τις ανασκαφές του E. Miller στο Λιμένα και στην Αλυκή (1863-1864), που είχαν στείλει σημαντικά γλυπτά της Θάσου στο Μουσείο του Λούβρου, ακολούθησαν οι ανασκαφές των Th. Bent (1886) και Th. Macridy-Bey (1910), οι οποίες οδήγησαν σημαντικά γλυπτά στο Μουσείο της Κωνσταντινούπολης. Ευτυχώς, στα 1911, η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή των Αθηνών με επίσημη άδεια από τις Οθωμανικές Αρχές άρχισε τη συστηματική ανασκαφική έρευνα στην αρχαία πόλη της Θάσου. Στη φωτογραφία, στην πάνω σειρά, πρώτος από δεξιά, ξεχωρίζει ο Θάσιος επιστάτης της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, Πολύγνωτος Κλωνάρης.



Ο μοίραρχος του ελληνικού στόλου Π. Γκίνης με το λοχαγό Κονταράτο, Λιμένας 18 Οκτωβρίου 1912

Το πρωί της 18ης Οκτωβρίου 1912, τα πολεμικά «Σπέτσαι», «Υδρα», «Θύελλα» και «Λόγχη» με το οπλιταγωγό «Πέλοψ», που μετέφερε το λόχο του λοχαγού Κονταράτου, κατέλαβαν τη Θάσο. Η απελευθέρωση του νησιού από τους Τούρκους ήταν αναίμακτη. Οι Αρχές, μαζί με 34 στρατιώτες και χωροφύλακες, παραδόθηκαν.



Η έπαρση της ελληνικής σημαίας την ημέρα της απελευθέρωσης της Θάσου, Λιμένας 18 Οκτωβρίου 1912

«Οι κάτοικοι της Θάσου ανέμεναν την έξοδο των αγημάτων με σημαίες και άνθη. Ο λιμήν ολόκληρος ευρίσκετο ανάστατος· χαρά παντού και αγαλλίας· αι οικίαι και τα καταστήματα όλα σημαιοστόλιστα, οι δε κάτοικοι τρίβοντες τους οφθαλμούς των έλεγον: μα είναι λοιπόν όνειρον ή πραγματικότης δια την Θάσον; Αποθεωτική δε ήτο η δεξίωσις ης έτυχεν ο στρατός ούτος της ελευθερίας· όταν εξήλθον εις την παραλίαν, ο λαός ήρχισεν εκρηγνυόμενος εις φρενητιώδεις ζητωκραυγάς· δεν είχαν λόγους όπως ευχαριστήσωσι τους ελευθερωτάς των· εορτάζοντες την απελευθέρωσίν των και την αποτίναξιν του τουρκικού ζυγού, έκλαιον από συγκίνησιν» (Γ. Παπαευστρατίου, Ιστορία της νήσου Θάσου, Αλεξάνδρεια 1922, σ. 156).



Θάσιοι στα μέτωπα των βαλκανικών πολέμων, 1912 - 1913

Κατά τους βαλκανικούς πολέμους οι Θάσιοι προσέφεραν ανιδιοτελώς τις υπηρεσίες τους. Άλλοι έτρεξαν να καταταγούν στο στρατό ξηράς και άλλοι στο ναυτικό. Αρκετοί ήταν που θυσιάστηκαν στο βωμό της υπεράσπισης της ελευθερίας. Ειδικά στο Θεολόγο, με την έναρξη των Βαλκανικών πολέμων, δημιουργήθηκε και ένας λόχος εθελοντών με οπλαρχηγό το Χατζηγούση, που υποστήριξε τις επιχειρήσεις του τακτικού ελληνικού στρατού στις συγκρούσεις του με τους Βουλγάρους στην περιοχή της Δράμας.



Υποδοχή των Γάλλων αξιωματικών, Λιμένας 1916

Κατά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, από το 1916 έως το 1917, ο γαλλικός στόλος κατέλαβε τη Θάσο και απέτρεψε την κατάκτηση του νησιού από τους Βουλγάρους. Μολονότι επιβλήθηκε στρατιωτικός νόμος στο νησί, η συμπεριφορά των Γάλλων απέναντι στους κατοίκους υπήρξε καλή. Όμως, η διοίκησή τους σταδιακά έγινε ανεπιθύμητη για την πλειοψηφία των κατοίκων, γιατί έδωσε την ευκαιρία σε ιδιοτελή πρόσωπα να πλουτίσουν από την εκμετάλλευση του δασικού πλούτου του νησιού και να προβούν σε καταχρήσεις εις βάρος πολλών συμπατριωτών τους.



**Οι Γάλλοι αξιωματικοί
στο Λιμένα Θάσου, 1916**

Πανηγυρική είσοδος των Γάλλων αξιωματικών στο Λιμένα Θάσου με τη συνοδεία των Αρχών του τόπου. Στο νησί εγκαταστάθηκε Γάλλος πλοίαρχος, ως πολιτικός διοικητής, και στρατιωτικό απόσπασμα από Γάλλους πεζοναύτες. Στρατιωτικός, όμως, διοικητής Θάσου ορίστηκε ο Έλληνας αντιπλοίαρχος Σκιάς, που είχε ευρύτατη δικαιοδοσία. Την περίοδο αυτή, ο δήμαρχος του Λιμένα και οι προεστοί των Κοινοτήτων έπαψαν να εκλέγονται από τους κατοίκους των χωριών με τις παραδοσιακές διαδικασίες, αλλά διορίζονταν από το Γάλλο διοικητή.



Το συμμαχικό αεροδρόμιο του Πρίνου, 1916

Οι Αγγλογάλλοι, στα τέλη του 1916, κατασκεύασαν αεροδρόμιο στο οποίο προσγειώνονταν 42 αεροπλάνα, που ως κύρια αποστολή τους είχαν να ελέγχουν την περιοχή από το Παγγαίο μέχρι τα Δαρδανέλια. Μολονότι, τα γερμανικά αεροπλάνα πολλές φορές έκαναν επιθέσεις με στόχο να καταστρέψουν τα συμμαχικά την ώρα που ήταν καθηλωμένα στη βάση τους, αυτό δεν κατόρθωσαν να το επιτύχουν. Γίνονταν έγκαιρα αντιληπτά και εκδιώκονταν με αερομαχίες, οι οποίες όμως επέφεραν απώλειες και στις δυο πλευρές. Τα οκτώ ελληνικά αεροπλάνα, με αρχηγό τον Αριστείδη Μωραϊτίνη, απέσπασαν πολλές φορές το θαυμασμό των Αγγλογάλλων για την ηρωική τους δράση.



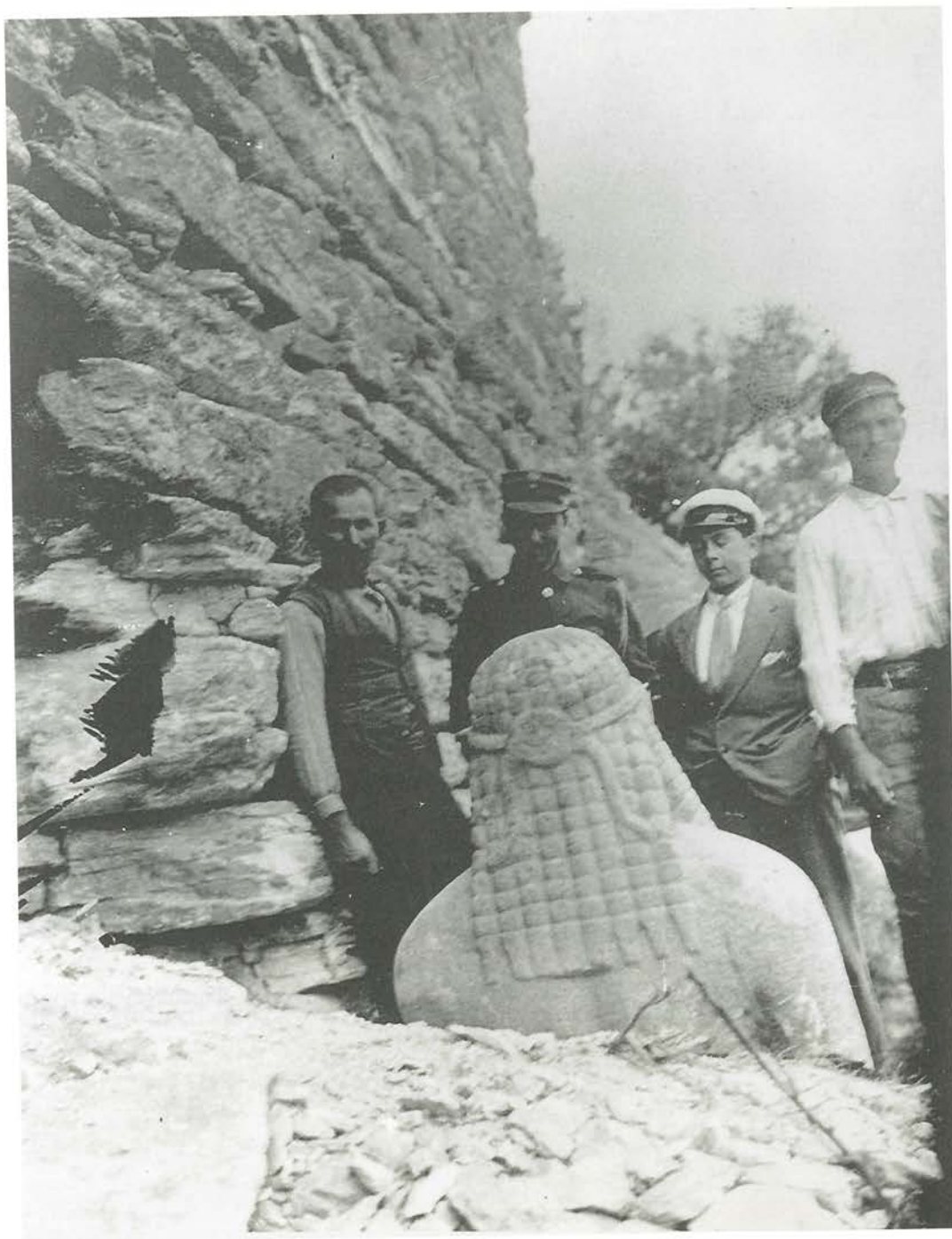
Θάσιοι στο ιππικό κατά τη Μικρασιατική εκστρατεία, 1920 - 1922

Πολλοί Θάσιοι στρατεύθηκαν και υπηρέτησαν την πατρίδα κατά τη Μικρασιατική εκστρατεία ποτίζοντας με το αίμα τους τα εδάφη της Μικράς Ασίας.



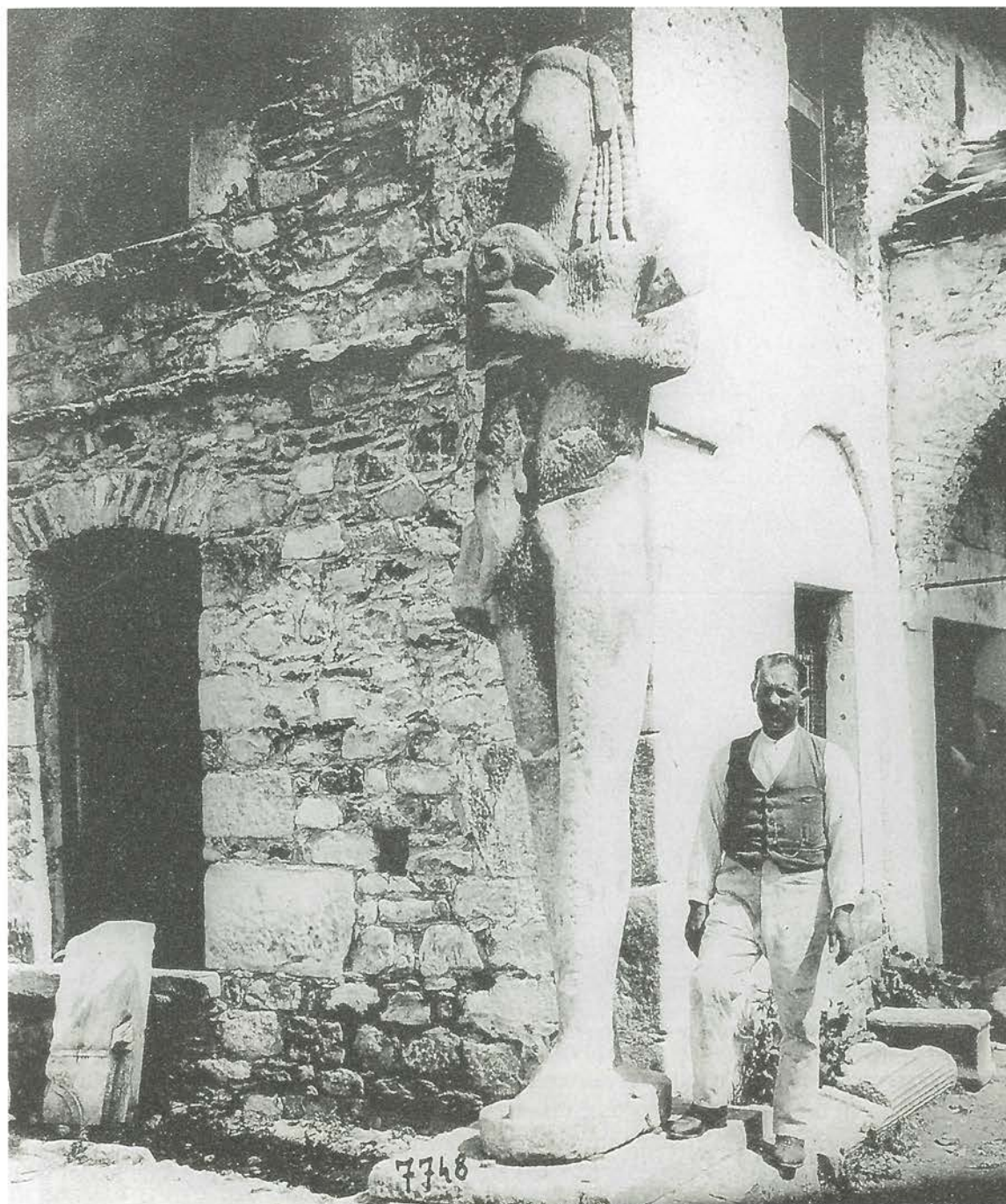
Θάσιοι στη Μικρασιατική εκστρατεία, 1920 - 1922

Επίπονη και εξαντλητική ήταν η πορεία στο μέτωπο της Μικράς Ασίας, όμως το ηθικό ακόμα παρέμενε ακμαίο. Φωτογραφία τραβηγμένη το χειμώνα του 1922.



**Αποτείχιση του άνω κορμού
του κριοφόρου Κούρου,
Λιμένας 1917**

Ο κριοφόρος Κούρος βρέθηκε πλησίον του ιερού του Πυθίου Απόλλωνα στην Ακρόπολη, όπου είχε χρησιμοποιηθεί σαν οικοδομικό υλικό σε αναλημματικό τοίχο. Το άγαλμα, ύψους 3,50 μέτρων, παριστάνει νεαρό που φέρει κριάρι ως προσφορά θυσίας. Ανήκει σε έναν από τους πιο παλιούς τύπους της αρχαϊκής ελληνικής γλυπτικής. Ένα από τα χαρακτηριστικά του Κούρου είναι τα μαλλιά του, που δεμένα με μια κορδέλα σχηματίζουν μακριούς βοστρύχους.



Η αποκατάσταση του κριοφόρου Κούρου, Λιμένας 1921

Τα ευρήματα από τη συνέχιση των ανασκαφών στο Πύθιο και τα θραύσματα από το σώμα του Κούρου μεταφέρθηκαν στο ισόγειο του Δημοτικού Σχολείου του Λιμένα, που λειτουργούσε στην αυλή του ναού του Αγίου Νικολάου. Εκεί στεγάσθηκε το πρώτο μουσείο της Θάσου, στην είσοδο του οποίου εκτέθηκε αποκαταστημένος ο Κούρος. Πρώτος επιμελητής αρχαιοτήτων ορίστηκε ο Νικόλαος Μερτζιανίδης, διευθυντής τότε του Δημοτικού Σχολείου, που με ζήλο στρατεύθηκε στην προσπάθεια να προστατευθούν τα μνημεία, που έφερναν στο φως οι ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής.



Απεργία και συλλαλητήριο των Θασίων καπνεργατών, Καβάλα 1929

Οι Θάσιοι εποχικοί καπνεργάτες της Καβάλας συμμετείχαν ενεργά στους κοινωνικούς αγώνες των καπνεργατών. Η παρουσία τους ήταν έντονη σ' όλες τις απεργίες και κινητοποιήσεις σχετικά με τη διεκδίκηση των αιτημάτων τους: αύξηση ημερομισθίου, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, καταβολή επιδόματος ανεργίας και ευνοϊκές προϋποθέσεις για την έξοδο των καπνεργατών από το επάγγελμα. Κορυφαίες στιγμές των αγώνων των Θασίων καπνεργατών ήταν η θαλάσσια πορεία προς την Καβάλα το 1929 και ο θάνατος του εικοσάχρονου Γιάννη Ψαρόπουλου από την Καλλιράχη κατά τη διάρκεια των αιματηρών γεγονότων του Οκτωβρίου του 1932.



Ο «Σύνδεσμος Κοινοτήτων Θάσου», 1930

Ο Σύνδεσμος Κοινοτήτων Θάσου με τις ενέργειές του συνετέλεσε στην επίλυση ζωτικών προβλημάτων για το νησί, όπως το δασικό ζήτημα, η κατασκευή έργων οδοποιίας, οι αποξηράνσεις ελών και η ίδρυση Αρχαιολογικού Μουσείου Θάσου. Στην αναμνηστική φωτογραφία, που λήφθηκε από το Θάσιο φωτογράφο Ιωάννη Ευαγγελίδη, το Διοικητικό Συμβούλιο του Συνδέσμου Κοινοτήτων Θάσου φωτογραφίζεται έχοντας στο μέσο το βουλευτή Αύγουστο Θεολογίτη και το Νομάρχη Καβάλας Δ. Τοράκη.



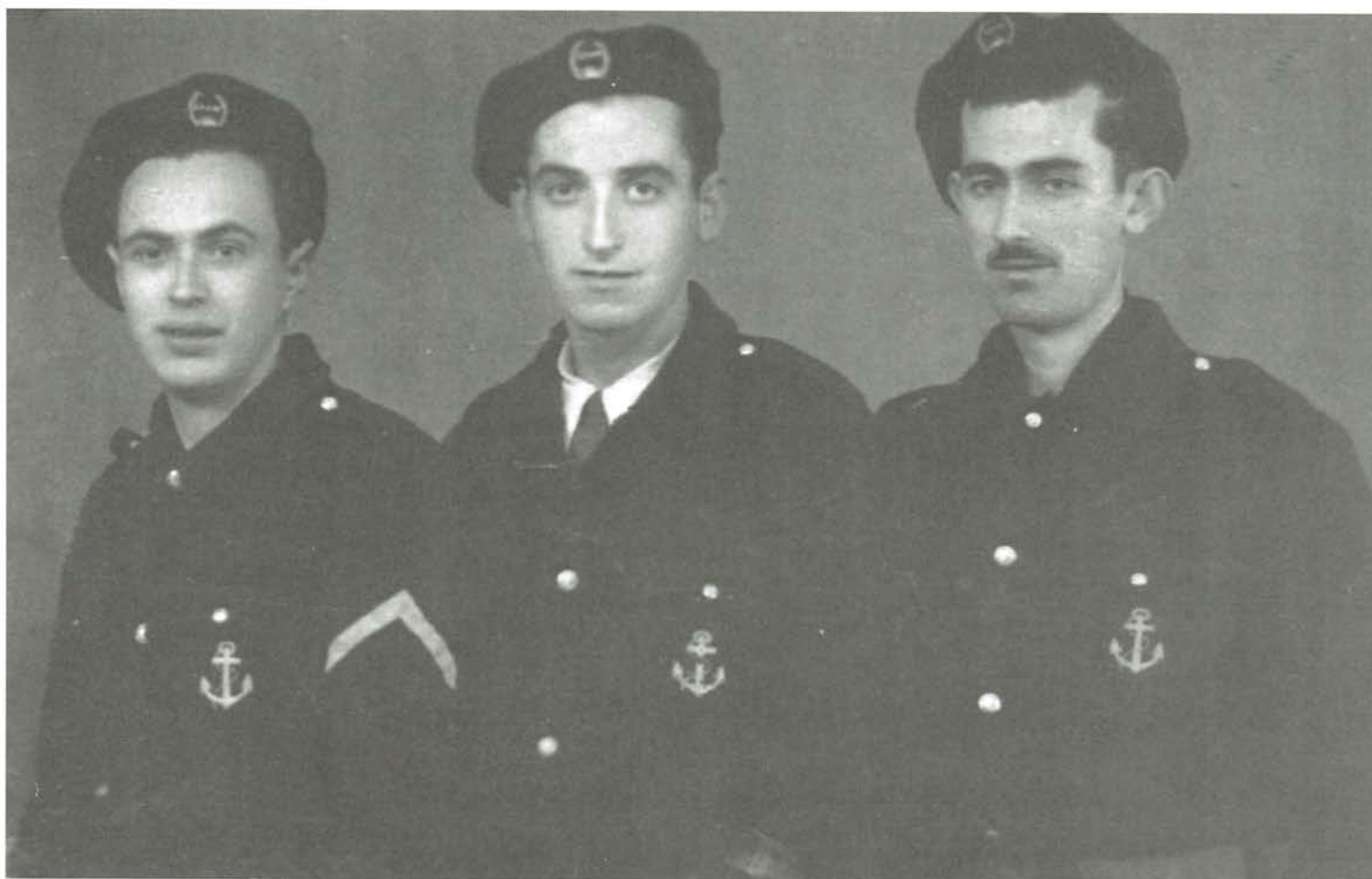
Βουλγαρικά πολεμικά πλοία, Λιμένας 1943

Έπειτα από λίγες εβδομάδες γερμανικής κατοχής, στις 15 Μαΐου του 1941 αποβιβάστηκε στη Θάσο ο βουλγαρικός στρατός. Γρήγορα, οι ελληνικές αρχές αντικαταστάθηκαν από τις αντίστοιχες βουλγαρικές, ενώ κάθε οικονομική, εκπαιδευτική και εκκλησιαστική δραστηριότητα πέρασε στον έλεγχο του βουλγαρικού κράτους. Έντονη είναι ακόμη η ανάμνηση των δεινών που υπέστησαν οι ντόπιοι: πείνα, φόβος, αγγαρείες και ξύλο. Στη φωτογραφία, δύο βουλγαρικά πολεμικά με τα χαρακτηριστικά ονόματά τους «Νέστος» και «Στρυμώνας» αγκυροβολημένα στην αποβάθρα του Λιμένα. Βούλγαροι ιερείς, αξιωματικοί και στρατιώτες τελούν τον αγιασμό των υδάτων κατά την ημέρα των Θεοφανείων.



Θάσιοι αντάρτες της Αντίστασης, 1944

Στα χρόνια της Βουλγαρικής κατοχής, από το 1941 ως το 1944, οι Θάσιοι πύκνωσαν τις γραμμές του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ μέσα και έξω από τη Θάσο. Πολλοί εγκατέλειψαν το νησί και κατέφυγαν στη Χαλκιδική, στα βουνά της Λεκάνης και στο δάσος του Νέστου, γεγονός που συνέβαλε στην ενίσχυση του αντιστασιακού κινήματος αυτών των περιοχών. Ακόμη, σε κάθε χωριό της Θάσου ιδρύθηκαν οργανώσεις της ΕΠΟΝ. Το 1944, η διοίκηση του ΕΛΑΣ, έστειλε στη Θάσο τον Καβαλιώτη έφεδρο ανθυπολοχαγό, Κώστα Τσολάκη, μετέπειτα Δήμαρχο Καβάλας, για να αναλάβει τη διοίκηση του ένοπλου τμήματος της Θάσου. Η αποστολή του είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της ένοπλης ομάδας, που παρέμεινε στα βουνά του νησιού μέχρι την απελευθέρωση.



Θάσιοι στο ΕΛΑΝ, 1943

Η πρώτη μονάδα του ΕΛΑΝ στη βόρεια Ελλάδα δημιουργήθηκε από πέντε νεαρούς Θασίους, οι οποίοι βρέθηκαν στην περιοχή της Ιερισσούς το 1943. Σύντομα όμως εξελίχθηκε σε ναυτική μοίρα που διέθετε τρία εξοπλισμένα σκάφη, τα «Χαλκιδική», «Θάσος» και «Αμμουλιανή» με διοικητή τον Σαράντη Σπίντζο (καπετάν Φουρτούνα) από το Ραχώνι. Η δράση τους είχε από τη μια το χαρακτήρα της αντιστασιακής πειρατείας με καταλήψεις εχθρικών πλοίων και από την άλλη τη μεταφορά ανθρώπων της αντίστασης και υλικών στις κατεχόμενες περιοχές. Στη φωτογραφία, στο κέντρο, ο Θάσιος Άγγελος Λασκαρίδης μέλος του ΕΛΑΝ και μετέπειτα βουλευτής της ΕΔΑ.



Η Θάσος πανηγυρίζει την αποχώρηση των Βουλγάρων, 1944

Μία από τις πρώτες εικόνες της απελευθερωμένης Θάσου το Σεπτέμβριο του 1944 μετά την αποχώρηση των βουλγαρικών δυνάμεων. Αντάρτες και αντάρτισσες της Αντίστασης με τα παιδιά τους και πολίτες πανηγυρίζουν την ανάκτηση της ελευθερίας τους από τη βουλγαρική κατοχή κρατώντας τη βρετανική και αμερικανική σημαία μαζί με την ελληνική. Αμέσως μετά, σε πολλά χωριά της Θάσου λειτούργησε η Λαϊκή Αυτοδιοίκηση και η αυτοοργάνωση για την εξάλειψη της πείνας και του αναλφαβητισμού.



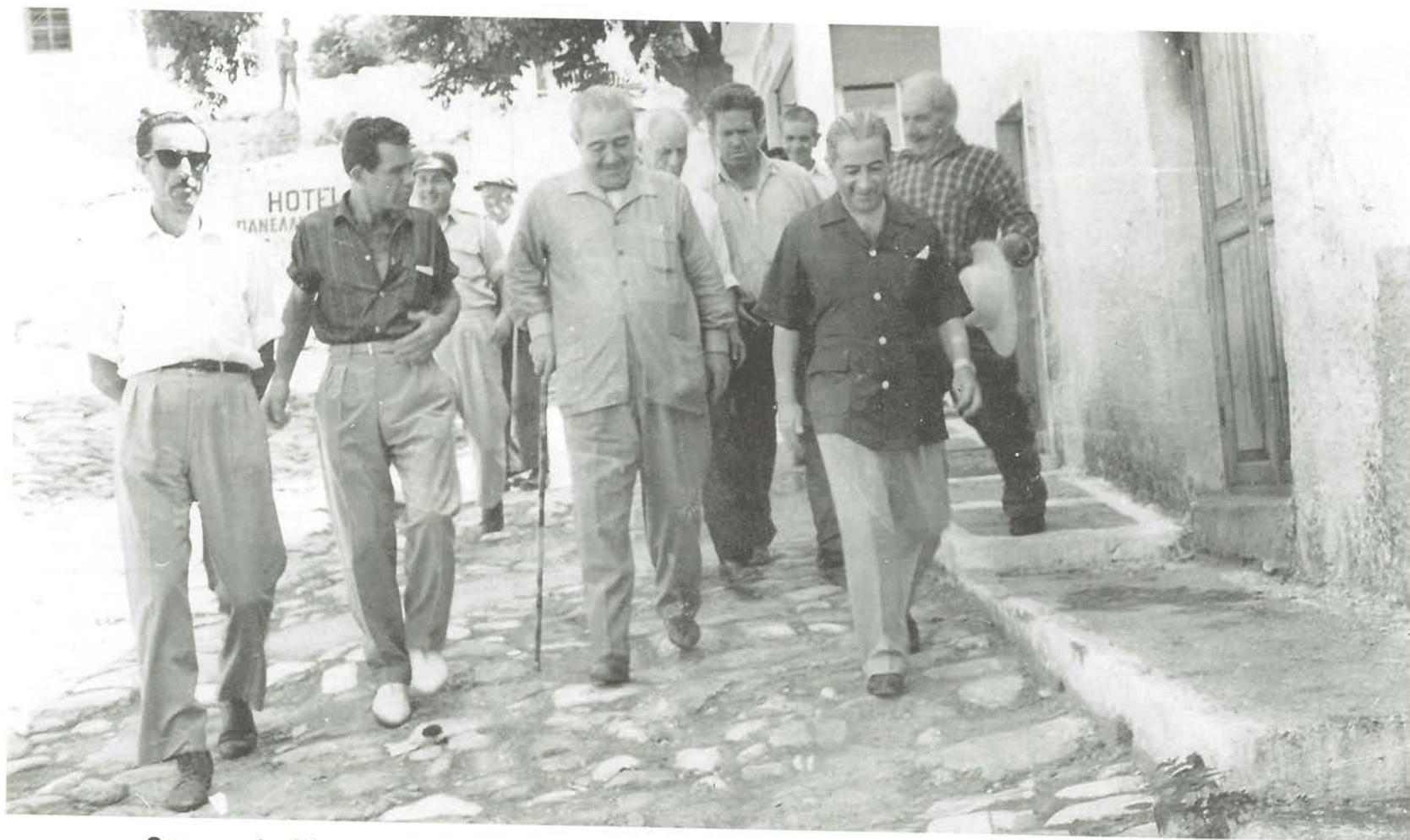
Διάνοιξη γεώτρησης, Πρίνος δεκαετία του 1950

Στα τέλη της δεκαετίας του 1950, στη Θάσο συνέβησαν γεγονότα καθοριστικά για την ανάπτυξη της συστηματικής ελαιοκαλλιέργειας στο νησί, όπως αναδασμός των ελαιοδέντρων και αρδευτικές γεωτρήσεις. Το 1961, η ΔΕΗ ηλεκτροδότησε τις γεωτρήσεις του Πρίνου δημιουργώντας τοπικό σταθμό ηλεκτροπαραγωγής στη Σκάλα Πρίνου. Στη φωτογραφία, το γεωτρύπανο, το τεχνικό προσωπικό και πολλοί κάτοικοι του Πρίνου κατά τη διάνοιξη γεώτρησης.



**Ο βουλευτής Δημήτριος Κλωνάρης
με την οικογένειά του, 1921**

Γεννήθηκε στο Λιμένα το 1872. Γράφτηκε στη Νομική Σχολή της Κωνσταντινούπολης, όπου αποφοίτησε μετά το 1897. Διετέλεσε δήμαρχος Θάσου πριν το 1911. Στις εκλογές του 1915, εκλέχτηκε βουλευτής Δράμας με την παράταξη του Βενιζέλου. Το 1920, πολιτεύθηκε με το κόμμα του Γούναρη, αλλά απέτυχε να εκλεγεί βουλευτής. Η επανάσταση του 1922 τον συνέλαβε ως αντιφρονούντα και τον εξόρισε για μερικά χρόνια στη Σαμοθράκη. Πέθανε το 1929. Υπήρξε ο πρώτος Θάσιος πολιτικός που έδειξε αμέριστο ενδιαφέρον για τα ζητήματα του τόπου του, όπως η ίδρυση Αρχαιολογικού Μουσείου και το δασικό πρόβλημα. Στη φωτογραφία, ο βουλευτής Δημήτριος Κλωνάρης με τη σύζυγό του Ευδοξία και την πρωτότοκη κόρη του, όταν ήταν Υποδιοικητής Παγγαίου το 1921.



Ο υπουργός Αύγουστος Θεολογίτης με τον υπουργό Προεδρίας Κωνσταντίνο Τσάτσο, Λιμενάρια 1961

Πολιτικός που εκπροσώπησε τη Θάσο και την Καβάλα από το 1920 ως το 1963. Γεννήθηκε το 1982 στην Παναγία. Νέος αναμείχθηκε με τη δημοσιογραφία και έπειτα με την πολιτική. Από το 1920 μέχρι το 1961 εκλέχτηκε βουλευτής δέκα φορές, ενώ διετέλεσε υπουργός σε τέσσερις κυβερνήσεις: του Αλέξανδρου Παπαναστασίου το 1932, του Γεωργίου Παπανδρέου το 1944, του Σοφοκλή Βενιζέλου το 1950 και του Κωνσταντίνου Καραμανλή το 1958. Το 1926 αγωνίστηκε για την απαλλοτρίωση των μοναστηριακών κτημάτων του Αγίου Όρους στη Θάσο, τα οποία τελικά μοιράστηκαν στους ακτήμονες κατοίκους του νησιού. Ο Αύγουστος Θεολογίτης υπήρξε ο «έντιμος Μακεδών» πολιτικός. Πέθανε το 1975. Στη φωτογραφία διακρίνεται ο υπουργός Βορείου Ελλάδος (1958-1961) Αύγουστος Θεολογίτης (με το μπαστούνι) και δεξιά του ο Κωνσταντίνος Τσάτσος (Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, 1975-1980) μαζί με κατοίκους των Λιμεναρίων.



**Ο βουλευτής Νίκος Βασιλικός με την οικογένειά του,
Καβάλα 1940**

Γεννήθηκε το 1898 στο Θεολόγο. Το 1917 γράφτηκε στη Νομική Σχολή Αθηνών, αλλά τον επόμενο χρόνο επιστρατεύθηκε στη Μικρά Ασία, όπου έζησε όλες τις συγκρούσεις και τον τραγικό επίλογο της κατάρρευσης του μετώπου, τα οποία και περιέγραψε στο ημερολόγιό του. Το 1924 εγκαταστάθηκε στην Καβάλα και άρχισε να ξεχωρίζει ως ποινικολόγος. Θερμός υποστηρικτής του Ελευθερίου Βενιζέλου, πρωτοστάτησε στην επανάσταση του 1935. Το 1936 εκλέχτηκε πρώτος βουλευτής του νομού Καβάλας, αλλά η Βουλή εκείνη διαλύθηκε από τη δικτατορία του Ιωάννη Μεταξά. Το 1949 καταξιώθηκε παγκόσμια ως συνήγορος στην πολύκροτη Υπόθεση Πολκ. Ο Νίκος Βασιλικός υπήρξε αγωνιστής και ανιδιοτελής υπηρέτης της δικαιοσύνης. Πέθανε το 1988. Στη φωτογραφία ο βουλευτής Νίκος Βασιλικός με τη σύζυγό του Καίτη και τα παιδιά τους Έλσα και Βασίλη στην Καβάλα, λίγο πριν ξεσπάσει ο πόλεμος.



**Ο βουλευτής Άγγελος Λασκαριδής (τρίτος από δεξιά) και ο βουλευτής της ΕΔΑ στρατηγός Στέφανος Σαράφης (στο κέντρο),
Καβάλα 1957**

Γεννήθηκε το 1923 στην Ποταμιά. Το 1943 φοιτητής της Δασολογίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, φεύγει στη Χαλκιδική για να καταταγεί στο ΕΛΑΝ. Μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας συλλαμβάνεται και οδηγείται στη Μακρόνησο, όπου παρέμεινε μέχρι τη λήξη του εμφυλίου ως πολιτικός εξόριστος. Υπήρξε από τα ιδρυτικά μέλη της ΕΔΑ, με την οποία εκλέχτηκε βουλευτής του νομού Καβάλας τρεις φορές: το 1956, το 1958 και το 1963. Οι δημοκρατικές ιδέες του, οι αγώνες του και η στάση ζωής που κράτησε στα πέτρινα χρόνια της νεοελληνικής ιστορίας μας, σίγουρα τον κατατάσσουν ανάμεσα σ' εκείνους που πάντα θα μνημονεύονται.



Ο βουλευτής Κώστας Τσίμας (αριστερά) με τον Ανδρέα Παπανδρέου και ένα φίλο του, Μόντρεαλ 1968

Γεννήθηκε το 1936 στο Θεολόγο. Γιος του καπνεργάτη συνδικαλιστή Δημήτρη Τσίμα. Νέος μετανάστευσε στην Αμερική. Εκεί, αφού σπούδασε Πολιτικές Επιστήμες και Δημόσια Διοίκηση, ανέπτυξε έντονη επιχειρηματική και πολιτική δραστηριότητα. Υπήρξε ένα από τα ιδρυτικά μέλη του ΠΑΚ και του ΠΑΣΟΚ και στενός συνεργάτης του Ανδρέα Παπανδρέου, με τον οποίο επέστρεψε μαζί στην Ελλάδα μετά την πτώση της δικτατορίας το 1974. Υπηρέτησε με επιτυχία σε πολλές κυβερνητικές θέσεις: Γενικός Διευθυντής των ΕΛΤΑ 1981, Γενικός Γραμματέας του υπουργείου Δημόσιας Τάξης 1984, Αρχηγός της ΕΥΠ 1986, Ευρωβουλευτής με πλούσια δράση το 1989 και βουλευτής του νομού Καβάλας το 2000 και 2004. Πέθανε το 2005. Στη φωτογραφία, ο βουλευτής Κώστας Τσίμας (αριστερά) με τον Ανδρέα Παπανδρέου (μέσο) και ένα φίλο του το 1968 στο Μόντρεαλ κατά την πρώτη μέρα της συνάντησής τους.

Θρησκευτική ζωή

Η Θάσος στη μακραίωνη εκκλησιαστική της ιστορία είχε την ευτυχή συγκυρία να βρίσκεται γεωγραφικά πολύ κοντά στο όρος Άθως. Έτσι, για περίπου 700 χρόνια, είχε αναπτύξει πολύ στενές σχέσεις με το Άγιον Όρος. Συγκεκριμένα, από το 1287 μέχρι το 1928, οπότε άρχισε η απαλλοτρίωση των μοναστηριακών κτημάτων, οι Αγιορείτικες μονές είχαν ιδρύσει μετόχια σε διάφορα σημεία του νησιού, αποτέλεσμα και της ευσεβούς διάθεσης του Θασιακού λαού. Η παρουσία των αγιορειτών ήταν έντονη στο νησί, όπου μετέφεραν πολλές αγιορείτικες παραδόσεις, τις οποίες αφομοίωσε η ευσέβεια των κατοίκων και τις διατήρησε μέχρι σήμερα.

Αυτό φαίνεται καθαρά στην πνευματική ζωή και κυρίως στη λατρευτική ζωή της τοπικής εκκλησίας της Θάσου: παρακλήσεις και αγρυπνίες, μετακινήσεις κειμηλίων από το Άγιον Όρος στο νησί σε περιπτώσεις επιδημιών ή ανομβριών, όπου λάβαιναν χώρα λιτανείες και άλλα λατρευτικά έθιμα.

Επίδραση επίσης έχουμε στη ναοδομία και την αγιογραφία. Στη Θάσο υπάρχουν δεκάδες ξωκκλήσια και μικρές εκκλησίες, αρκετές των οποίων κτίστηκαν στις αρχές του 19ου αιώνα. Ακόμη, ιδρύθηκαν και τρεις μονές, του Αρχάγγελου Μιχαήλ, της Κοίμησης της Θεοτόκου και του Αγίου Πατελεήμονα. Όλοι αυτοί οι λατρευτικοί χώροι παρουσιάζουν μεγάλο αρχιτεκτονικό και αγιογραφικό ενδιαφέρον.



Μεταφορά της εικόνας του Αγίου Παντελεήμονος, Καζαβήτι 1923

Η πομπή των πιστών με τη θαυματουργή εικόνα του Αγίου Παντελεήμονος ξεκινά τις απογευματινές ώρες από την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου του Μικρού Καζαβητίου για να φτάσει μετά από ανηφορική πεζοπορία 5 χλμ. στο ομώνυμο μοναστήρι, όπου θα αποτελέσει ιερό προσκύνημα για τους πιστούς και θα τελεσθεί πανηγυρικός εσπερινός. Στη φωτογραφία δεσπόζει η ασκητική μορφή του ιερέα και ο πιστός που σηκώνει την εικόνα σ' όλη την πορεία έχοντας κάνει την καλύτερη «προσφορά» στην εκκλησία του χωριού.



Περιφορά της εικόνας του Αγίου Νικολάου, Λιμένας δεκαετία του 1950

Ο άγνωστος φωτογράφος απαθανατίζει την πολυπληθή πομπή των πιστών στο χώρο του παλιού λιμανιού. Στην κορυφή της πομπής παιδιά κρατούν τα εξαπτέρυγα.



Λιτανεία της Αγίας Ζώνης, Λιμενάρια δεκαετία του 1950

Μετά από παρατεταμένη ανομβρία, η Αγία Ζώνη ήρθε στη Θάσο από τη μονή Βατοπεδίου του Αγίου Όρους για να κάνει το θαύμα της, να φέρει τη βροχή στο νησί. Κεφάλια σκυμμένα με ευλάβεια αλλά πρόσωπα ταλαιπωρημένα από τη μεγάλη δοκιμασία που έπληττε τη Θάσο.



Λιτανεία των εικόνων του Αγίου Νικολάου Πρίνου, δεκαετία του 1950

Την τρίτη μέρα του Πάσχα οι πιστοί έκαναν λιτανεία με τις εικόνες του ναού, που τις περιέφεραν στους κεντρικούς δρόμους του χωριού και στα κτήματα με τα ελαιόδεντρα, ικετεύοντας το Θεό για υγεία και πλούσια σοδειά.



Γιορτή Αγίου Δημητρίου, Καλύβια δεκαετία του 1950

Ο άγνωστος φωτογράφος απαθανατίζει μια ιερή στιγμή. Η ευλογία του Θεού δωρίζεται από τον ιερέα του χωριού στους πιστούς, μετά το ύψωμα που τελέστηκε στο ξωκκλήσι του Αγίου Δημητρίου.



Οι εκκλησιαστικοί επίτροποι, Καλλιράχη δεκαετία του 1950

Στο ξωκκλήσι του Αγίου Γεωργίου, οι εκκλησιαστικοί επίτροποι περιφέρονται με το δίσκο και ραντίζουν με το ροδόσταμο όλους τους πιστούς, ακόμη και αυτούς που βρέθηκαν μακριά από το χώρο του μικρού ναΐσκου.



Θεοφάνεια, Σκάλα Πρίνου αρχές δεκαετίας του 1960

Ο «νονός» λίγο πριν ρίξει το σταυρό στη θάλασσα, που τον πήρε από το χέρι του ιερέα προσφέροντας το περισσότερο λάδι στην εκκλησία. Τον περιστοιχίζουν οι νεαροί που θα βουτήξουν για να πιάσουν το σταυρό. Μετά θα γυρίσουν σ' όλα τα σπίτια του χωριού με το σταυρό και το δίσκο της εκκλησίας για να χαιρετήσουν οι κάτοικοι και να ρίξουν χρήματα. Σ' όλο το δρόμο θα ψέλνουν το «Εν Ιορδάνη...».



Νεκρόδειπνο, Πρίνος δεκαετία του 1920

Ανήμερα του Πάσχα οι άντρες της οικογένειας φορώντας τα γιορτινά ρούχα τους και κρατώντας λουλούδια, πήγαιναν στο νεκροταφείο για να παραθέσουν ένα λιτό δείπνο σε ανάμνηση του νεκρού συγγενικού προσώπου τους. Απαραίτητο θεωρούνταν και το μαύρο κόκκινο κρασί. Στις μέρες μας, το έθιμο αυτό δε συναντάται πια στη Θάσο.

Σχολική ζωή

Από γραπτές μαρτυρίες αποδεικνύεται ότι στη Θάσο λειτουργούσαν σχολεία από τα τέλη του 18ου αιώνα, αφού όχι μόνο παρουσίες, αλλά και προσλήψεις διδασκάλων αναφέρονται. Τα περισσότερα λειτουργούσαν σε εκκλησιαστικά κτίσματα στο προαύλιο των εκκλησιών, που μετατράπηκαν σε σχολεία προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες εκείνης της εποχής.

Αργότερα, στα μέσα του 19ου αιώνα ιδρύθηκε η «Ελληνική Σχολή» στην Παναγία, που υπήρξε το πρώτο πνευματικό φυτώριο στη Θάσο. Ήταν ένα είδος Γυμνασίου, που η λειτουργία του όμως φαίνεται δεν κράτησε για πολύ. Έπειτα, το 1863 και για μικρό χρονικό διάστημα λειτούργησε στις Μαριές η «Κεντρική Σχολή», η οποία δεχόταν μαθητές απ' όλες τις κοινότητες του νησιού. Στη συνέχεια, ιδρύθηκαν τα αλληλοδιδασκτικά σχολεία του Θεολόγου και του Καζαβητίου, που στεγάζονταν στα παλιά εκκλησιαστικά κτίσματα. Το 1870 λειτουργούσαν σχολεία σ' όλη τη Θάσο, αλλά η απειρία των δασκάλων δεν ευνοούσε την άνοδο του πνευματικού επιπέδου των μαθητών. Η ίδρυση όμως της αδελφότητας «Φοίνιξ» στην Παναγία το 1873, βελτίωσε την κατάσταση και συνέβαλε στην ανάπτυξη της παιδείας στο νησί. Στο ίδιο χωριό ακόμη ιδρύθηκε και Παρθεναγωγείο. Έτσι, η εκπαίδευση στη Θάσο, στα τέλη του 19ου αιώνα, παρουσιάζεται περισσότερο οργανωμένη. Καθιερώθηκε, μάλιστα, και δημοτικός φόρος, που προοριζόταν για την κάλυψη των εξόδων της λειτουργίας των σχολείων.

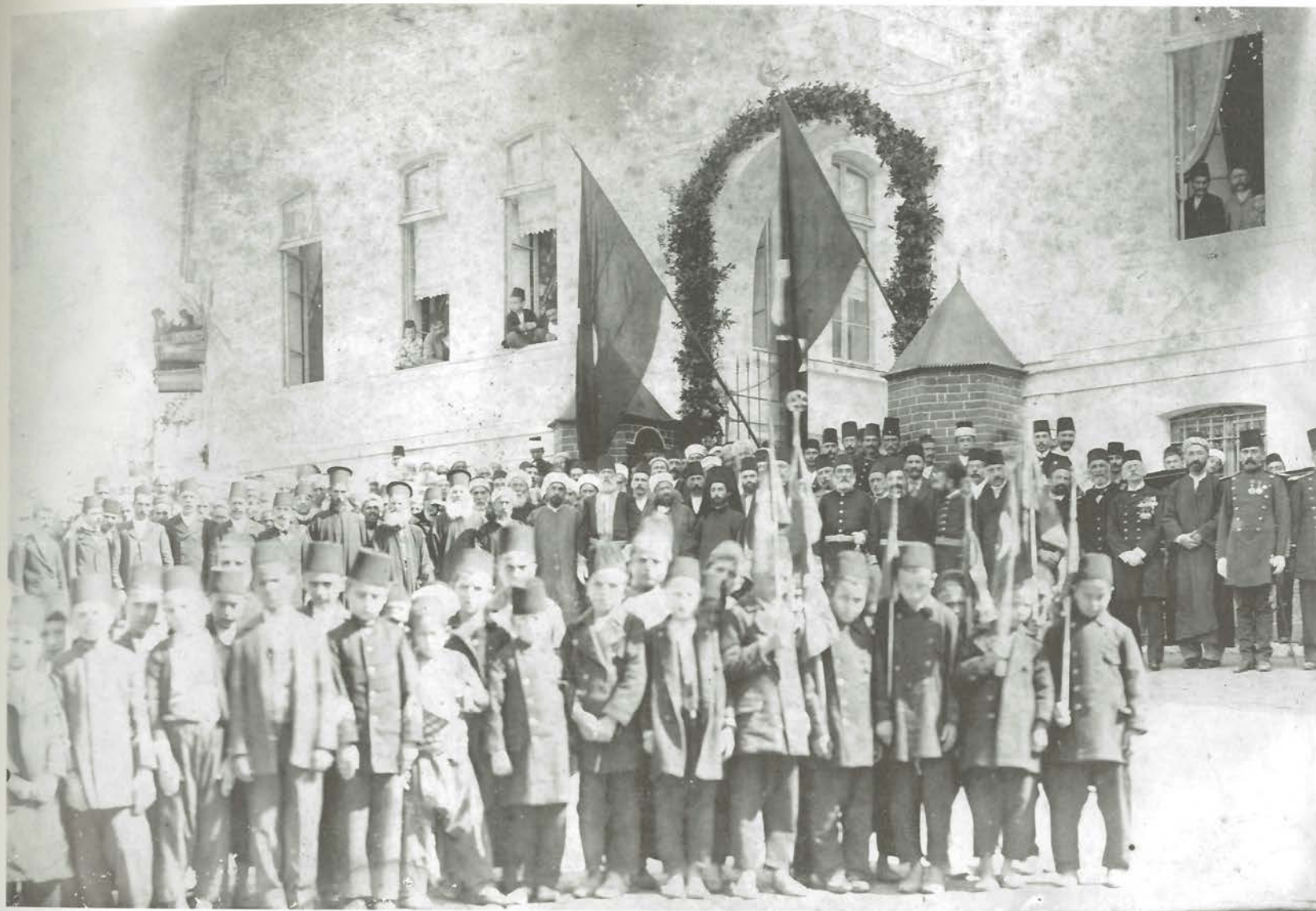
Τα αποτελέσματα δεν άργησαν να φανούν. Κατά την πρώτη δεκαετία του 20ου αιώνα, ο αριθμός των μαθητών που φοιτούσε στα σχολεία αυξήθηκε σημαντικά. Η δράση των Ελλήνων δασκάλων μετέβαλε τα περισσότερα σχολεία σε εθνικά φυτώρια. Οι νέοι οργανώθηκαν σε συλλόγους για να προσφέρουν τις εθνικές υπηρεσίες τους. Έτσι, το 1908 συστήνεται ο μαθητικός όμιλος «Θεαγένης». Οι προσλήψεις των δασκάλων γίνονται πλέον από τους δημογέροντες κάθε χωριού και τους εφόρους της σχολής, αφού όμως εγκριθούν από το Μητροπολίτη Μαρωνείας, ο οποίος υπέβαλε και το πρόγραμμα της διδασκτέας ύλης, που έπρεπε ν' ακολουθήσουν οι δάσκαλοι της σχολής. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι τα μαθήματα που διδάσκονταν κατά τα σχολικά έτη 1908-1909 και 1909-1910 ήταν Θρησκευτικά, Ηθικά Διηγήματα, Γλωσσικά-Ελληνικά, Αριθμητική, Ιστορία, Γεωγραφία, Γαλλικά, Τουρκικά, Γυμναστική, Ωδική, Πατριδογραφία και Πραγματογνωσία. Γενικά παρατηρούμε ότι ο μαθητής που τελείωνε την αστική σχολή της εποχής εκείνης, δηλαδή το σημερινό δημοτικό σχολείο, μάθαινε γράμματα που αντιστοιχούσαν με τις γνώσεις του σημερινού μαθητή Γυμνασίου.

Νέα ώθηση στην ανάπτυξη της εκπαίδευσης στη Θάσο έδωσε η απελευθέρωση του νησιού, στις 18 Οκτωβρίου 1912. Πιθανόν για δύο σχολικά έτη, λειτούργησε στο Λιμένα Θάσου Ημιγυμνάσιο, όταν το νησί βρισκόταν υπό γαλλική κατοχή από το 1916 έως το 1917. Την ίδια περίοδο

όμως το ρεύμα της φοίτησης των Θασίων μαθητών στα Γυμνάσια πληθαίνει. Αναγκάζονται να φοιτούν πρώτα στις τρεις γυμνασιακές τάξεις του Αρρεναγωγείου της Καβάλας και μετά να συνεχίζουν στο Γυμνάσιο Σερρών ή Θεσσαλονίκης.

Όμως, το 1922, έπειτα από συντονισμένες προσπάθειες των Κοινοτικών Συμβουλίων καθώς και του δασκάλου Κυπάρισσου Γεωργιάδη, διευθυντή του Δημοτικού Σχολείου, ιδρύθηκε το δημόσιο Ημιγυμνάσιο Κάστρου-Λιμεναρίων. Η οκταετής λειτουργία του συνετέλεσε στην πνευματική αναγέννηση του τόπου. Από αυτό αποφοίτησαν μαθητές που αργότερα έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του νησιού και διακρίθηκαν στον τομέα τους, μια και τους όπλισε με γνώσεις πολλές και τους έδωσε την ευκαιρία να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο Γυμνάσιο Καβάλας. Η συντήρηση του Ημιγυμνασίου όμως δεν ήταν εύκολη υπόθεση. Ακόμα και η εξασφάλιση του διδακτικού προσωπικού ήταν προβληματική. Ωστόσο οι Αρχές του τόπου και οι άνθρωποι των γραμμάτων της περιοχής κατέβαλαν πολλές προσπάθειες και υποβλήθηκαν σε πολλές θυσίες για να το διατηρήσουν. Όμως, οι άσχημες οικονομικές συνθήκες που αντιμετώπιζαν οι κάτοικοι στο νησί και τους ανάγκαζαν να ασχολούνται με γεωργικές εργασίες, στις οποίες επιζητούσαν και τη βοήθεια των μικρών παιδιών τους, οδήγησαν στο κλείσιμό του το 1929.

Από τότε χρειάστηκε να περάσουν τρεις δεκαετίες περίπου για να αποκτήσει η Θάσος δύο ιδιωτικά Γυμνάσια: του μαθηματικού Ιωάννη Κυριακίδη στα Λιμενάρια το 1958 και του θεολόγου Ιωάννη Λόβουλου στο Λιμένα το 1959. Τελικά, το 1965, τα παραπάνω σχολεία με νομοθετική ρύθμιση του ελληνικού κράτους μετατράπηκαν στα πρώτα δημόσια σχολεία Δ/θμιας Εκπ/σης: τα εξατάξια Γυμνάσια του Λιμένα και των Λιμεναρίων.



Η Ελληνική Σχολή Θεολόγου, 1885

Η Ελληνική Σχολή του Θεολόγου μνημονεύεται το 1850 στο γράμμα του προεστού του Θεολόγου Δημητρίου Χατζηγιαξή προς τον αρχιμανδρίτη Καλλίνικο Σταματιάδη, που τον προσκαλεί να επιστρέψει στη γενέτειρά του για να αναλάβει χρέη δασκάλου. Η Σχολή υπήρξε το πρώτο μεγάλο πνευματικό φυτώριο της Θάσου, στο οποίο μορφώθηκαν πολλοί Θάσιοι. Στη Σχολή έμαθαν γράμματα όλοι οι παλιοί Θεολογίτες που διακρίθηκαν μετέπειτα. Σ' αυτή φοίτησαν οι Λαμπίρηδες, οι Τζιατάδες, ο Δέμπας, ο Νάσης, ο Γεωργιάδης και άλλοι επιστήμονες του Θεολόγου. Στη φωτογραφία, σχολική γιορτή με την παρουσία όλων των επισήμων της κοινότητας Θεολόγου.



1909

0

Περίοδος 1

ΜΑΘΗΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΕΑΓΕΝΗΣ

Εὐχαριστοῦμεν ἐκ καρδίας ἐπὶ τῇ

ἐν Λιμένι Θάσου ἡμετέρῃ

Ο μαθητικός σύλλογος «Θεαγένης», 1909

Στις αρχές του 20ου αιώνα, η δράση των Ελλήνων δασκάλων μετέβαλε τα περισσότερα σχολεία της Θάσου σε εθνικά φυτώρια. Οι νέοι οργανώθηκαν σε συλλόγους για να προσφέρουν τις εθνικές υπηρεσίες τους. Έτσι, το 1908, συστήθηκε στο Λιμένα ο μαθητικός όμιλος «Θεαγένης».



Δημοτικό Σχολείο Παναγίας, δεκαετία του 1920

Το Δημοτικό Σχολείο της Παναγίας αποτελούσε ένα σταθερό πνευματικό φυτώριο του νησιού. Στην αναμνηστική φωτογραφία ποζάρουν ο ιερέας, οι δάσκαλοι και οι μαθητές, που φοιτούσαν στο σχολείο παρά τις δύσκολες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες της εποχής.



Εγκαίνια του Δημοτικού Σχολείου Λιμεναρίων, 1923

«...η Κοινότης ημών φιλοτίμως από ετών στοιχούσα εις τον στίβον των γραμμάτων και της προόδου, ευρίσκεται σήμερον εις την ευχάριστον θέσιν να σεμνύνηται δια το μέγα σχολικόν κτίριόν της, εν τω οποίω στεγάζονται σήμερον πλήρες Δημοτικόν Σχολείον και Ημιγυμνάσιον. Το κτίριον τούτο εκτισμένο εις το μέσο της απ' αλλήλων αποστάσεως των δύο συνοικισμών Κάστρου και Λιμεναρίων, δεκάλεπτον απεχόντων αλλήλων, ανηγέρθη δαπάναις της φιλοτίμου και φιλοπροόδου Κοινότητος ημών, τυγχάνει δε το μεγαλύτερον και περικαλλέστερον των σχολικών κτιρίων της νήσου...» (έγγραφο των Κοινοτικών Συμβουλίων και της Σχολικής Επιτροπής Κάστρου και Λιμεναρίων, Γεωργίου Β. Κρητικού, Η απόφαση της ίδρυσης του Δημοτικού Σχολείου Λιμεναρίων, Θασιακά τόμ. 10ος, σελ. 421-430).

Στη φωτογραφία, οι μικροί μαθητές με βλέμμα αθώο και γεμάτο ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο ποζάρουν μαζί με τις Αρχές, τους γονείς και τους δασκάλους τους την ημέρα των εγκαινίων του σχολείου τους.



Δημοτική Σχολή Αγ. Γεωργίου, Σεπτέμβριος 1925

Κτίριο, που ξεχώριζε στο χωριό για το μέγεθός του· χοντροί πέτρινοι τοίχοι, μεγάλα παράθυρα και ευρύχωρες, για την εποχή, αίθουσες διδασκαλίας. Στην αναμνηστική φωτογραφία, μαθητές ποζάρουν έξω από το σχολείο με τους γονείς τους στην αρχή του νέου σχολικού έτους.



Η έκτη τάξη του Δημοτικού Σχολείου Λιμένα, 1929

Οι μαθητές της έκτης τάξης του Δημοτικού Σχολείου Λιμένα με τους δασκάλους τους ποζάρουν στο φακό πριν ή μετά την παρέλαση. Πίσω από το Διευθυντή ξεχωρίζουν οι μαθητές που κρατούν το ταμπούρλο και τη σάλπιγγα του σχολείου.



Ξενάγηση μαθητών του Γυμνασίου Αρρένων Καβάλας στην πύλη του Σειληνού, Λιμένας 1931

Οι σχολικές εκδρομές είχαν μόνο εκπαιδευτικό χαρακτήρα. Στη φωτογραφία, απαθανατίζεται η ξενάγηση των μαθητών του Γυμνασίου Αρρένων Καβάλας, μεταξύ των οποίων και αρκετοί Θάσιοι, στον αρχαιολογικό χώρο της πύλης του Σειληνού. Μπροστά, στο μέσο, διακρίνεται ο γυμνασιάρχης Αριστοτέλης Στάνης με μαύρο κοστούμι, καπέλο και καμπαρντίνα στο χέρι.



Σχολική γιορτή, Δημοτικό Σχολείο Ραχωνίου 1938

Το κτίριο του Δημοτικού Σχολείου Ραχωνίου σημαιοστολισμένο. Στο προαύλιο μαθητές και δάσκαλοι γιόρτασαν την επέτειο της επανάστασης του '21. Οι μαθητές και οι μαθήτριες με τοπικές ενδυμασίες ποζάρουν με καμάρι στο φακό.



Δημοτικό Σχολείο Πρίνου, 1947

Δάσκαλοι και μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Πρίνου ποζάρουν μπροστά στο παλιό σχολικό κτίριο. Ανύποπτα πρόσωπα, καθαρά βλέμματα, η ηλικία της ανεμελιάς, καμαρωτή παράταξη μπροστά στην είσοδο του σχολείου, ξεκίνημα για τη ζωή... Εμείς, όταν ήμασταν αθώοι· οι δάσκαλοι που αγαπήσαμε εκ των υστέρων· τα χρόνια που πολλές φορές νοσταλγήσαμε· προσδοκίες που πραγματοποιήθηκαν ή διαψεύστηκαν...



Μαθητικό συσσίτιο, Δημοτικό Σχολείο Λιμένα 1949.

Αναμνηστική φωτογραφία μαθητών την ώρα που τους μοιράζεται το συσσίτιο της UNRRA. Προσφέρονταν καθημερινά στους μαθητές συνήθως φυσικοβούτυρο και γάλα σκόνη.



Η ποδοσφαιρική ομάδα του Δημοτικού Σχολείου Πρίνου το 1950

Ενθύμιο από την εκδρομή των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου Πρίνου στο Ραχώνι. Στη φωτογραφία, η ποδοσφαιρική ομάδα του σχολείου προβάλλει τη θέλησή της για νίκη, πριν αντιμετωπίσει σε σχολικό αγώνα το Δημοτικό Σχολείο του Ραχωνίου.



Σχολική παράσταση, Δημοτικό Σχολείο Πρίνου 1954

Μια από τις πιο ωραίες στιγμές των σχολικών χρόνων ήταν και τα θεατρικά σκετς, που προετοιμάζονταν από τους δασκάλους και τους μικρούς μαθητές για να παρουσιασθούν μπροστά στους γονείς και σε άλλους συγγενείς εισπράττοντας τα θερμά χειροκροτήματά τους.



Η έκτη τάξη του Δημοτικού Σχολείου Λιμεναρίων, 1956.

Η μπλε σχολική ποδιά με τον άσπρο γιακά, το κούρεμα με την ψιλή, ο μαυροπίνακας, το δυνατό χτύπημα στο χέρι με τη βέργα -και όχι μόνο-, έπαιζαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας πολλών νέων για τρεις δεκαετίες μετά τον πόλεμο. Η ζωή στο σχολείο απαιτούσε πειθαρχία, είχε δυσκολίες και άγχος. Εδώ όμως, στιγμές χαλάρωσης για μια αναμνηστική φωτογραφία. Στα περισσότερα πρόσωπα ανθίζει το χαμόγελο.



Κατηχητικό Σχολείο, Λιμενάρια 1958

Εκτός από την πολιτεία και η εκκλησία φρόντιζε να ενισχυθεί το θρησκευτικό φρόνημα των νεαρών μαθητών με υποχρεωτικά μαθήματα στα κατηχητικά σχολεία. Αναμνηστική φωτογραφία της Πέμπτης τάξης του Κατηχητικού Σχολείου Λιμεναριών την ημέρα του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου.



Εκδρομή του Δημοτικού Σχολείου Πρίνου, αρχές δεκαετίας του 1950

Πρόσωπα χαμογελαστά, γεμάτα ευτυχία. Ένα πρωινό πέρασε χωρίς μάθημα, με παιχνίδι και ξεγνοιασιά. Οι μικροί μαθητές μόλις έχουν επιστρέψει από την εκδρομή στα «τσαϊρια» φέρνοντας μαζί τους και ένα μπουκέτο ζουμπούλια (βαλτολούλουδα) για να το προσφέρουν στη μητέρα τους, που θα προσμένει μ' ανοιχτή την αγκαλιά. Εικόνες του παρελθόντος που έχουν περάσει ανεπιστρεπτί.



Σχολική εκδρομή του ιδιωτικού Γυμνασίου Ιωάννη Κυριακίδη, Λιμενάρια 1961

Το σακάκι, ο λευκός γιακάς στο πουκάμισο και το πηλίκιο ήταν απαραίτητα στη μαθητική εμφάνιση των αγοριών. Την ημέρα της εκδρομής όμως στο βασικό εξοπλισμό κάθε μαθητή απαραίτητο ήταν και το σακούλι με το κολατσιό.



Το ιδιωτικό Γυμνάσιο Ιωάννη Λόβουλου, Λιμένας 1963

Αφορμή για μια ευχάριστη ανάπαυλα από τα μαθήματα έδωσε το χιόνι που έπεσε πυκνό στη Θάσο. Χιονοπόλεμος και αναμνηστική φωτογραφία των μαθητών και εκπαιδευτικών στο Λιμένα τις αρχές της δεκαετίας του 1960.



Γυμναστικές επιδείξεις, Γυμνάσιο Λιμένα δεκαετία του 1960

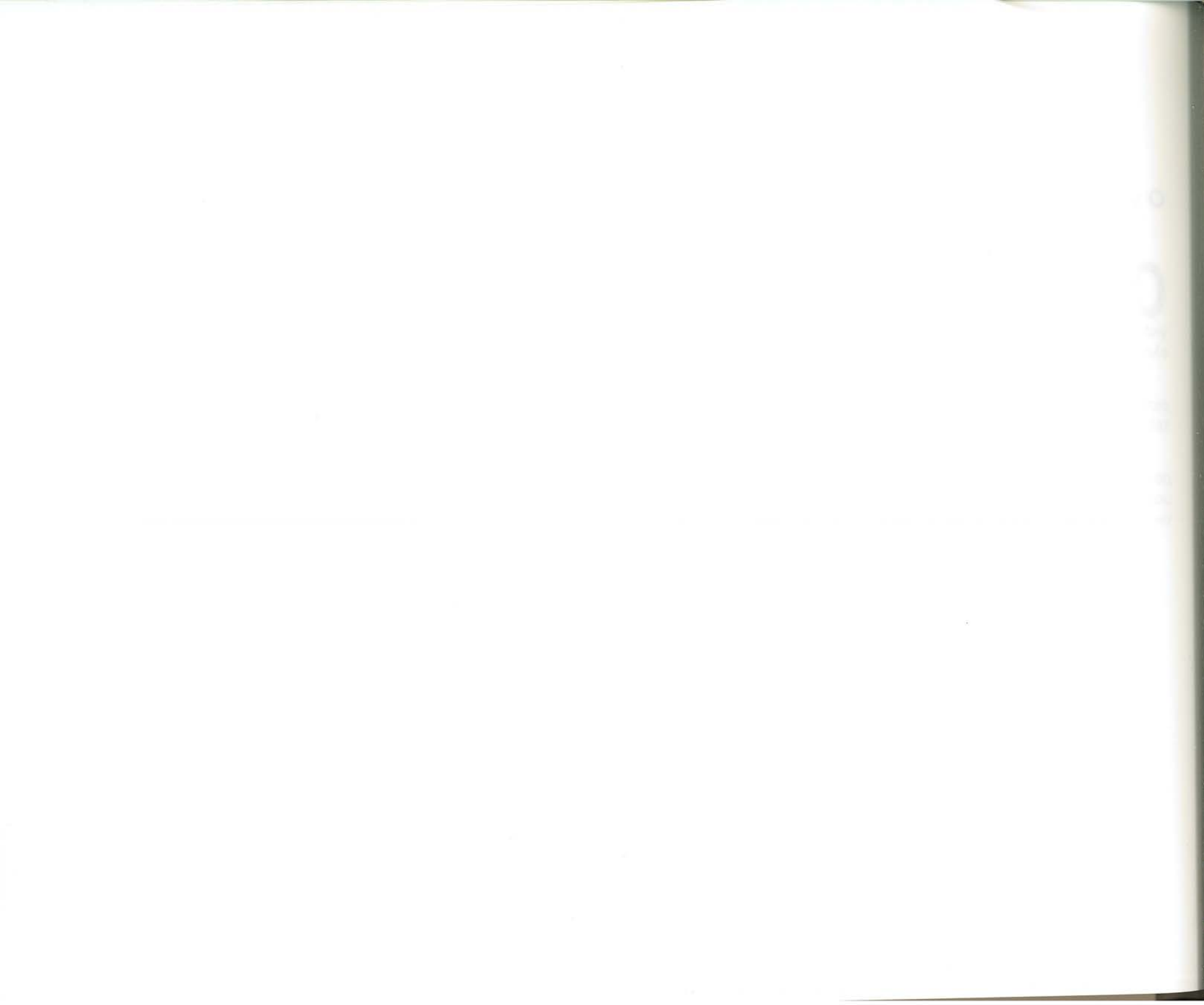
Οι γυμναστικές επιδείξεις ήταν η σπουδαιότερη εκδήλωση του Σχολείου στο τέλος κάθε χρονιάς. Οι μαθητές φορούσαν αθλητική περιβολή. Τα κορίτσια λευκές φούστες με μπλε σιρίτια, τα αγόρια μπλε σορτσάκια με λευκά φανελάκια και κάνανε τούμπες ή ασκήσεις ισορροπίας. Αγωνίζονταν στο τρέξιμο, στο μήκος και στο ύψος. Συναγωνίζονταν όμως και σε διασκεδαστικά παιχνίδια, όπως οι τσουβαλοδρομίες, οι αυγουλοδρομίες... Τριγύρω κάθονταν σχεδόν όλοι οι κάτοικοι του χωριού που κατέκλυζαν την αυλή του σχολείου για να παρακολουθήσουν τους αγώνες και τις γυμναστικές ασκήσεις. Ανάμεσά τους περιχαρείς οι γονείς, οι παππούδες και άλλοι συγγενείς χειροκροτούσαν τα κατορθώματα των παιδιών τους.

Ο γάμος

Ο Θασίτικος γάμος αποτελούσε την κορυφαία κοινωνική εκδήλωση που επισημοποιούσε τη δημιουργία μιας οικογένειας. Οι παραδοσιακές γαμήλιες τελετές επιβίωναν στα χωριά της Θάσου μέχρι και το τέλος της δεύτερης μεταπολεμικής δεκαετίας. Παρά την ανθεκτικότητα που είχαν επιδείξει κατά το παρελθόν στην επίδραση δυτικών συνηθειών, οι κοινωνικο-οικονομικές μεταβολές που ακολούθησαν τη λήξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου ήταν καταλυτικές για τη διατήρησή τους. Σήμερα, εποχή προοδευτικής εθιμικής υποχώρησης και τελετουργικής ομοιομορφίας, ελάχιστα στοιχεία παραδοσιακών γαμήλιων τελετουργιών διασώζονται στο νησί μας.

Τα έθιμα του γάμου στη Θάσο, προορισμένα να προσδώσουν την απαραίτητη επισημότητα και κύρος στην εκπλήρωση του κύριου πόθου των περισσότερων από τους ανθρώπους, σε συνδυασμό με την ανάγκη για ψυχική εκτόνωση και ψυχαγωγία των μελών μιας συντηρητικής κοινότητας, αποτελούσαν μια σειρά από εκδηλώσεις που ξεκινούσαν τη Δευτέρα και ολοκληρώνονταν την Κυριακή με τη γαμήλια τελετή και το ολονύκτιο γλέντι.

Τώρα που καταγράφουμε μέσα από παλιές φωτογραφίες τα έθιμα αυτά, πολλές φορές σκεφτήκαμε τα περασμένα χρόνια! Πόσο πιο αληθινά χαιρόνταν τότε οι άνθρωποι! Πόσο πιο πολύ γέμιζε η ζωή τους με τις χαρές, μικρές ή μεγάλες, και γιατί όχι, με τις λύπες. Οι άνθρωποι τότε ζούσαν όλοι μαζί τις χαρές και τις λύπες, και όλα τα μοιράζονταν στη μικρή κοινωνία του χωριού. Θυμίζει λοιπόν παραμύθι όλη εκείνη η θαυμάσια τελετουργία των ημερών του γάμου!





Το πλύσιμο της προίικας, τέλη δεκαετίας του 1950

Η εβδομάδα του γάμου αρχίζει με το πλύσιμο της προίικας. Κοπέλες, φιλενάδες της νύφης, με έκδηλη χαρά και ενθουσιασμό πλένουν μέσα σε σκάφες, στη σειρά, την ασπρική -τα λευκά ρούχα της προίικας.



Το ασήμωμα της προίκας, τέλη δεκαετίας του 1950

Η μάνα της νύφης προσφέρει γλυκά και ασημώνει τις σκάφες ρίχνοντας νομίσματα. Σε λίγο θα έρθουν η συμπεθέρα και άλλοι συγγενείς. Όλοι θα ασημώσουν και τα χρήματα που θα συγκεντρωθούν, θα τα μοιραστούν οι κοπέλες που έπλυναν την προίκα. Μετά το ξέβγαλμα, θα δέσουν σχοινιά στο δρόμο και θα την απλώσουν για να φανεί η προκοπή της νύφης. Όλα θα τα μαζέψουν πριν τη δύση του ήλιου.



Το στόλισμα της προίkas, δεκαετία του 1960

Την Τετάρτη οι γυναίκες σιδερώνουν την προίκα. Βάζουν πρώτα καλοδιπλωμένα μέσα σε πανέρια τα ωραία ασπροκεντήματα ή τα στολίζουν στους τοίχους του σπιτιού και έπειτα όλα τα μάλλινα του αργαλειού τα βάζουν το ένα πάνω στ' άλλο φτιάχνοντας τη ρυχουθιά. Η θασίτικη προίκα ήταν ένα αυθεντικό έργο λαϊκής τέχνης με τα κιλίμια, τα χαλιά, τις κουβέρτες, τα παπλώματα, τα κεντήματα. Μέχρι την Παρασκευή, θα έρχονται οι συγγενείς κι οι φίλοι να δουν την προίκα, να ρίξουν ρύζι, να την ασημώσουν. Στη φωτογραφία, οι κοπέλες χαμογελούν στο φακό μετά το στόλισμα της προίkas.



Η μεταφορά της προίκας, δεκαετία του 1940

Μετά το μεσημέρι του Σαββάτου, έρχονται στο σπίτι της νύφης ο γαμπρός και ο κουμπάρος με βιολιά και λαγούτα για να πάρουν την προίκα. Οι γυναίκες παίρνουν στα χέρια τα πανέρια και άλλα μικροπράγματα, ενώ οι άντρες μεταφέρουν τα βαρύτερα αντικείμενα και φορτώνουν τα μπαούλα στα μουλάρια.



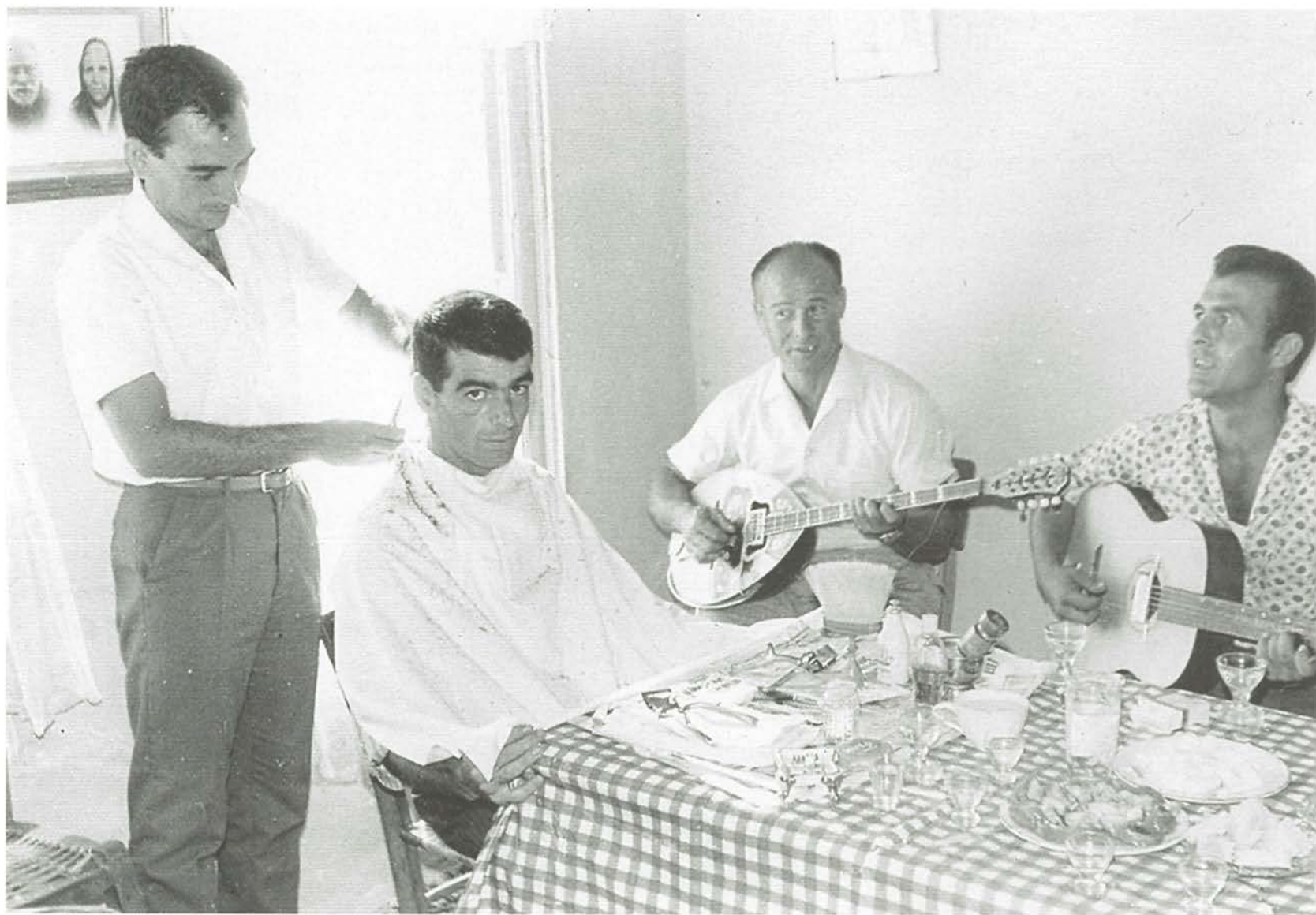
Η μεταφορά της προίκας, αρχές δεκαετίας του 1960

Η πομπή της προίκας ξεκινά για το σπίτι του γαμπρού με επικεφαλής τους λαϊκούς οργανοπαίκτες, το γαμπρό και τον κουμπάρο. Πολλές φορές, τους προσπερνούν τα μικρά παιδιά που εκδηλώνουν τη χαρά τους για την ενεργητική συμμετοχή τους στο έθιμο.



Ο χορός της προίικας, 1957

Φθάνοντας η πομπή στο σπίτι του γαμπρού, ξεφορτώνεται η προίικα στην αυλή. Βάζουν όλα τα πράγματα στη μέση για να χορέψουν γύρω - γύρω. Τότε λοιπόν, κατεβαίνουν οι δίσκοι με τα κεράσματα, που είναι ρακί και γλυκά του κουταλιού ή λουκούμια. Το τραγούδι που λένε πρώτο, είναι το «Ούλα τα πουλάκια ζυγά-ζυγά». Μετά από το γλέντι, ανεβάζουν την προίικα στο σπίτι του γαμπρού.



Το ξύρισμα του γαμπρού, τέλη δεκαετίας του 1950

Την Κυριακή στο σπίτι της νύφης και του γαμπρού γίνεται πανηγύρι. Από νωρίς έρχονται οι φίλες της νύφης για να την ντύσουν και να τη στολίσουν με τραγούδια, ανάμεσα σε δάκρυα χαράς και πόνου για τον αποχωρισμό της απ' την πατρική οικογένεια. Ανάλογα γίνεται και το ντύσιμο του γαμπρού. Αφού τον ξυρίσει ο κουρέας με συνοδεία τραγουδιών και τον ντύσουν οι φίλοι του, ξεκινούσε με τη συνοδεία για το σπίτι του κουμπάρου.



«Τουν παν', τουν παν'», 1951

Όταν ο γαμπρός ετοιμαστεί, έχοντας γύρω του τους μουσικούς που παίζουν συνέχεια, ρίχνουν ντουφεκιές και ξεκινάει η συνοδεία που αποτελείται απ' αυτόν, τους γονείς του, τους συγγενείς και τους φίλους του. Επί κεφαλής πηγαίνουν οι λαϊκοί οργανοπαίχτες που παίζουν συνεχώς το θασίτικο εμβατήριο «μαρς» και παραλαμβάνουν τον κουμπάρο, την κουμπάρα και τους καλεσμένους τους.



Ο αποχωρισμός της νύφης, 1911

Η πομπή με το γαμπρό και τον κουμπάρο ξεκινά για το σπίτι της νύφης. Ο αποχωρισμός της νύφης από τους γονείς της είναι συγκινητικός. Η μάνα και οι άλλες γυναίκες τη συμβουλεύουν ξεπροβοδίζοντάς την, ενώ οι φιλενάδες της την κρύβουν και δεν την παραδίνουν στο γαμπρό, αν αυτός δεν τις τάξει* χρήματα ή συνήθως ένα καλό «τραπέζι».



Η γαμήλια πομπή προς την εκκλησία, δεκαετία του 1950

Όλοι ξεκινούν για την εκκλησία με τη συνοδεία τουφεκισμών και γνωστών θασίτικων τραγουδιών του γάμου. Μπροστά πηγαίνουν οι λαϊκοί οργανοπαίκτες και ακολουθεί η συνοδεία του γαμπρού, της νύφης και του κουμπάρου. Τη νύφη την κρατούν ο πατέρας και ένας μεγάλος αδελφός ή άλλος συγγενής για να τη συνοδέψουν ως την εκκλησία και να την παραδώσουν στον ιερέα για το μυστήριο.



Η αναμνηστική γαμήλια φωτογραφία, 1925

Μετά το μυστήριο αρχίζει το στεφανοφίλημα. Πρώτα οι συμπεθέροι και ύστερα οι συγγενείς κι οι φίλοι φιλούν το γαμπρό και τη νύφη, τους εύχονται «στεριωμένοι» και στον κουμπάρο «πάντα άξιος». Έπειτα, απαραίτητη είναι η αναμνηστική φωτογραφία μπροστά στην εκκλησία.



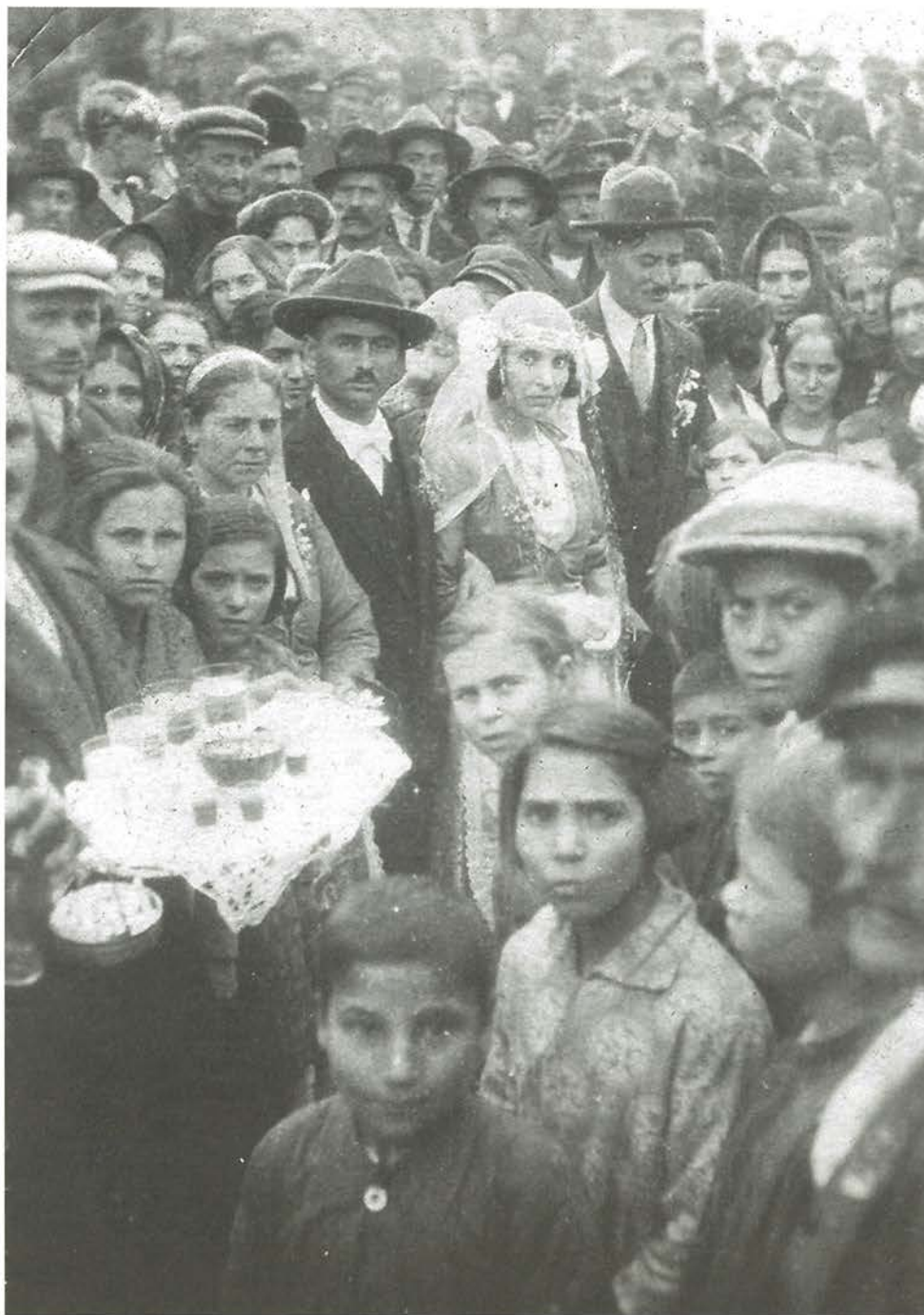
Η αναμνηστική φωτογραφία του γάμου, 1939

Με το πέρασμα του χρόνου, στο στεφανοφίλημα, άρχισαν να κρεμούν στο λαιμό της νύφης ντούμπλες* και να καρφισώνουν λίρες, φλουριά ή χρήματα στο στήθος των νεόνυμφων. Στο τέλος της γαμήλιας τελετής, όλοι μαζί, μουσικοί, νεόνυμφοι, κουμπάροι, συμπέθεροι και συγγενείς φωτογραφίζονται για να απαθανατίσουν το γεγονός του γάμου μπροστά στο φακό.



Η γαμήλια πομπή προς το σπίτι του γαμπρού, δεκαετία του 1950

Μετά τη γαμήλια τελετή, όλοι μαζί, ξεκινούν για το σπίτι του γαμπρού τραγουδώντας. Οι λαϊκοί οργανοπαίκτες με τα μαντλία, γαμήλια σύμβολα, κρεμασμένα στα μουσικά τους όργανα βρίσκονται στην κορυφή της πομπής ακολουθούμενοι από τα μικρά παιδιά, τους νεόνυμφους, τους συγγενείς και τους καλεσμένους.



Το κέρασμα, 1928

Στο σπίτι τους περιμένει η μάνα του γαμπρού, που έχει φύγει πρώτη από την εκκλησία. Όταν πλησιάσουν, πηγαίνει μέσα, παίρνει το δίσκο με το γλυκό και περιμένει να υποδεχτεί τη νύφη. Απ' έξω οι καλεσμένοι τραγουδούν: «Για έβγα μάνα του γαμπρού και πεθερά της νύφης να δεις τον γιο σ' τον σταυραητό τι πέρδικα π' σε φέρνει...». Ανεβαίνει τις σκάλες η νύφη, κάνει μια μετάνοια στην πεθερά που στέκεται στην πόρτα και της φιλάει το χέρι. Εκείνη συγκινημένη, κερνάει το αντρόγυνο καρύδια με μέλι για να είναι η ζωή τους γλυκιά και πλούσια..



Ο χορός της νύφης, 1928

Τώρα πια αρχίζει το γλέντι που συνεχίζεται μέχρι τα ξημερώματα. Το άνοιγμα του χορού γίνεται με το νησιώτικο συρτό από τη νύφη. Εκείνη τη στιγμή πέφτουν και μερικές τουφεκιές. Όλη τη νύχτα ο γαμπρός και η νύφη ακούραστοι πρέπει όλους τους προσκεκλημένους να τους πιάσουν το μαντήλι και να χορέψουν πρώτοι. Τα όργανα παίζουν συνέχεια και με πολύ μεράκι: «Άχι, βάχι, καημό που 'χει η αγάπη», «Μάζω τα περιστέρια σου», «Μια γαλάζια περιστέρα» κ.ά.



Οι νεόνυμφοι, δεκαετία του 1900

Αναμνηστική φωτογραφία των νεόνυμφων μετά το γάμο τους στο Καζαβήτι. Στο εξωτερικό αυτοσχέδιο ατελιέ του φωτογράφου Ιωάννη Ζωγράφου ξεχωρίζει το αντρίγγυνο φορώντας κουστούμι και νυφικό της τελευταίας λέξης της μόδας των αρχών του 20ου αιώνα.

Εργασία - Ασχολίες

Είναι γνωστές οι πηγές των εισοδημάτων των κατοίκων της Θάσου. Κυριαρχούσαν από παλιά η κτηνοτροφία και η γεωργία, συμπληρωματικά δε οι δασικές εκμεταλλεύσεις και η μελισσοκομία. Το οικογενειακό εισόδημα συμπλήρωνε η εκτροφή των οικόσιτων αιγοπροβάτων που έναντι ελάχιστων εξόδων παρείχαν τα προϊόντα τους σε ετήσια βάση. Αν σ' αυτά προσθέσουμε και τις σοδειές απ' τους ποτιστικούς λαχανόκηπους του χωριού, τους γεμάτους με φρουτόδεντρα και κηπευτικά και τις παραγωγές των αμπελιών, καλύπτουμε ένα σημαντικό μέρος των διατροφικών αναγκών των κατοίκων.

Με βάση την απογραφή του 1928 η πλειοψηφία των κατοίκων της Θάσου ήταν κτηνοτρόφοι, αγρότες και ψαράδες, ενώ στη νότια πλευρά του νησιού μεγάλος ήταν και ο αριθμός των εργατών στα μεταλλεία και τα ορυχεία. Ελάχιστοι εξασκούσαν ελεύθερο επάγγελμα ή ήταν δημόσιοι υπάλληλοι. Πολύ υψηλός ήταν και ο αριθμός των ανεπάγγελτων, μπορούμε όμως να υποθέσουμε ότι ήταν εποχικοί εργάτες γης, και κυρίως καπνεργάτες, καθώς είναι γνωστό ότι μεγάλος αριθμός των καπνεργατών της Καβάλας ήταν Θάσιοι.

Στα δύσκολα χρόνια η κτηνοτροφία αποτελούσε την κύρια πηγή εισοδήματος. Η χαμηλή βλάστηση των θαμνότοπων από ξυλεύσεις και πυρκαγιές ευνοούσε την εκτροφή ζώων, αλλά ζημίωνε την παραγωγή της ελιάς με την αποψίλωση των χαμηλών βλαστών. Τα χωράφια και τα περιβόλια γίνονταν κι αυτά βοσκότοποι και με το σύστημα των κεφαλιακών* όλοι σχεδόν οι κάτοικοι έπαιρναν κάποιο μερίδιο από την παραγωγή. Γάλα, τυρί, μαλλί.

Όσον αφορά τα γεωργικά εισοδήματα πάντα ήταν οριακά και εμφανή τα ελλείμματα σε δημητριακά, καθώς οι αποδόσεις στα επικλινή εδάφη γίνονταν επισφαλείς. Προσπαθώντας λοιπόν να περιγράψουμε τις κυριότερες γεωργικές καλλιέργειες, θα αναφερθούμε με συντομία στην αμπελοκαλλιέργεια και την ελαιοκαλλιέργεια.

Από τα αρχαία χρόνια η Θάσος φημιζόταν για το κρασί της. Οι αμπελώνες επεκτείνονταν ακόμα και στις ημιορεινές πατωσιές, όταν τα χωριά τραβήχτηκαν στο εσωτερικό λόγω της πειρατείας στο Αιγαίο. Η αμπελουργία συνεχίστηκε εντατικά μέχρι το πρώτο μισό του εικοστού αιώνα εξαιτίας της καλής ποιότητας κρασιού και της ικανοποιητικής τιμής του στην αγορά της Καβάλας. Σήμερα βρίσκεται στη φτωχότερη φάση της. Σ' αυτό δεν είναι μόνο υπεύθυνη η επιδημία φυλλοξήρας που κατέστρεψε τους αμπελώνες του νησιού ούτε η επέκταση της καλλιέργειας της ελιάς εις βάρος των αμπελιών. Είναι κυρίως το οικονομικό μοντέλο το οποίο επικράτησε, και που ως κύριο στοιχείο του έχει τον τουρισμό.

Αντίθετα, η ελαιοκαλλιέργεια αποτελούσε και συνεχίζει να αποτελεί την κύρια γεωργική απασχόληση των κατοίκων και μια πολύ σημαντική υπόθεση για την οικιακή οικονομία του αγροτικού νοικοκυριού. Από το μακρύ παρελθόν εξασφάλιζε όχι μόνο το ελαιόλαδο για τη μαγειρική, αλλά και τις βρώσιμες ελιές και τα ξύλα για τον οικιακό φούρνο και τη θέρμανση. Οι ελαιόμυλοι στα χωριά του νησιού λειτουργούσαν ως την πρώτη δεκαετία του εικοστού αιώνα. Οι παλαιότεροι από αυτούς ήταν καλογερικοί. Είχαν σπαστήρα που τον γυρνούσε η δύναμη του νερού ή ζωο, πρέσα με ξύλινο σφόνδυλο και πιεστικές μανέλλες. Μετά όμως από την απελευθέρωση της Θάσου, τη σκυτάλη δημιουργίας σύγχρονων ελαιοτριβείων πήραν τολμηροί και έξυπνοι ιδιώτες στα διάφορα χωριά του νησιού. Τα μηχανήματα τώρα ήταν ατμοκίνητα· το καζάνι, ο σπαστήρας, οι πιεστικές αντλίες και οι πρέσες. Τα χωριά γρήγορα αναπτύχθηκαν κι έγιναν σημαντικό κέντρο αγορών και εξαγωγής λαδιού και πυρήνα. Αργότερα, άρχισαν να λειτουργούν και τα συνεταιριστικά φυγοκεντρικά ελαιοτριβεία που επικράτησαν στο νησί..

Ένας άλλος τομέας, όπου κυριάρχησε η μισθωτή εξαρτημένη εργασία κατά το Μεσοπόλεμο στη Θάσο, ήταν εκείνος της παράκτιας αλιείας σε κάποια χωριά που διέθεταν ένα μικρό στόλο αλιευτικών σκαφών. Ιδιαίτερα στα χωριά Καλλιράχη και Λιμενάρια η παράκτια αλιεία αποτέλεσε πραγματική πηγή ζωής πριν την καπνεργασία, όταν πολλοί από τους χωρικούς πήγαιναν στην «τράτα» για να εξασφαλίσουν τα ψάρια της οικογένειας ή ένα μικρό μεροκάματο.

Τέλος, σε χρονιές αφορίας, σε περιόδους πληθυσμιακής αύξησης ή αυξημένων φορολογικών απαιτήσεων της κεντρικής εξουσίας, οι κάτοικοι εγκατέλειπαν το νησί για την Καβάλα. Σ' αυτό βοηθούσε και το γεγονός ότι ο κύκλος των γεωργικών εργασιών στη Θάσο ήταν εποχικός και το μεγαλύτερο μέρος τους πραγματοποιούνταν από το φθινόπωρο μέχρι τους πρώτους μήνες της άνοιξης, ενώ αντίθετα η καπνοκαλλιέργεια στην ύπαιθρο της απέναντι ακτής άρχιζε από την άνοιξη και ολοκληρωνόταν με τη συλλογή στα τέλη του καλοκαιριού. Αυτό ευνοούσε τη μαζική απασχόληση των Θασίων εργατών στα καπνομάγαζα της Καβάλας. Αποτέλεσμα της κοινωνικής αυτής κατάστασης ήταν η έντονη συμμετοχή τους στο καπνεργατικό κίνημα και η ανάπτυξη της «διπλής ταυτότητας» ως προς την εργασία για να μπορέσουν να επιβιώσουν.



Η οικογένεια στα κτήματα, δεκαετία του 1910

Οι κάτοικοι ήταν παλιά κατά πλειοψηφία γεωργοί και κτηνοτρόφοι. Άλλες ασχολίες δεν είχαν. Μηχανές δεν υπήρχαν, όλα απαιτούσαν χέρια. Στα χωράφια δούλευαν και οι γυναίκες το καλοκαίρι. Θέριζαν, τσάπιζαν, έκαναν όλες τις αγροτικές δουλειές και το χειμώνα έπρεπε «να λαναρίσουν μόνες τους, να γνέσουν μόνες τους το μαλλί, να υφάνουν μόνες τους, να ράψουν μόνες τους τα ρούχα της οικογένειας». Τότε σε κάθε σπίτι υπήρχε αργαλειός· όλα τα ρούχα ήταν υφαντά, όλα περίμεναν τις γυναίκες για να γίνουν. Στη φωτογραφία, οικογένεια ποζάρει με αμμηχανία μπροστά στο φακό του άγνωστου φωτογράφου την ώρα που ολοκληρώνει τη σπορά σε κτήμα στο Λιμένα.



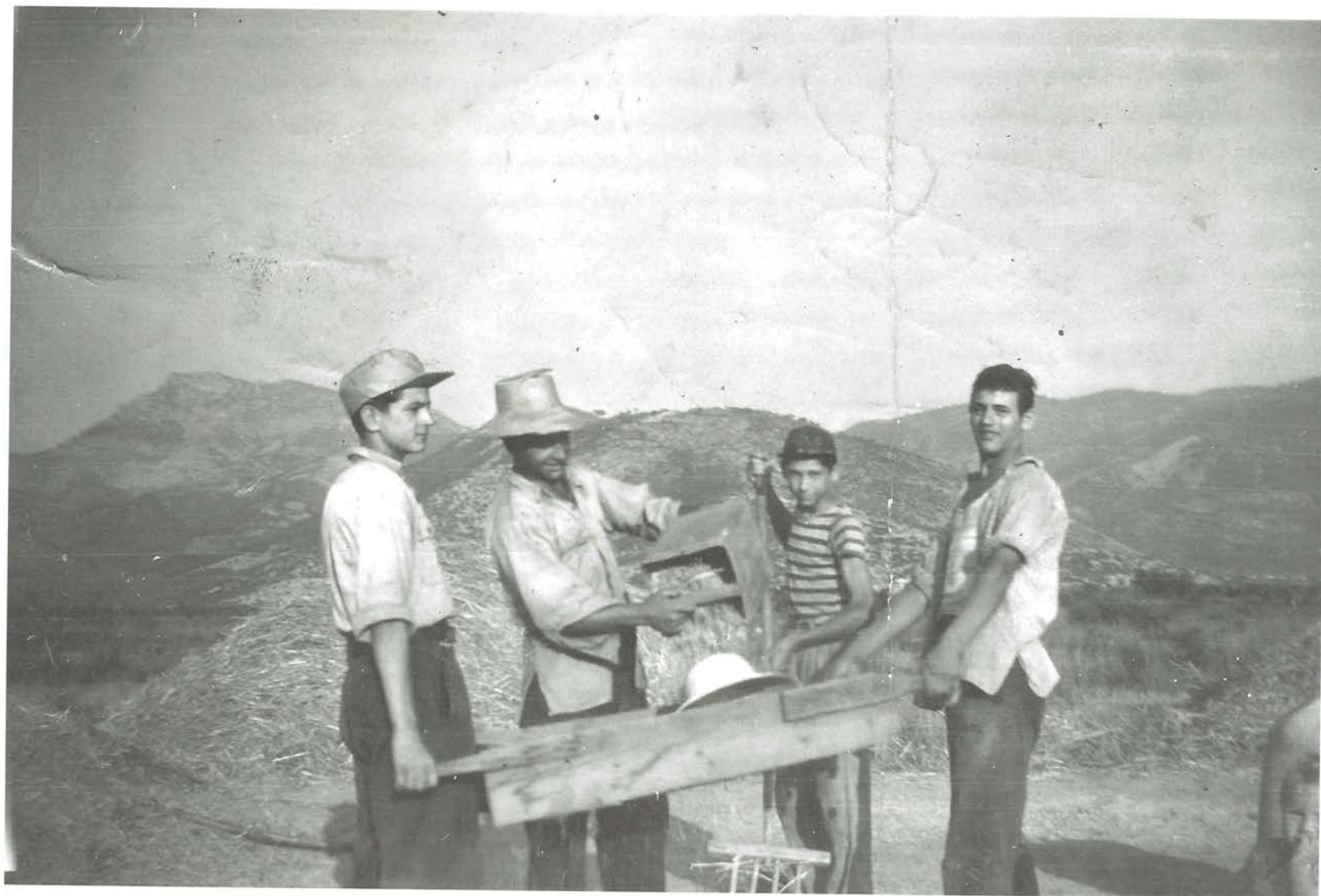
Όργωμα στον κάμπο, αρχές δεκαετίας του 1950

Το όργωμα, πριν από το 1920, γινόταν με ξυλάλετρο κατασκευασμένο από χοντρό ξύλο, το οποίο έσερναν ένα ζευγάρι βόδια. Αργότερα, επικράτησε το σιδερένιο άροτρο με ένα τροχό που μπορούσε να οργώσει δύο με τρία στρέμματα την ημέρα. Πάντως, μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1960 οι καλλιεργητικές μέθοδοι στηρίζονταν, σχεδόν αποκλειστικά, στη μυϊκή δύναμη των ζώων. Στη φωτογραφία, ο ζευγολάτης ποζάρει στο φακό γεμάτος αυτοπεποίθηση την ώρα που οργώνει με σιδερένιο αλέτρι το κτήμα με τα ελαιόδεντρα.



Βολοτσάκισμα* στη θάλτα Πρίνου, 1954

Κοπιαστική χειρωνακτική εργασία το βολοτσάκισμα της θάλτας, αφού γινόταν χωρίς το άροτρο αλλά με τον γκασμά* και το θ'κέλ(ι)*. Η καλλιέργεια της θάλτας του Πρίνου γινόταν μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1960, όταν εγκαταλείφθηκε οριστικά η παραδοσιακή καλλιέργεια των δημητριακών και άρχισε η συστηματική ελαιοκαλλιέργεια, που οδήγησε στη βελτίωση των οικονομικών των κατοίκων του νησιού.



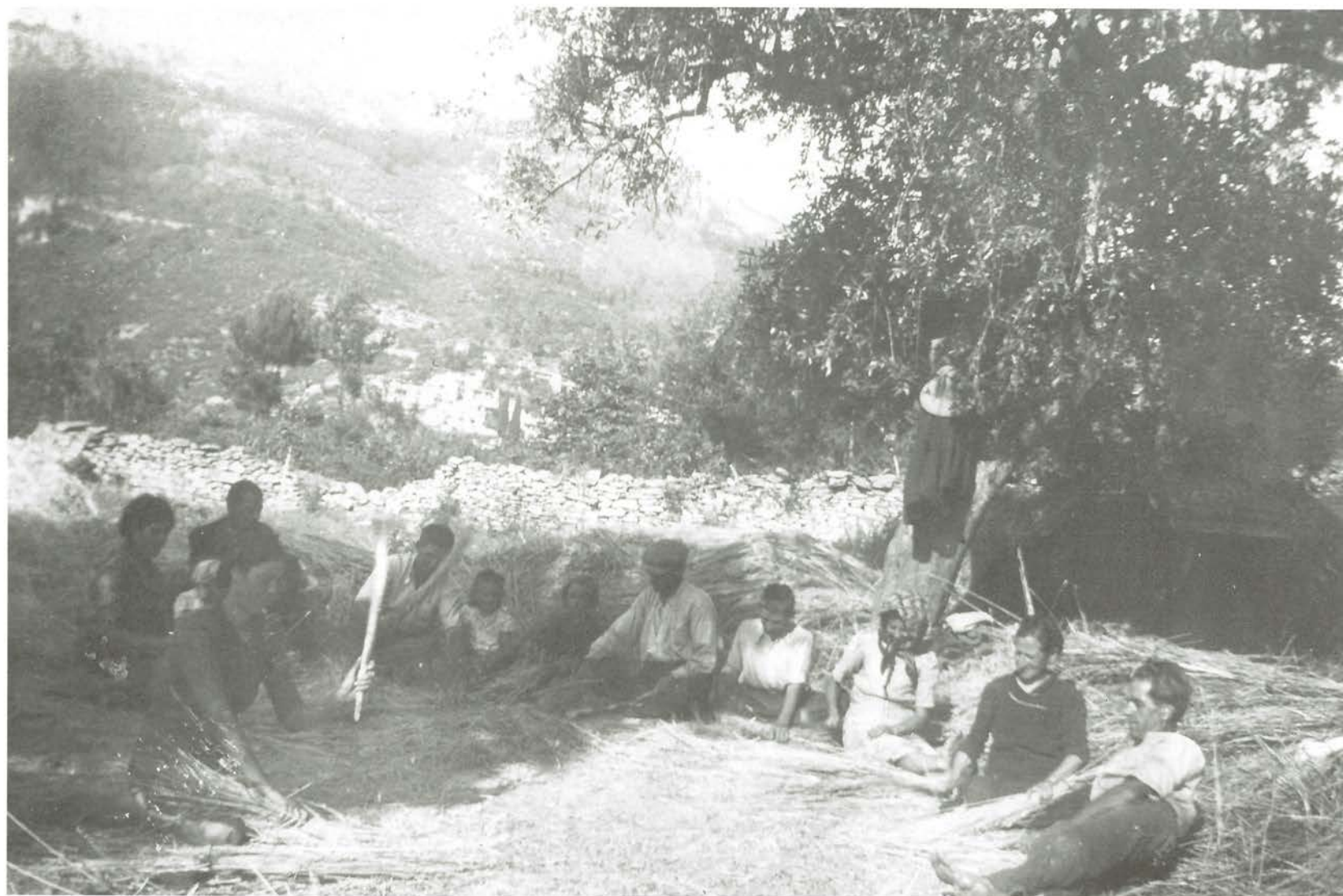
Κοσκίνισμα τριφυλλόσπορου, 1957

Κοπιαστική η καλλιέργεια τριφυλλιού που απαιτούσε εντατική εργασία, γεγονός που χαρακτήριζε γενικότερα τη γεωργική εκμετάλλευση της γης στη Θάσο. Στην αναμνηστική φωτογραφία, οι αγρεργάτες κοσκινίζουν τον τριφυλλόσπορο στα «τσαίρια» του Πρίνου.



Ο θερισμός, 1940

Γεωργική εργασία ο θερισμός, που μέχρι τη δεκαετία του 1960 γινόταν χειρωνακτικά και εξασφάλιζε την πολυπόθητη σιτάρκεια για την οικογένεια και τα ζώα της. Ο θερισμός άρχιζε με το δρεπάνι στο χέρι και το σιτάρι που θερίζονταν, συγκεντρώνονταν σε δεμάτια που στη συνέχεια ενοποιούνταν σε μεγαλύτερους σωρούς, τις θημωνιές, οι οποίες αφήνονταν στα χωράφια μέχρι να ξεραθούν. Έπειτα μεταφέρονταν στα αλώνια για τον αλωνισμό. Στη φωτογραφία, οικογένεια θερίζει στα σταροχώρα του Μικρού Καζαβητίου λίγο πριν τον πόλεμο.



Το αλώνισμα, 1940

Το αλώνισμα ήταν η εργασία για το διαχωρισμό των κόκκων σιταριού ή κριθαριού από τα άχυρα. «Φωτογραφία ενθύμιο από τον αλωνισμό» φαίνεται ότι πρότεινε ο φωτογράφος στην οικογένεια των αγροτών και κείνοι στήθηκαν για μια στιγμή μπροστά στο φακό του.



Τρύγος μελιού, αρχές δεκαετίας του 1950

Η μελισσοκομία κατά το παρελθόν αποτελούσε για τη Θάσο μια παραδοσιακή απασχόληση, συμπληρωματική για την ενίσχυση του εισοδήματος των κατοίκων απ' το κερύ και το μέλι. Σημαντική ανάπτυξη στη μελισσοκομία σημειώθηκε, όταν οι κυψέλες άρχισαν να ταξιδεύουν με τα μηχανοκίνητα πλοία στο Άγιο Όρος και το Σταυρό Χαλκιδικής για σμηνουργία και να επιστρέφουν στο νησί για να δώσουν την παραγωγή. Παράλληλα, η εξέλιξη της τεχνικής της διαχείρισης και η μετατροπή των καμπανόσχημων κοφινιών σε κιβωτιόσχημες κυψέλες οδήγησαν στην αύξηση της απόδοσης σε μέλι. Στη φωτογραφία, οι μελισσοκόμοι παρατηρούν τα τελάρα μελιού και δείχνουν ικανοποιημένοι από τη σοδειά, ενώ ο μικρός κοιτάζει με πονηριά το φακό του άγνωστου φωτογράφου.



Τρύγος αμπελιού, αρχές δεκαετίας του 1950

Ο τρυγητός ήταν σημαντική γεωργική παραγωγική διαδικασία για το σύνολο των αγροτικών νοικοκυριών της Θάσου. Έπαιρνε το χαρακτήρα μιας μικρής οικογενειακής γιορτής. Σήμαινε την ανταμοιβή των κόπων μιας ολόκληρης χρονιάς και την υλική ενίσχυση του πενιχρού αγροτικού εισοδήματος. Ήταν όμως κουραστική εργασία που ξεκινούσε με το χάραμα και σταματούσε αργά το απόγευμα. Απαιτούσε ταχύτητα, αντοχή και δεξιότητες. Οι συγγενικές οικογένειες συνεργάζονταν κι αλληλοβοηθούνταν για να τελειώνουν μια ώρα γρηγορότερα. Αναμνηστική φωτογραφία από τρυγητό στην περιοχή «Κάπουνο» του Πρίνου. Παρά τον έντονο σωματικό κάματο από την πρωινή εργασία, η ψυχική ευφορία και η χαρά αποτυπώνονται στα πρόσωπα των γυναικών και του άντρα, που με καμάρι ποζάρουν στο φωτογραφικό φακό.



**Το πάτημα των σταφυλιών,
τέλη δεκαετίας του 1950**

Στο πατητήρι, που σχεδόν κάθε αγροτικό νοικοκυριό της Θάσου διέθετε, γινόταν η σύνθλιψη των σταφυλιών από τους πατητάδες. Ο σπιτονοικοκύρης είχε την υπεύθυνη επιμέλεια του ληνού για το πάτημα των σταφυλιών και το «πάτα-τράβα»* του πρώτου μούστου. Ο μούστος με φυσική ροή, μέσω του σωλήνα εκροής, κατευθυνόταν από το πατητήρι στο λάκκο* και οινοποιούνταν σε δρύινα βαρέλια. Η παρακολούθηση του βρασίματος τις επόμενες μέρες ήταν επίσης σοβαρή υπόθεση, γιατί απ' αυτή εξαρτιόταν, εάν το γιοματάρι θα βγει μπρούσικο ή ελαφρά γλυκόπιτο.



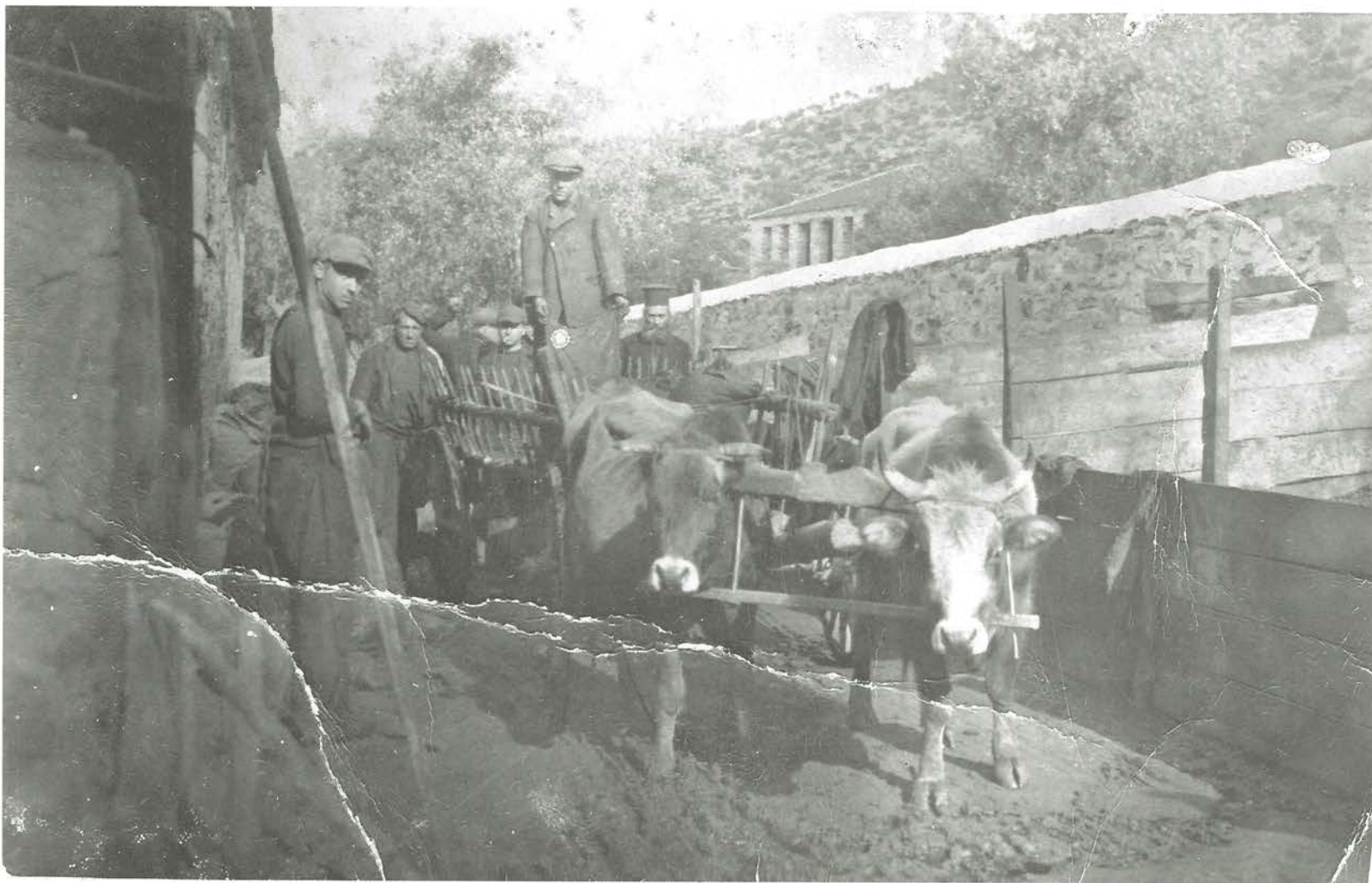
**Παραγωγή τσίπουρου,
Μεγ. Καζαθήτι 1941**

Ο κύκλος των αμπελιών έκλεινε με την απόσταξη των τσίπων, δηλ. των υπολειμμάτων της ζύμωσης των σταφυλιών, στα ρακοκάζανα. Η απόσταξη γινόταν Αηδημητριάτικα σε ειδικά υπαίθρια στέγαστρα ή μικρές αποθήκες, τα καζαναριά, όπου συγκεντρώνονταν οι μερακλήδες του χωριού και έπιναν μέχρι το πρωί.. Το πρωτοράκι* το κρατούσε η νοικοκυρά για να το χρησιμοποιεί αντί για οινόπνευμα σε βεντούζες, τριψίματα κ.ά. Αλλά και η προσθήκη γλυκάνισου ή άλλων αρωματικών ουσιών στο μετάβρασμα ήταν μεγάλη εμπειρία. Αναμνηστική φωτογραφία μικρών και μεγάλων κατά την απόσταξη του τσίπουρου στο ρακοκάζανο. Απαραίτητη η δοκιμή της ποιότητας του τσίπουρου.



Ελαιομάζωμα, αρχές δεκαετίας του 1950

«...Από τα χαράματα ήταν όλοι στο πόδι: η κουμπάνια* μέσα στον τρίχινο τουρβά* ή τις υφαντές σακλέρες* και οι γιατίκοι* φορτωνόταν στα άγκιστρα του σαμαριού του ζώου και ξεκινούσαν για το τεμπίχι*. Όταν φθάνανε στα κτήματα, ο καθένας ήξερε τη δουλειά του. Άλλος άναβε φωτιά, άλλος ανέβαινε στη σκάλα και τίναζε, άλλη μάζευε χωριστά το χαμολόι, άλλη διάλεγε τις αλατίσες, άλλη μάζευε «σειρά», και φυσικά, ο αρχηγός νοικοκύρης φρόντιζε για το τσουβάλιασμα του καρπού από τα γεμάτα καλάθια και τη φόρτωση στο μουλάρι που περίμενε για τη μεταφορά στο λιοτρίβι. Τα τραγούδια των τιναχτάδων πάνω στις κορφές των δέντρων αντιλαλούσαν σ' όλο τον κάμπο, τα καλαμπούρια και τα ξεκαρδίσματα των γυναικών εξουδετέρωναν τη σωματική κούραση...» (Κωνσταντίνου Αγγελούδη, Θάσος - Η πατρίδα μου, Καβάλα 1996).



Μεταφορά ελαιοκάρπου στο ελαιοτριβείο, τέλη δεκαετίας του 1940

Μετά τη συλλογή ο καρπός μεταφερόταν με ζώα το σούρωπο στο χωριανό λιοτρίβι. Στη φωτογραφία, συγκέντρωση και ξεφόρτωμα ελαιοκάρπου στους μπλοκούς* του συνεταιριστικού ελαιοτριβείου του Πρίνου, το οποίο κατασκευάστηκε το 1937 στην περιοχή «Καλύβες» από το Γεωργικό Πιστωτικό Συνεταιρισμό Καζαβητίου «Η Δήμητρα», που είχε ιδρυθεί από κατοίκους του Καζαβητίου λίγα χρόνια πριν.



Ο Αναστάσιος Παναγιώτη Αγαπητός στο ελαιοτριβείο του κατά την επίβλεψη της παραγωγής, Σκάλα Σωτήρος 1958

Αναμνηστική φωτογραφία, με τον Αναστάσιο Αγαπητό στο διαχωριστήρα Alfa Laval (τελικό στάδιο ελαιοπαραγωγής). Το 1911 οι Παναγιώτης και Αριστοτέλης Δημητρίου Αγαπητός δημιούργησαν στη Σκάλα Σωτήρος το πρώτο μηχανικό ελαιοτριβείο που λειτουργούσε με ατμομηχανή, καζάνι, σπαστήρα, πιεστικές αντλίες και τρεις πρέσες. Οι κτιριακές εγκαταστάσεις περιελάμβαναν: ελαιοτριβείο, λαδαριό, ελαιοαποθήκες, σαπωνοποιείο, καταστήματα, δωμάτια για τους εργάτες πρεσαδόρους από το Πλωμάρι της Λέσβου και τρεις κατοικίες των ιδιοκτητών. Ακόμη, μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, το 1951, με δάνειο του Σχεδίου Μάρσαλ ανεγέρθηκε το μοναδικό πυρηνελαιουργείο της Μακεδονίας και Θράκης. Έτσι, η διαχείριση της ελαιοπαραγωγής στη Θάσο γινόταν ολοκληρωμένη.



Αγγειοπλαστείο Κων/νου Χρυσόγελου και Υιών, 1932

Για την εξαγωγή κυρίως των κρασιών τους οι Θάσιοι αγγειοπλάστες κατασκεύαζαν σε μεγάλες ποσότητες αμφορείς από εγχώριο πηλό που περιείχε κόκκους μίκας*. Πολλοί βρέθηκαν στην ίδια τη Θάσο, σημαντικός αριθμός στη Μακεδονία, τη Θράκη και τον Εύξεινο Πόντο. Την παράδοση αυτή της Θασιακής αγγειοπλαστικής διατήρησαν από το 1910 περίπου μέχρι και πριν μερικά χρόνια οι οικογένειες του Κώστα Χρυσόγελου και του Θανάση Μαντενιώτη. Στη φωτογραφία, ο Κώστας Χρυσόγελος με τους γιους του και εργάτες ποζάρει μπροστά στο φακό του άγνωστου φωτογράφου στο αγγειοπλαστείο του.



Τα γρι-γρι ετοιμάζονται για νυχτερινό ψάρεμα, αρχές δεκαετίας του 1950

Ένας άλλος τομέας, όπου κυριαρχούσε η μισθωτή εξαρτημένη εργασία κατά το Μεσοπόλεμο στη Θάσο, ήταν εκείνος της παράκτιας αλιείας σε κάποια χωριά, που διέθεταν ένα μικρό στόλο αλιευτικών σκαφών. Στη φωτογραφία, αλιευτικά σκάφη αγκυροβολημένα στη Σκάλα Πρίνου ετοιμάζονται για το νυχτερινό ψάρεμα.



Ψαράδες καθαρίζουν τα δίκτυα τους, αρχές δεκαετίας του 1950

Ιδιαίτερα στα χωριά Λιμένας, Λιμενάρια και Καλλιράχη, η παράκτια αλιεία αποτέλεσε πραγματική πηγή ζωής πριν την καπνεργασία, όταν πολλοί από τους χωρικούς πήγαιναν στην τράτα για να εξασφαλίσουν τα ψάρια της οικογένειας, χωρίς να αμείβονται σε χρήμα. Στη φωτογραφία, ψαράδες ξεψαρίζουν τα δίκτυα τους στην παραλία των Λιμεναρίων.



Το ναυπηγείο Παπαναγιώτου στα Λιμενάρια, αρχές δεκαετίας του 1920

Ένα από τα πρώτα ναυπηγεία της Θάσου λειτουργούσε στην άκρη του λιμανιού των Λιμεναρίων, στο Βαθύ Λιμενάρι, κάτω από τον πέτρινο λόφο, όπου δέσποζε από τότε το Παλατάκι. Στην αναμνηστική φωτογραφία, το προσωπικό του ναυπηγείου και ο ιδιοκτήτης ποζάρουν στο φακό με καμάρι ολοκληρώνοντας και τις τελευταίες εργασίες λίγο πριν την καθέλκυση του ιστιοφόρου.



Η καθέλκυση του καϊκιού του Ζαγοριανού, Λιμενάρια 1925

Ιστορική μέρα για τους κατοίκους των Λιμεναριών που κατέβηκαν στην παραλία του χωριού για να γιορτάσουν όλοι μαζί την καθέλκυση του ιστιοφόρου επιβατηγού πλοίου του Ζαγοριανού, που θα τους έφερνε πιο κοντά με την απέναντι στεριά της Καβάλας.



Υλοτόμοι, αρχές δεκαετίας του 1960

Τα δάση της Θάσου ήταν πάντοτε πηγή ζωής, απασχόλησης και πλούτου. Αυτά πλούτισαν τους κατακτητές, μ' αυτά ναυπήγησαν στόλο για τις πολεμικές και μεταφορικές τους ανάγκες. Όλοι τους πήραν πολύτιμα προϊόντα και φόρους από τα πυκνά δάση, κι όλοι τα ήθελαν δικά τους. Ήταν προνομιοῦχοι, όσοι δούλευαν στο δάσος είτε σε ξυλεύσεις είτε σε ρετσίνια και πιτύκες*. Ακόμη, όταν ολοκληρώνονταν όλες οι απαραίτητες εργασίες στη γη, οι άνδρες του χωριού έπρεπε να βγουν στο δάσος για την κοπή και μεταφορά καυσόξυλων, ώστε να εξασφαλιστεί η θέρμανση στη διάρκεια του χειμώνα



Κατασκευή καμινιού κάρβουνου, αρχές δεκαετίας του 1930

Στις αρχές της δεκαετίας του τριάντα, όταν έκλεισαν τα καπνομάγαζα της Καβάλας, οι άνεργοι καπνεργάτες στράφηκαν στη δημιουργία νέων κτημάτων. Οι εκχερσώσεις των δασών έδωσαν άφθονη πρώτη ύλη για ξυλοκάρβουνα και καυσόξυλα που εύρισκαν μια σταθερή τιμή στην Καβάλα. Η αναμνηστική φωτογραφία διασώζει την ξεχωριστή στιγμή του ξεσκεπάσματος του καμινιού, που γέμιζε ανακούφιση και χαρά στους κατασκευαστές του, όταν το αποτέλεσμα ήταν πετυχημένο όσον αφορά την παραγωγή των κάρβουνων.



**Μεταλλεία σιδήρου,
Μαυρόλακας 1955**

Η ελληνική εταιρεία εξόρυξης σιδηρομεταλλεύματος του Αριστείδη Χονδροδήμου, της οποίας το κύριο ορυχείο βρισκόταν στη θέση Μαυρόλακας, στο ενδιαμέσο περίπου της απόστασης Κάστρου-Λιμεναρίων, λειτούργησε από τις αρχές της δεκαετίας του 1950 ως τα 1962. Η δουλειά ήταν πολύ δύσκολη. Οι μινεράδοροι άνοιγαν κάθετα γαλαρίες, όπου ξεσκάρωτες και μπαγαδόροι έβγαζαν το «πράμα» και οι εργάτριες έκαναν τη διαλογή. Το σιδηρομετάλλευμα το παραλάμβανε ο καπουτρένος, ο οποίος οδηγούσε τα βαγόνια ως τις εγκαταστάσεις του βιντς. Τα φορτωμένα βαγόνια με την κλίση του εδάφους και ένα άριστο δίκτυο σιδηροδρομικών γραμμών έφθαναν στις παραλιακές εγκαταστάσεις...



Εργάτες και εργάτριες στο «Μαυρόλακα», Λιμενάρια 1957

Η νεότερη εκμετάλλευση των μεταλλείων της Θάσου ουσιαστικά άρχισε με την εγκατάσταση και λειτουργία των μεταλλείων της εταιρείας Spreidel στα Λιμενάρια το 1903. Δημιούργησε στις «Βούβες» βιομηχανικές εγκαταστάσεις εξόρυξης και μεταφοράς των ορυκτών κοιτασμάτων αργυρούχου μόλυβδου και στην παραλία κατασκεύασε τέσσερις υψικαμίνους για τον πρώτο εμπλουτισμό των ορυκτών, αποθήκες και λιμενικές εγκαταστάσεις για τη φόρτωσή τους. Την ίδια περίοδο κτίστηκαν και τα γραφεία της εταιρείας, το περίφημο Παλατάκι, που δεσπόζει μέχρι σήμερα στο ύψωμα πάνω από το λιμάνι. Στα μεταλλεία του Spreidel πολλοί κάτοικοι του χωριού εργάζονταν ως τα 1914, οπότε ο Α΄ παγκόσμιος πόλεμος διέκοψε τη λειτουργία τους. Μια σύντομη επαναλειτουργία τους πραγματοποιήθηκε από την πολυεθνική εταιρεία G.P. Boseret (1925-1931), η οποία αναγκάστηκε να διακόψει τις εργασίες της εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που ήδη είχε ξεσπάσει. Η γερμανική εταιρεία Friedrich Krupp GmbH έδωσε μια τελευταία αναλαμπή με την εκμετάλλευση του σιδηρομεταλλεύματος τη δεκαετία του 1950. Στη φωτογραφία, εργάτες και εργάτριες δουλεύουν σκληρά στη διαλογή των ορυκτών κάτω απ' τον ήλιο του καλοκαιριού του 1957 στη θέση Μαυρόλακας, όπου βρισκόταν το ορυχείο της εταιρείας Χονδροδήμου.



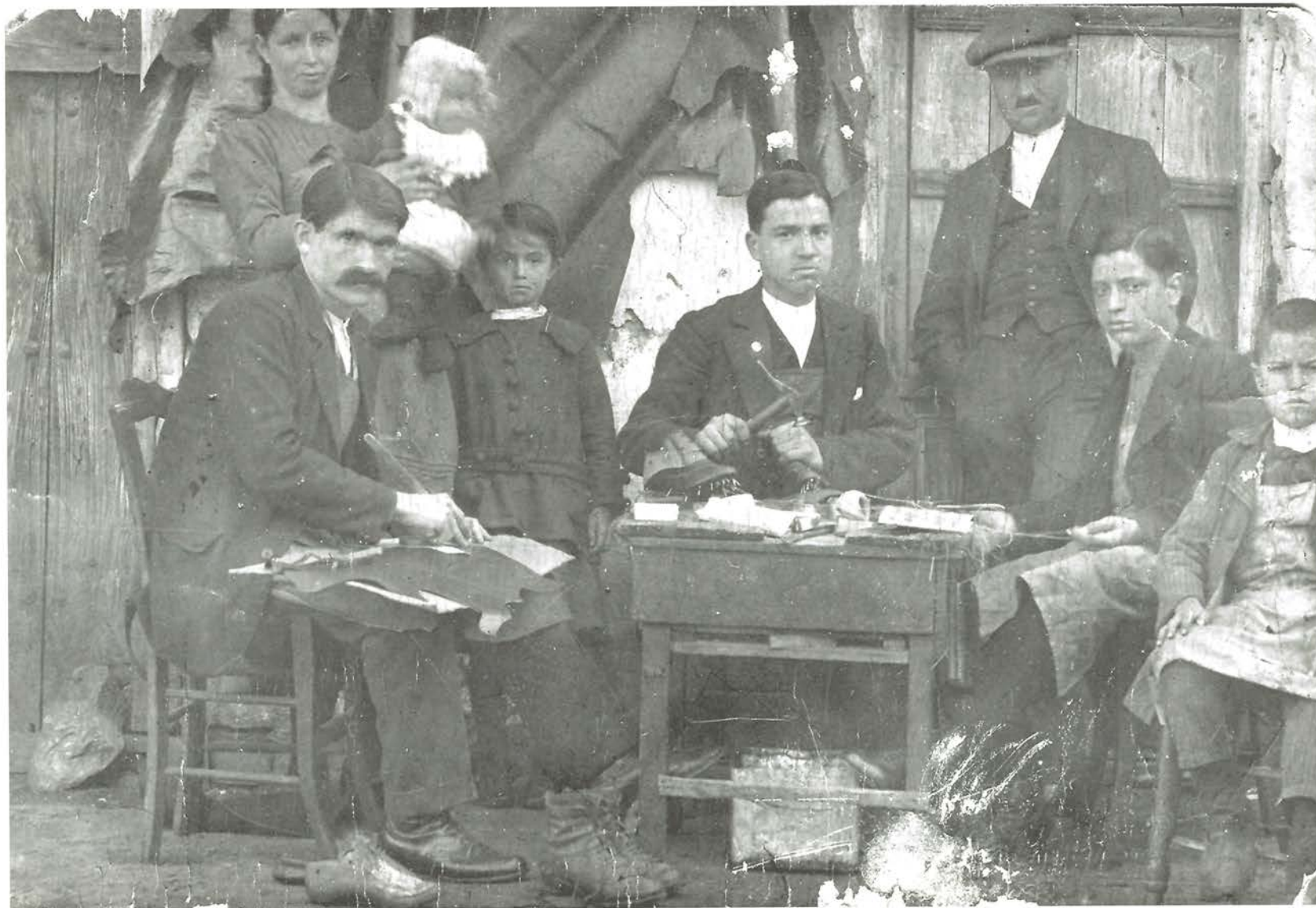
Θασίτισσες στα καπνομάγαζα της Καβάλας, το 1935

Οι Θάσιοι εποχικοί καπνεργάτες εγκαθίσταντο στην Καβάλα από το Μάρτιο ως τον Οκτώβριο κάθε χρόνου για να εργασθούν στις εκεί καπνεπιχειρήσεις. Θεωρούνταν «πατριάρχες» της επεξεργασίας του καπνού και βέβαια ήταν περιζήτητοι. Υπολογίζεται ότι αποτελούσαν το 30% του συνόλου των καπνεργατών. Επιγραμματικά αναφέρουμε ότι τη φροντίδα των ανεπεξέργαστων καπνών είχαν οι στοιβαδόροι, που αναλάμβαναν και χρέη μεταφορέα. Τα «πρώτα χέρια» επεξεργασίας των καπνών, οι ντεξήδες, με τη βοήθεια των γυναικών, των πασταλτζήδων, έκαναν την ποιοτική διαλογή του καπνού, τακτοποιώντας τον σε δέματα ανάλογα με την ποιότητά του.



Θασίτισσες καπνεργάτριες, δεκαετία του 1950

Τα οικονομικά προβλήματα, που έπλητταν συνεχώς το νησί, ανάγκαζαν πολλούς κατοίκους να έρχονται στην Καβάλα από το Μάρτιο ως τον Οκτώβριο κάθε χρόνο για να εργασθούν στην επεξεργασία του καπνού. Σε αντίθεση με τον προσφυγικό πληθυσμό που εγκαθίστατο μόνιμα στην Καβάλα, οι Θάσιοι δεν εγκατέλειπαν τον τόπο τους, αλλά προτιμούσαν να πηγαиноέρχονται διατηρώντας την ελπίδα ότι θα μπορέσουν κάποτε να εκμεταλλευθούν τη γη τους. Έτσι, ήταν υποχρεωμένοι να κάνουν μεγάλες οικονομίες και να ζουν πολύ φτωχικά, προκειμένου να εξασφαλίσουν τα προς το ζην κατά την περίοδο της ανεργίας.



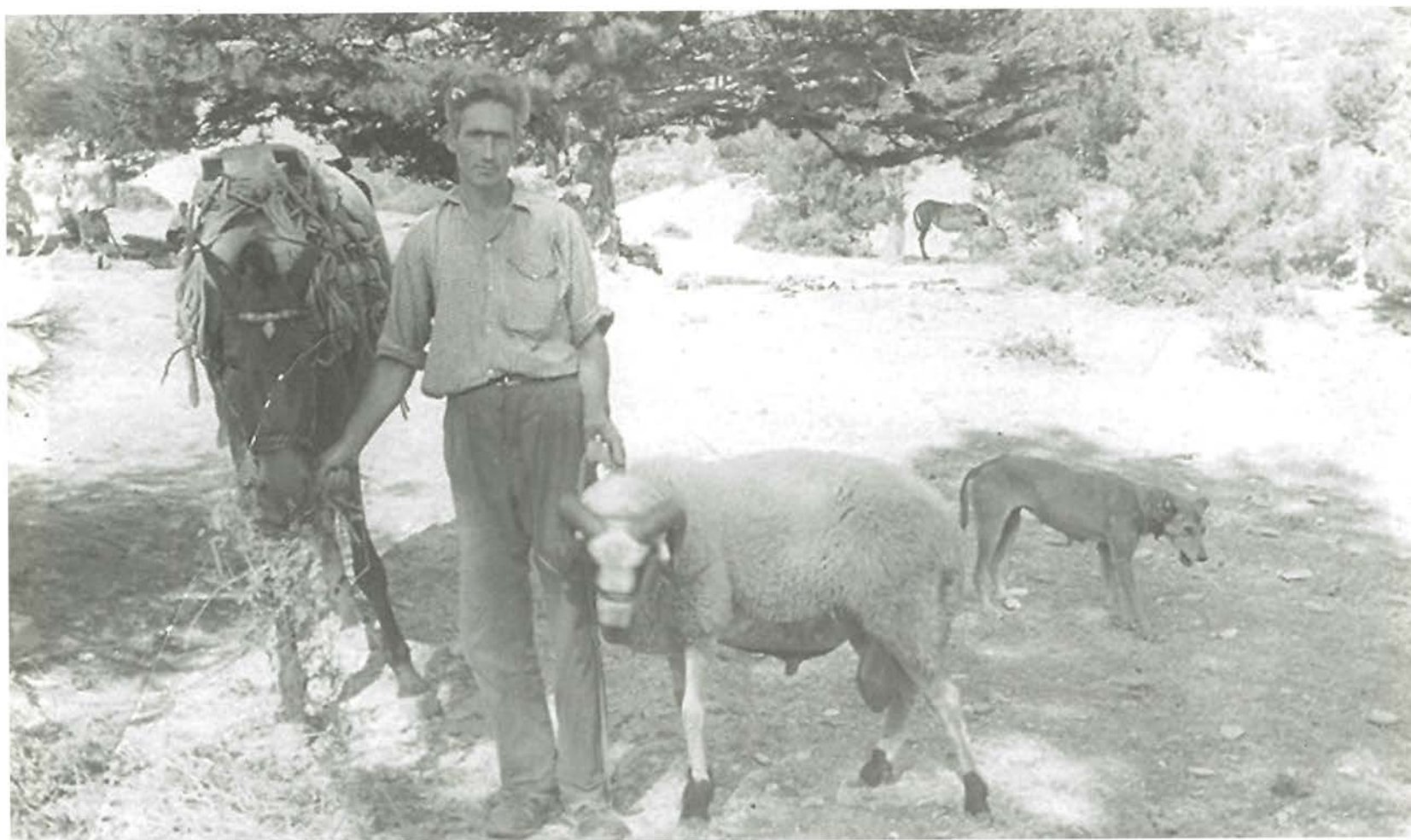
Το τσαγκαράδικο, αρχές δεκαετίας του 1920

Από τα πολύ διαδεδομένα επαγγέλματα ήταν το τεχνικό επάγγελμα του τσαγκάρη, που ασκούσαν επί μακρό διάστημα υπό τη μορφή οικοτεχνίας. Δηλαδή ο τσαγκάρης είχε εγκατεστημένο το τσαγκαριό του μέσα στο σπίτι που διέμενε με την οικογένειά του. Εδώ κατασκευάζονταν, και κυρίως επιδιορθώνονταν, τα παπούτσια των κατοίκων της κοινότητας αλλά και μεταδίδονταν τα μυστικά της τέχνης στα αρσενικά παιδιά του. Η εγκατάσταση του τσαγκαριού σε ιδιαίτερο χώρο έγινε αργότερα, όταν η υποδηματοποιία πέρασε στην κατηγορία της αγροτοβιοτεχνίας.



Ο τσαγκάρης με τους μαθητές του, Πρίνος 1956

Πριν την ανάπτυξη της βιομηχανίας κατασκευής υποδημάτων και την οικονομική άνοδο του επιπέδου της ζωής των κατοίκων της Θάσου, η τέχνη και το επάγγελμα του τσαγκάρη στην κοινωνία του χωριού είχαν επίκαιρη θέση. Στη φωτογραφία διακρίνεται ο τσαγκάρης την ώρα που προσπαθεί να μεταδώσει τα μυστικά της τέχνης της υποδηματοποιίας στους μαθητές του αλλά και τη χαρά της δημιουργίας ενός χειρωνακτικού επαγγέλματος.



Ο βοσκός, Καζαβήτι 1952

Στα δύσκολα οικονομικά χρόνια για τη Θάσο, η κτηνοτροφία αποτελούσε μια από τις κύριες πηγές εισοδήματος των κατοίκων του νησιού. Όλοι σχεδόν οι κάτοικοι του χωριού έτρεφαν ένα μικρό αριθμό κατσικιών ή αρνιών και έπαιρναν απ' αυτά το γάλα, το τυρί, το μαλλί και το κρέας, που ήταν απαραίτητα για την επιβίωσή τους. Στη φωτογραφία, βοσκός ποζάρει μπροστά στο φακό με καμάρι έχοντας κοντά του το κριάρι από το κοπάδι, το σκληροτράχηλο άλογο και το φύλακα σκύλο του.



Το κούρος, Πρίνος 1936

Κάθε χρόνο, την Άνοιξη, οι κτηνοτρόφοι προσκαλούσαν στο μαντρί τους φίλους και συγγενείς για να τους προσφέρουν βοήθεια στο δύσκολο έργο της κουράς των προβάτων. Αφού τέλειωνε η εργασία, ακολουθούσε ομαδικό φαγοπότι και διασκέδαση.



Το γνέσιμο του μαλλιού, αρχές δεκαετίας του 1950

Οι γυναίκες εργάζονται στο χώρο τους μέχρι και την τρίτη ηλικία. Όχι μόνο η ανατροφή των παιδιών και η φροντίδα των ηλικιωμένων μελών της οικογένειας αλλά και οι ανάγκες για ένδυση καλύπτονται από τον προσωπικό τους μόχθο. Στη φωτογραφία, ηλικιωμένη γυναίκα γνέθει το μαλλί με τη ρόκα στο φυσικό περιβάλλον του Καζαβητίου, την ώρα που κοντά της βόσκει το μουλάρι της οικογένειας.



Το πλέξιμο, αρχές δεκαετίας του 1950

Το μαλλί το αγόραζαν όσοι δεν είχαν πρόβατα, το έπλεναν καλά, το πήγαιναν στη λανάρα και μετά στο σπίτι το έκλωθαν με τη ρόκα για να γίνει κλωστή, το τλιγάδιαζαν*, το έβαφαν στα χρώματα που ήθελαν με φυσική μπογιά μέσα στο καζάνι και μετά το χρησιμοποιούσαν. Το κέντημα και το πλέξιμο ήταν δουλειές που γίνονταν συνήθως τα βράδια στο σπίτι, στο νυχτέρι, όπου μετείχαν όλες οι γειτόνισσες. Κάθε κέντημα, κάθε βελονιά έχει ακούσει άλλα τόσα τραγούδια από την όμορφη κόρη, που λέγανε τους καϋμούς της καρδιάς και τα χρυσά της όνειρα.



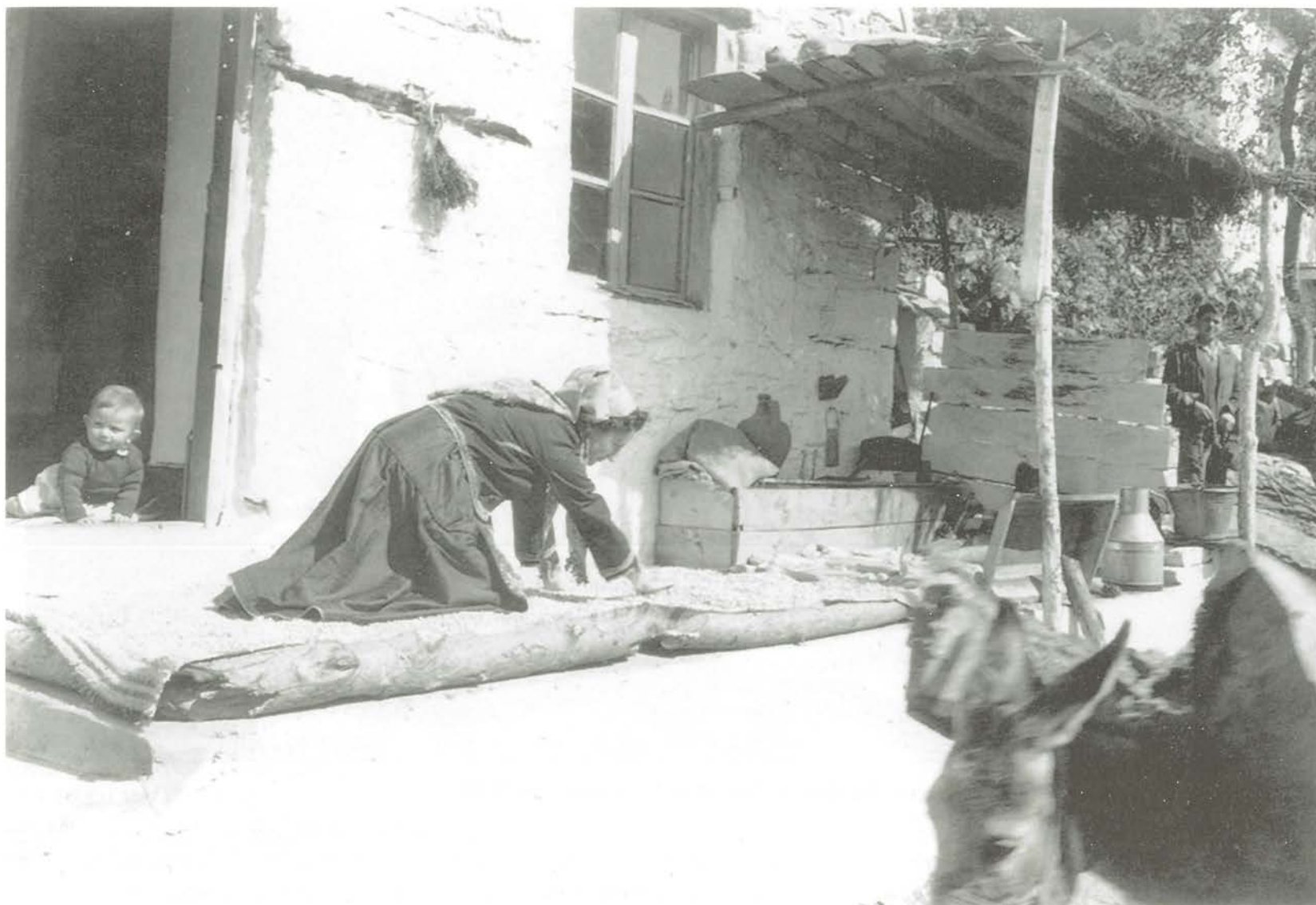
Στον αργαλειό, αρχές δεκαετίας του 1960

Μέχρι και την πρώτη μεταπολεμική δεκαετία, η ύφανση στον αργαλειό των κλινοσκεπασμάτων και των ειδών ένδυσης ήταν, αποκλειστικά, γυναικεία ασχολία στα πλαίσια των αναγκών του αγροτικού νοικοκυριού. Ο αργαλειός, η ανέμη, η λανάρα και η ρόκα ήταν απαραίτητα εργαλεία κάθε νοικοκυράς. Τη μεγάλη τέχνη του στημονιάσματος όμως για ωραία σχέδια στα υφαντά λίγες γυναίκες την ήξεραν και γι' αυτό ήταν περιζήτητες στο χωριό. Τα υφαντά της Θάσου παρουσίαζαν μια ομοιογένεια ως προς το χρώμα και το σχέδιο. Τα χρώματα ήταν πολύ φωτεινά και ζωηρά, ενώ τα σχέδια νατουραλιστικά, όπως λουλούδια, πεταλούδες, πουλιά και ζώα. Στη φωτογραφία, μάνα και κόρη σε μια ανάπαυλα της ασχολίας τους στον αργαλειό ποζάρουν χαρούμενες μπροστά στο φακό



Η μοδίστρα με τις μαθήτριες, 1960

Σταδιακά με την εγκατάλειψη της χρήσης της παραδοσιακής ενδυμασίας και την υποχώρηση της οικοτεχνίας (οικιακή παραγωγή ειδών ένδυσης), όλο και συχνότερη γινόταν η προσφυγή στις υπηρεσίες των επαγγελματιών ραφτών. Μαθητεύοντας δίπλα σε μια επαγγελματία-μοδίστρα, η γνώση της ραπτικής εξασφάλιζε για το γυναικείο πληθυσμό της Θάσου μια επαγγελματική διέξοδο αποδεκτή από το σύνολο της κοινότητας.



Το άπλωμα του τραχανά, αρχές δεκαετίας του 1910

Τροφές χειμωνιάτικες που ετοίμαζαν οι γυναίκες το φθινόπωρο στη Θάσο ήταν ο τραχανάς και οι γιουφκάδες*. Ο τραχανάς ήταν δύο ειδών: ξινός που γινόταν από ξινό γάλα, αυγά, ζουμί από τυρί και γλυκός που γινόταν από καλαμποκίσιο αλεύρι, γάλα και νερό. Στη φωτογραφία, γυναίκα απλώνει τον τραχανά πάνω σε σεντόνι για να στεγνώσει κάτω από τη στενή παρακολούθηση του μικρού παιδιού της.



Το φούρνισμα, τέλη δεκαετίας του 1950

Ο φούρνος κάθε σπιτιού έκαιγε μια φορά σχεδόν κάθε εβδομάδα για να ψηθεί το ψωμί, αφού και το ζύμωμα του ψωμιού γινόταν από την νοικοκυρά μια φορά την εβδομάδα. Οι γυναίκες, αφού ζύμωναν το ψωμί, το τοποθετούσαν μέσα στις πινακωτές*, το σκέπαζαν με τα μεσάλια* και, μόλις φούσκωνε, το έριχναν στο φούρνο, όπου έκαιγαν ξύλα από πουρνάρια για να γίνει πιο επιτυχημένο το ρόδισμά του.

Μεταφορικά μέσα

Οι συνθήκες ζωής των ανθρώπων επηρεάζονται άμεσα από την ευκολία ή τη δυσκολία με την οποία μπορούν να μεταφερθούν από τόπο σε τόπο εκείνοι και τα αγαθά τους. Έτσι, η ανάπτυξη των μεταφορών αποτέλεσε θεμελιώδη παράγοντα για την πρόοδο του πολιτισμού και βασικό συστατικό για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών και την ανάπτυξη της παραγωγής. Πολύ περισσότερο μάλιστα, όταν πρόκειται για ανθρώπους που κατοικούν σε νησί και όχι στη στεριά. Στην περίπτωση όμως της Θάσους, ευτυχώς, η απόσταση από τις ακτές της Καβάλας, τη Θρακική παραλία και τη χερσόνησο της Χαλκιδικής ήταν λίγα μόνο ναυτικά μίλια με αποτέλεσμα η επικοινωνία των κατοίκων του νησιού με τη στεριά, παρά τις δύσκολες συνθήκες του παρελθόντος, να πραγματοποιείται χωρίς μεγάλα προβλήματα.

Πράγματι, η Θάσος γνώρισε όλα τα στάδια της εξέλιξης της ναυσιπλοΐας: από τα μικρά πλωτά μέσα έως την ακμή της ιστιοφορίας, που πραγματοποιήθηκε κατά τον 19ο αιώνα. Από τον αριθμό των πλοίων που βρίσκονταν στην κατοχή των Θασίων κατά την περίοδο αυτή, διαπιστώνεται η αύξηση της θασιακής εμπορικής ναυτιλίας κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα. Τα ντόπια πλοία βέβαια δεν ήταν μεγάλα. Από γραπτές μαρτυρίες πληροφορούμαστε ότι η χωρητικότητά τους έφτανε μέχρι τους 28 τόνους. Επειδή δεν ήταν δυνατόν να μεταφέρουν μεγάλες ποσότητες προϊόντων, οι Θάσιοι έμποροι αναγκάζονταν να ναυλώνουν μεγάλης χωρητικότητας πλοία κυρίως από τη Χίο ή τη Σμύρνη. Οικοδομήσιμη ξυλεία, πίσσα και κατράμι, κρασί, λάδι, ελιές και μέλι ήταν τα κυριότερα θασιακά προϊόντα που μεταφέρονται στην Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη και την Αλεξάνδρεια.

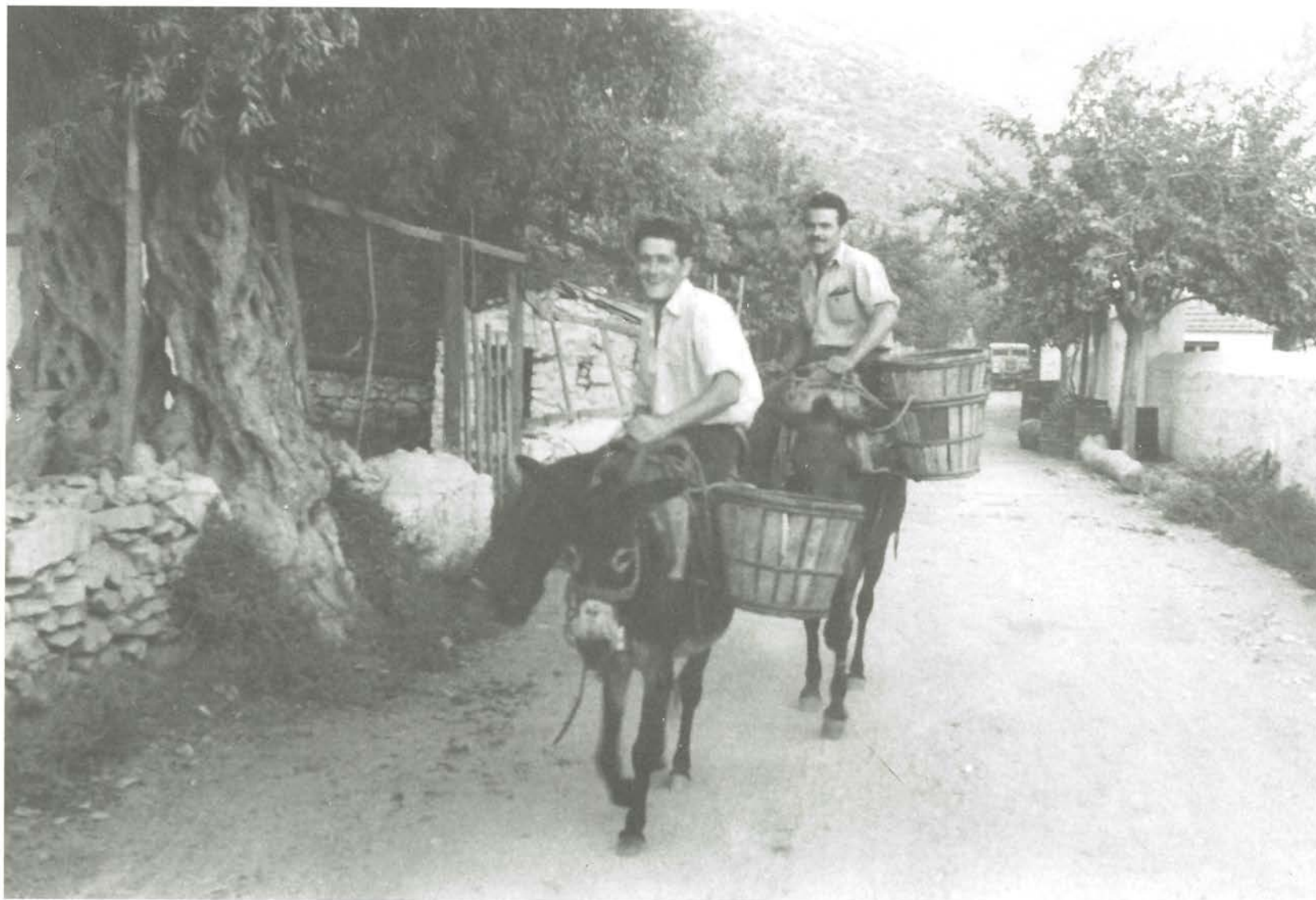
Φυσικά, την περίοδο μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο άρχισαν τα ιστιοφόρα να καταργούνται σταδιακά λόγω της εμφάνισης των πλοίων που κινούνταν με μηχανή εσωτερικής καύσης και έλικα, τα οποία και ανέπτυσαν υψηλές σχετικά ταχύτητες. Έτσι, στα μέσα του 20ου αιώνα, η ναυπήγηση μεγαλύτερων και ταχύτερων πλοίων είχε ως επακόλουθο την ανάπτυξη του εμπορίου και της οικονομίας του νησιού αλλά και τη βελτίωση των λιμενικών εγκαταστάσεων. Αυτή την περίοδο τα επιβατηγά πλοία της γραμμής εκτελούσαν τακτικά δρομολόγια από το νησί προς την Καβάλα και αντίστροφα.

Όσον αφορά όμως τις χερσαίες μετακινήσεις των κατοίκων στο νησί και τη μεταφορά των προϊόντων τους εξυπηρετούνταν για πολλούς αιώνες από υποζύγια ζώα. Από πολύ παλιά χρησιμοποιήθηκαν περισσότερο τα γαϊδούρια και λιγότερο τα βόδια, ενώ το άλογο που ήταν και το σημαντικότερο ζώο στον τομέα των μεταφορών, εμφανίζεται στο νησί σπανιότερα εξαιτίας των δύσκολων οικονομικών συνθηκών που επικρατούσαν. Μ' αυτά τα ζώα κυρίως εξυπηρετούνταν οι μεταφορικές ανάγκες των Θασίων μέχρι και τη δεκαετία του 1950, όταν άρχισαν σιγά σιγά να εμφανίζονται στο νησί τα πρώτα μηχανοκίνητα μέσα, όπως φορτηγά, λεωφορεία και ΙΧ αυτοκίνητα.



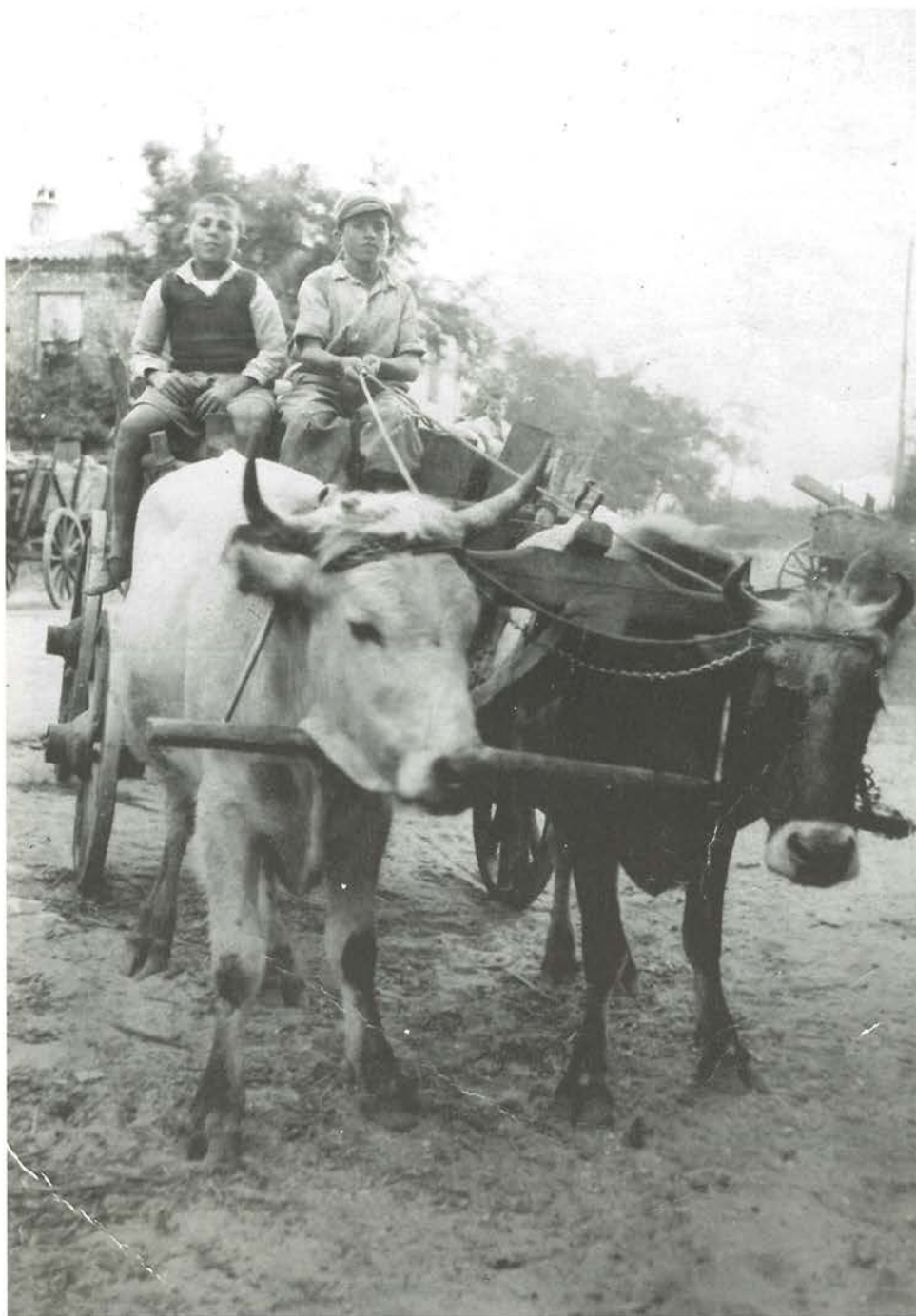
Τα μέλη της οικογένειας μαζί με το υποζύγιό τους, 1958

Σ' όλες τις αγροτικές περιοχές το κύριο μεταφορικό μέσο αλλά και το απαραίτητο συμπλήρωμα του αγροτικού εξοπλισμού ήταν τα ζώα: δηλαδή το υπερήφανο άλογο ή το σκληροτράχηλο μουλάρι ή το υπομονετικό γαϊδουράκι ή τέλος το βραδυκίνητο ογκώδες βόδι.



Αγρότες, 1959

Στο νησί μας, κάθε νοικοκυριό είχε στο σταύλο του το μουλάρη ή έναν «κυρ-Μέντιο». Τα γαϊδουράκια και τα μουλάρια το καλοκαίρι δεν σταματούσαν να μεταφέρουν από το δάσος καυσόξυλα και το χειμώνα ήταν απαραίτητοι συνοδοί για τις δουλειές στον κάμπο, στα λιόδεντρα.



Νεαρά αφεντικά στη βοϊδάμαξά τους, 1924

Λίγοι κάτοικοι της Θάσου είχαν βόδια, τα οποία χρησιμοποιούσαν περισσότερο στα δάση για τη μεταφορά της ξυλείας και λιγότερο στον κάμπο για όργωμα, γιατί δεν υπήρχαν μεγάλα χωράφια, αφού τα ελαιόδεντρα ήταν σποραδικά και λίγοι έσπερναν σιτάρια και καλαμπόκια. Η φωτογραφία απεικονίζει τη συμμετοχή των παιδιών σε εργασίες της οικογένειας και την απόκτηση της εμπειρίας για την εκτέλεσή τους από πολύ νωρίς.



Το κάρο ως μεταφορικό και επιβατηγό μέσο, 1947

Τα μέλη της οικογένειας φόρεσαν τα καλά τους, κάθισαν στη θέση τους και ξεκίνησαν για κάποιο πανηγύρι. Το κάρο λειτουργούσε ως μικρό λεωφορείο στις γιορτές και τα πανηγύρια του χωριού. Η κυκλοφορία του στους δρόμους της Θάσου συνεχίστηκε μέχρι τη δεύτερη μεταπολεμική δεκαετία.



**Ένα από τα πρώτα φορτηγά
της Θάσου, 1960**

Οι φίλοι έτρεξαν να δουν, να καμαρώσουν και να φωτογραφηθούν με το νέο μηχανοκίνητο μεταφορικό μέσο που ήρθε στο χωριό. Πάνω από την καμπίνα του οδηγού διακρίνεται ο ιδιοκτήτης Γεώργιος Κελαϊδής από τον Πρίνο με τα παιδιά και τη γυναίκα του.



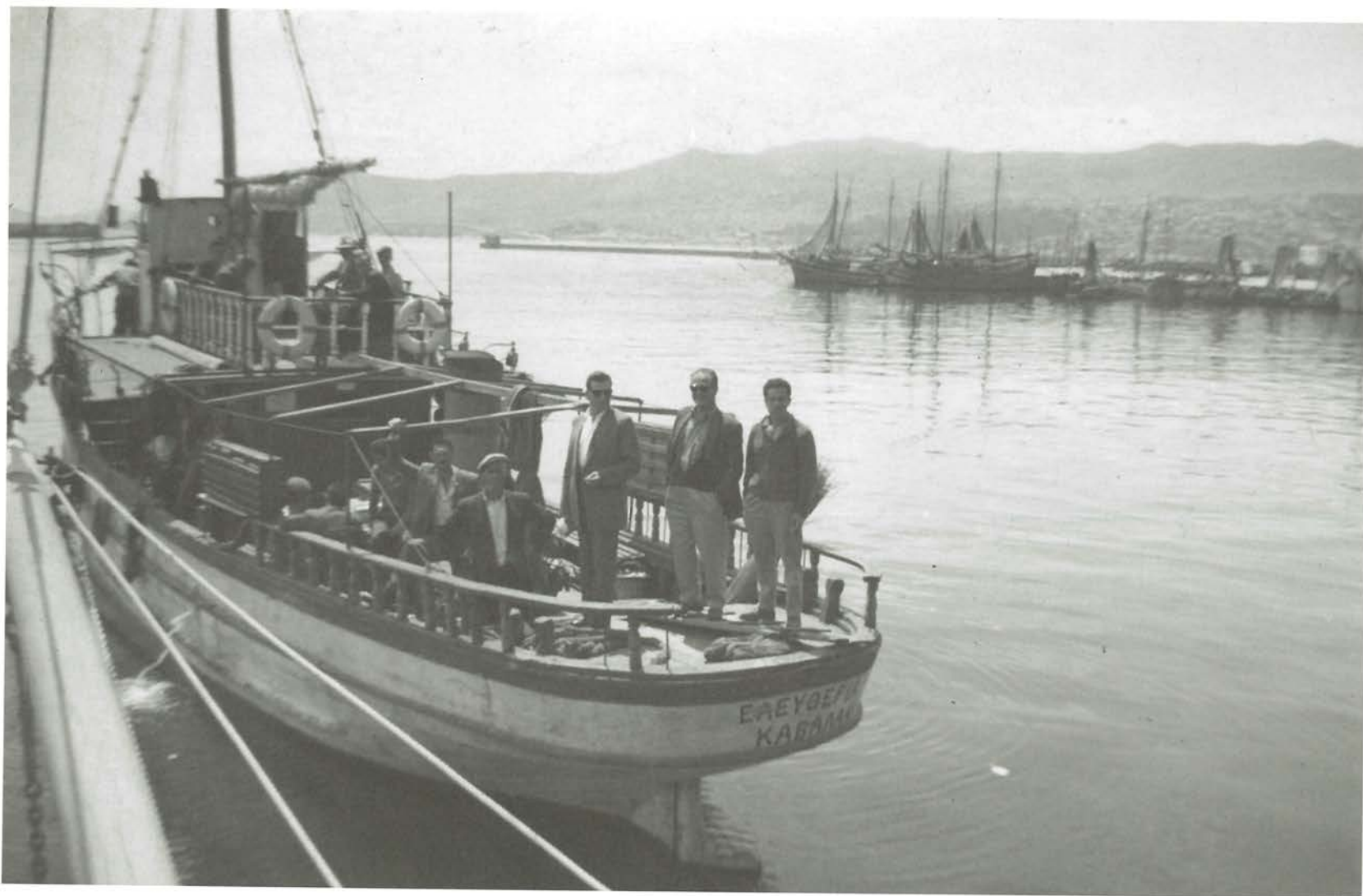
Η οικογένεια καμαρώνει για το φορτηγό της, Πρίνος 1954

Ο Γρηγόριος Βεγής, τρίτος από αριστερά, με την οικογένειά του και φίλους καμαρώνει για την απόκτηση ενός από τα πρώτα φορτηγά της Θάσου. Στη χαρά της οικογένειας συμμετέχουν και οι πιτσιρικάδες της γειτονιάς.



Μικροί και μεγάλοι φωτογραφίζονται με τη μηχανή, 1959

Η τρίτροχη μηχανή με τη θέση στο πλάι (καλάθα) έδωσε την αφορμή στα μέλη της οικογένειας και στους φίλους τους να φορέσουν «τα καλά τους» και να φωτογραφηθούν μαζί με το μεταφορικό μέσο που σπάνιζε εκείνη την εποχή στους δρόμους της Θάσου.



«Η Ελευθερία» του Καραϊτή, στο λιμάνι της Καθάλας μέσα δεκαετίας του 1950

Στα δύσκολα εκείνα χρόνια, οι Θάσιοι ταξιδεύανε με τα επιβατηγά καΐκια. Εάν βέβαια φυσούσε μελτέμι ή νοτιάς, τότε το ταξίδι τους ήταν πραγματικό μαρτύριο. Μπαίνανε μέσα από την Καβάλα και δεν γνωρίζανε μετά από πόσο χρονικό διάστημα θα αποβιβάζονταν απέναντι στις Σκάλες του νησιού.



Τα επιβατηγά καΐκια «Ευαγγελίστρια», «Κατερίνα» και «Κύκνος», Λιμένας μέσα δεκαετίας του 1950

Άποψη του λιμανιού, με την άφιξη των επιβατών από την Καβάλα στην παραλία του Λιμένα. Πυκνή κίνηση είχαν οι Σκάλες από τα κύματα των καπνεργατών, το καλοκαίρι, κάθε Σαββατόβραδο, που έφθαναν με γεμάτα τα σακλέρια τους από τα ψώνια για να πάνε να δουν τους δικούς τους μόνο για ένα 24ωρο. Το πρώτο λεωφορείο του νησιού περιμένει να τους μεταφέρει στα χωριά τους.



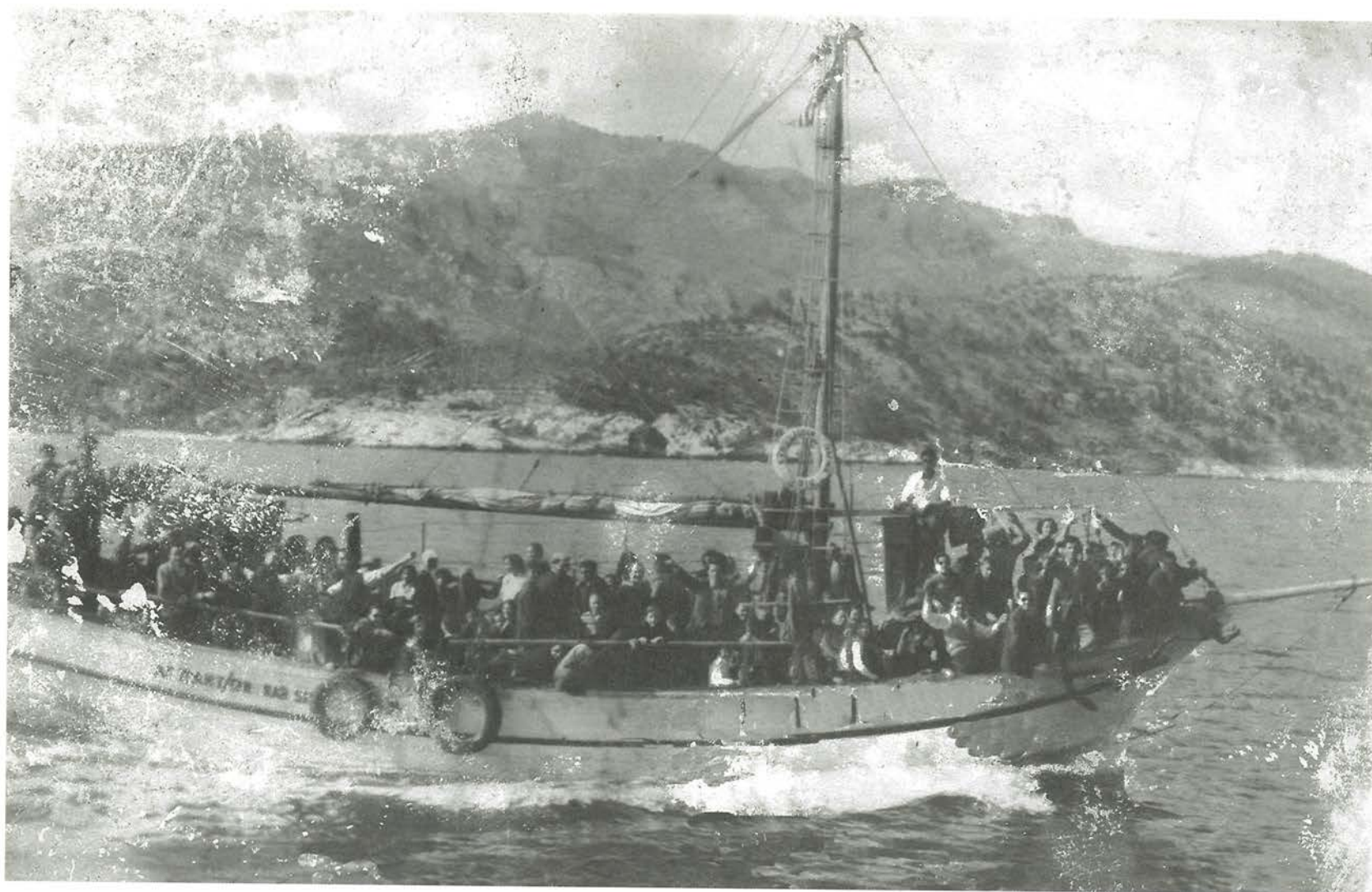
Οι κυρίες της εποχής στο «Παναγία», μέσα δεκαετίας του 1950

Το επιβατηγό καΐκι «Παναγία» στη γραμμή Λιμένα - Καβάλας έχει αράξει στο λιμάνι της Θάσου και δίνει την ευκαιρία στις κυρίες του νησιού για μια αναμνηστική φωτογραφία.



«Βαρκαδιάτικα», Λιμενάρια 1943

Έτσι λέγανε την αμοιβή που πλήρωναν στο βαρκάρη για να τους μεταφέρει από τη στεριά στο καΐκι, όταν επρόκειτο να ταξιδέψουν από το νησί για την Καβάλα. Αυτό συνέβαινε, γιατί στις Σκάλες του νησιού δεν υπήρχαν αποβάθρες, ώστε να προσεγγίζουν τα επιβατηγά καΐκια και να επιβιβάζονται ή να αποβιβάζονται άμεσα οι επιβάτες. Στη φωτογραφία, επιβάτες που θα ταξιδέψουν από τα Λιμενάρια για την Καβάλα μεταφέρονται με βάρκα στο καΐκι «Ταξιάρχης» των αδελφών Μπάμπουρα που είχε ναυπηγηθεί το 1923.



Ο «Άγιος Παντελεήμων», 1956

Ήταν καϊκι, που ναυπηγήθηκε το 1956 από ξύλο θασίτικης πεύκης στο ναυπηγείο του Χαριτόπουλου στον Πρίνο. Εκτελούσε το δρομολόγιο Πρίνου-Καβάλας και διέθετε μηχανή δικύλινδρη «Bolinder», που ανέπτυσσε ταχύτητα μέχρι 7 μίλια την ώρα. Πλοιοκτήτες του ήταν οι κάτοικοι του Πρίνου Χαρκόπουλος, Ξανθιώτης και Βαής.



Ο «Άγγελος», 1956

Λίγο πριν την καθέλκυσή του στο ναυπηγείο του Χαριτόπουλου στον Πρίνο, ο «Άγγελος» με πλώρη βαρκαλά* και πρύμνη καραβόσκαρο*. Πλοιοκτήτης του ο Κοπανούδης από το Ραχώνι. Εκτελούσε το δρομολόγιο Ραχώνι-Καβάλα, με ταχύτητα που έφτανε τα 12 μίλια την ώρα.



Το ταχύπλοο επιβατηγό πλοίο «Αλέξης», 1959

Έφερε τη μεγάλη αλλαγή στη θαλάσσια συγκοινωνία Θάσου-Καβάλας. Πρόσφερε στους Θάσιους πολύ πιο άνετο, σύντομο και ασφαλές ταξίδι. Ναυπηγήθηκε στο Σκαρμαγκά και πλοιοκτήτες του ήταν οι Αριστοτέλης και Ιωάννης Χατζηεμμανουήλ. Στη φωτογραφία διακρίνεται η άφιξη του υπουργού Βορείου Ελλάδος Αύγουστου Θεολογίτη και πλήθος κόσμου στην προκυμαία κατά το πρώτο δρομολόγιο Καβάλας-Θάσου του ταχύπλοου επιβατηγού.

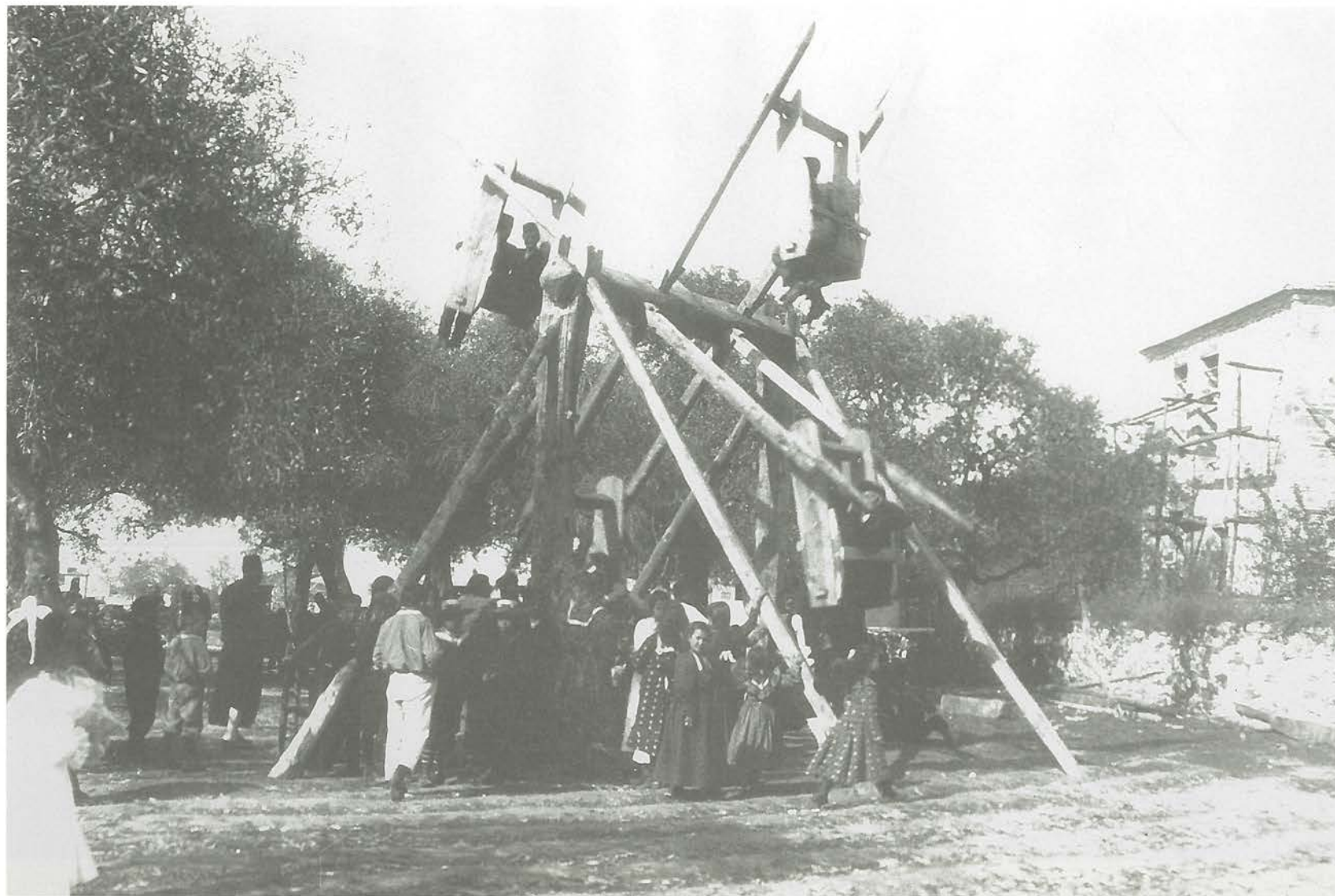
Ψυχαγωγία

Ολοι μας λίγο πολύ αισθανόμαστε την ανάγκη εκτόνωσης ή την ανάγκη να ασχοληθούμε με κάτι ευχάριστο τις ελεύθερες ώρες πέρα από τη ρουτίνα της καθημερινότητας, τη μονοτονία της εργασίας και των κοινωνικών μας υποχρεώσεων. Στα πλαίσια αυτά ο άνθρωπος από τους αρχαίους χρόνους εφευρίσκει διάφορα μέσα ευχάριστης απασχόλησης και χαίρεται να είναι ο κύριος μέτοχος και οργανωτής τρόπων έκφρασης ή ασχολίας με παραδεκτή αποδεκτικότητα εκ μέρους των συνανθρώπων του.

Εύλογα λοιπόν μπορεί να αναρωτιέται κανείς στις μέρες μας σχετικά με τις μορφές ψυχαγωγίας και διασκέδασης των ανθρώπων πριν τη δεκαετία του 1960. Πώς ψυχαγωγούνταν και διασκέδαζαν οι άνθρωποι, χωρίς τηλεόραση, σχεδόν ούτε ραδιόφωνο, χωρίς ηλεκτρικό, χωρίς δρόμους και αυτοκίνητα ΙΧ, χωρίς φαστ-φουντ, καφετέριες, κλαμπ, ξενοχτάδικα;

Η απάντηση δεν είναι δύσκολο να δοθεί. Με τις οικογενειακές συγκεντρώσεις στα σπίτια με το φως της γκαζόλαμπας, συντροφιά με το φωνόγραφο, με τη συμμετοχή σε ορχήστρες, με ένα τάβλι και μια πρέφα στο καφενείο, με ένα ούζο με την παρέα, με τα γλέντια με τους φίλους σε γιορτές και πανηγύρια, με χορούς σε χειμερινά και θερινά «κέντρα» κάτω από το φως του λουξ. Για τους πιο δραστήριους και δυναμικούς υπήρχε το παιχνίδι και το ποδόσφαιρο.

Φτωχικά πράγματα φαίνονται σήμερα. Κι όμως, το κέφι δεν έλειπε, όπως δείχνουν οι φωτογραφίες. Ή μήπως ήταν γνησιότερα και πιο ανθρώπινα τότε;



Η καραβόκνα, αρχές 20ου αιώνα

Μια ξύλινη κατασκευή που αποτελούσε το μοναδικό αντικείμενο των λούνα παρκ των πανηγυριών στις αρχές του περασμένου αιώνα.



Το τόπι, 1954

Κοπέλες διασκεδάζουν παίζοντας το τόπι στην αλάνα του Πρίνου.



Το «μπιζ», 1954

Βάζουν κλήρο για να δουν ποιος θα τα φυλάει. Εκείνος που θα του πέσει ο κλήρος, βάζει το αριστερό του χέρι κάτω απ' τη δεξιά μασχάλη του, κρατώντας την παλάμη ανοιχτή προς τα πάνω, ενώ με το δεξί του χέρι κρατάει κλειστά τα μάτια του. Οι άλλοι παίκτες στέκονται προς τα δεξιά του κι ένας απ' αυτούς τον πλησιάζει και του κτυπά την ανοιχτή παλάμη κι ύστερα απομακρύνεται, τρέχοντας μαζί με τους άλλους που χοροπηδούν γύρω του και στριφογυρίζουν το δάχτυλό τους φωνάζοντας «μπιζ», όπως κάνει η μέλισσα. Αυτός που τα φυλάει, πρέπει να μαντέψει ποιος τον κτύπησε. Αν τον ανακαλύψει, τότε αυτός παίρνει τη θέση του, ειδικά το παιχνίδι συνεχίζεται κατά τον ίδιο τρόπο.



Παίζοντας τάβλι, 1950

Το καφενείο δεν έπαψε να αποτελεί τον κύριο χώρο αναψυχής για τους άνδρες της κοινότητας. Στη φωτογραφία, οι δύο νεαροί φίλοι, την Κυριακή, φορώντας τα καλά τους διασκεδάζουν παίζοντας το αγαπημένο τους παιχνίδι.



Παίζοντας πρέφα στο Καζαθήτι, 1962

Οι αγροτικές δουλειές τελείωσαν. Ξεκούραση τώρα στο καφενείο, μακριά από τα προβλήματα του σπιτιού. Εκεί, μεταξύ πρέφας και σκαμπίλι, ούζου και κρασιού, έβρισκαν λύσεις για τα προβλήματα που απασχολούσαν το χωριό, έπαιρναν αποφάσεις, σχολίαζαν τα τοπικά νέα, παζαρεύαν τα μεροκάματα και διαμόρφωναν το πρόγραμμα της επόμενης μέρας.



Στο καφενείο, αρχές δεκαετίας του 1960

Τα καφενεία, κατεξοχήν ανδρικός χώρος συνάντησης, συναναστροφής και διασκέδασης, αναπτύσσονταν στον άξονα της «αγοράς». Εκτός από καφέ και λουκούμι, πρόσφεραν καραφάκια* με τσίπουρο και κατοσταράκια* από ντόπιο μπρούσκο κρασί. Εκεί γίνονταν ζυηρές συζητήσεις, παρεξηγήσεις και ακούγονταν τα χτυπήματα απ' τα χαρτιά και το τάβλι. Στη φωτογραφία, ανδρική παρέα σε καφενείο του Λιμένα ποζάρει μπροστά στο φακό του φωτογράφου για μια αναμνηστική φωτογραφία.



Νέοι διασκεδάζουν με γραμμόφωνο, Καζαθήτι 1937

Η παρέα των νέων του χωριού συνήθιζε να πηγαίνει στην εξοχή και να συγκεντρώνεται γύρω από το γραμμόφωνο για να ακούσει και να χορέψει τα σουξέ της εποχής.



Ουζάκι στα «Μετέωρα», Ποταμιά 1960

Παλικάρια και κοπέλες του χωριού συζητάνε τα σχέδια και τα όνειρά τους για το μέλλον απολαμβάνοντας και την ωραία θέα στο εξοχικό κέντρο «Μετέωρα» της Ποταμιάς.



Οι φίλοι με το γραμμόφωνο, Ραχώνι αρχές δεκαετίας του 1950

Η μουσική από παλιά αποτελούσε τον καλύτερο φίλο των νέων. Έτσι, και το γραμμόφωνο έπαιζε τους δίσκους των 75 στροφών και ήταν η συντροφιά τους που τραγουδούσε τους καημούς και τις χαρές του έρωτα.



Η πρώτη μαντολινάτα της Θάσου, 1929

Όρθιοι από αριστερά, δεύτερος βιολιστής και οργανωτής του συγκροτήματος ο Γεώργιος Τεντζεράκης και δίπλα του, ο κιθαρίστας Ιωάννης Ραφαήλ. Καθιστός από δεξιά, το πρώτο μαντολίνο, ο Κωνσταντίνος Ιατρού. Και οι τρεις Καλλιραχιώτες.



Θεατρική παράσταση από Θασίους στην Καβάλα, 1930

Η πρώτη θεατρική παράσταση που δόθηκε από Θασίους το 1930 στο κινηματοθέατρο «Τιτάνια» στην Καβάλα.



Νέοι της Καλλιράχης
στην ακροθαλασσιά, 1930

Καλοκαίρι του 1930, στην περιοχή Σκάλα
Μαριές. Η συντροφιά των νέων σε χαρακτη-
ριστική πόζα στην ακροθαλασσιά.



Θαλάσσια μπάνια, 1947

Δύο γενιές ποζάρουν στο φακό την ώρα που απολαμβάνουν τη δροσιά της θάλασσας μακριά από την κούραση και τη μονοτονία της καθημερινότητας. Φυσικά, κάποιοι που κολυμπούν χωρίς μαγιώ, τρέχουν την τελευταία στιγμή να καλυφθούν.



Ποδός. Ένωσις - ΑΡΗΣ - Καζαθητίς.
• Θάσος - 1932 •

Η ποδοσφαιρική ένωση «Άρης Καζαθητίου Θάσου», 1932



Η ποδοσφαιρική ομάδα «Θεαγένης» του Λιμένα, αρχές δεκαετίας του 1950



Η ποδοσφαιρική ομάδα «Κεραυνός» Καλλιράχης, 1954



Η ποδοσφαιρική ομάδα «Δόξα Πρίνου», 1960



Οι ποδοσφαιρικές ομάδες «Δόξα Πρίνου» και «Ολυμπιακός Λιμεναρίων», 1960

Τα πανηγύρια

Οι αργίες που συνδέονταν με τους θρησκευτικούς εορτασμούς ή συνόδευαν παραδοσιακές γιορτές, όπως το «κούρος» των προβάτων, λειτουργούσαν ως ημερομηνίες-ορόσημα για την αγροτική κοινότητα της Θάσου. Επιπλέον, τα πανηγύρια ήταν εξαρτημένα από την πορεία των αγροτικών εργασιών μέσα στο χρόνο και αποτελούσαν απαραίτητο διάλειμμα από τη μονοτονία της εργασίας και της καθημερινότητας. Εκτός της μεγάλης θρησκευτικής σημασίας του εορτασμού του αγίου-προστάτη, οι μεγάλες χριστιανικές εορτές ή ο εορτασμός της μνήμης των αγίων στα ξωκλήσια που βρίσκονταν διάσπαρτα στην ύπαιθρο της Θάσου αποτελούσαν μια μοναδική ευκαιρία για επικοινωνία και ψυχαγωγία των κατοίκων του νησιού.

Εκεί, κάτω από τα αιωνόβια πανύψηλα πλατάνια και το άφθονο τρεχούμενο νερό γιόρταζε όλο το χωριό μαζί. Η κάθε παρέα, που περιλάμβανε συνήθως συγγενικές οικογένειες, άπλωνε πάνω σε κομμένες φρέσκες φτέρες τα στρωσίδια της και οι νοικοκυρές σερβίριζαν καφεδάκι ή ρακί με νηστίσιμο μεζέ σε όποιον περνούσε από δίπλα τους. Κούνιες φτιάχνονταν πρόχειρα με σάγλες* των μουλαριών στις αιωνόβιες καστανιές από τους νέους και τις νέες, ενώ τα παιδιά ανέβαιναν στις κορυφές των πεύκων. Δυο άντρες της «Επιτροπής» της εκκλησίας ράντιζαν με το ροδόσταμο όλους τους πανηγυριώτες.

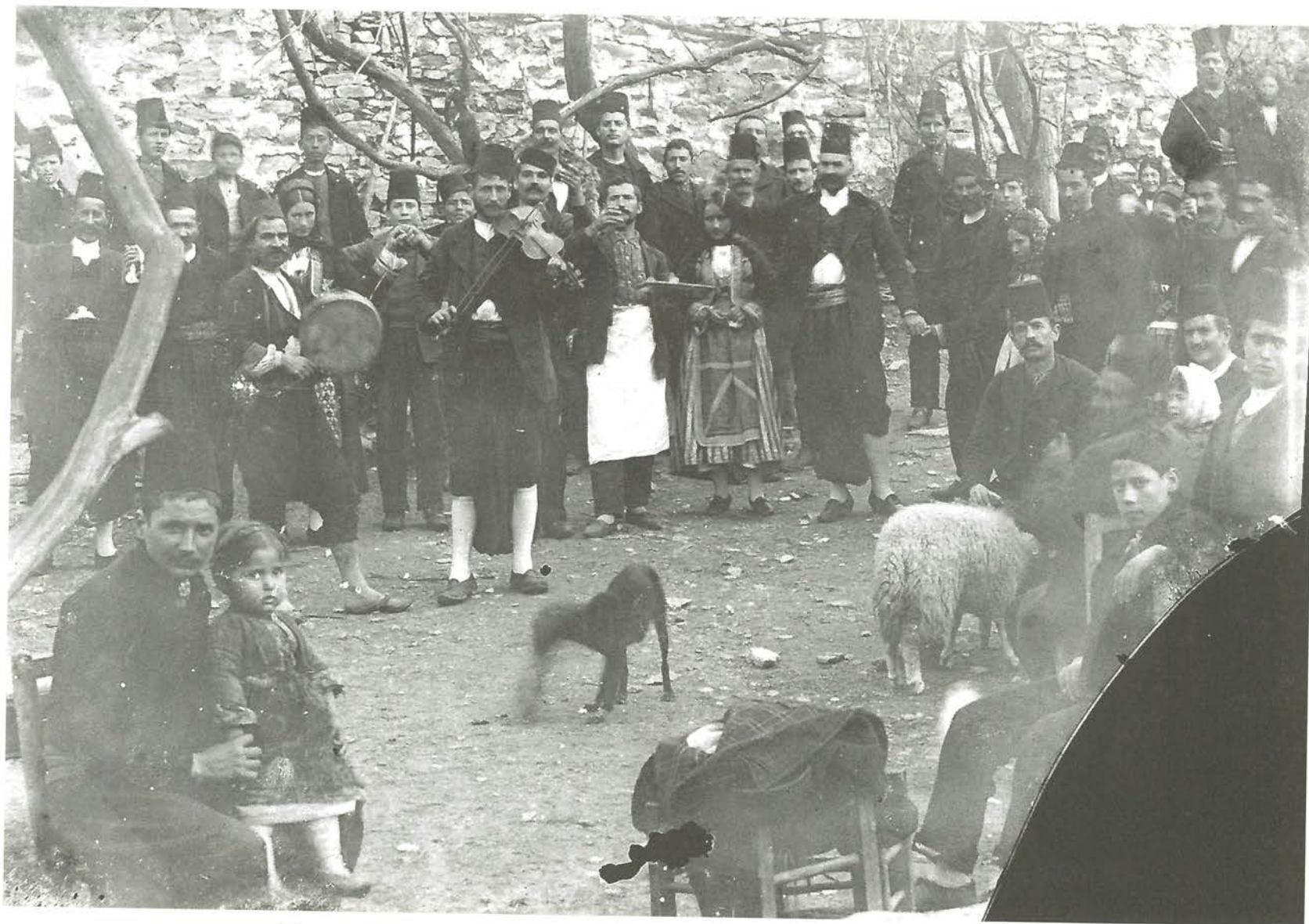
Το μεσημεριανό κοινό γεύμα, «κλουμπάνι», προσφορά των κτηνοτρόφων της περιοχής και της Εκκλησίας, έδινε μια ξεχωριστή νότα και ευλογία σ' όσους συμμετείχαν στη γιορτή. Πέντε - έξι καζάνια φαγητό, κρομμδάτο, ρυζάτο ή πατατάτο με ντόπιο κρέας, μοσχομύριζε στον περίβολο της εκκλησίας.

Οι οργανοπαίχτες, οι πραματευτάδες, οι φωτογράφοι ήταν όλοι μαζί ένα αρμονικό εορταστικό σύνολο, που έδινε εκεί το ραντεβού του κάθε χρόνου. Από νωρίς, μετά το τέλος της θείας λειτουργίας, άρχιζε ο χορός σε πολλά σημεία που μέχρι το βράδυ δεν έλεγε να σταματήσει. Τα βιολιά, τα κλαρίνα και τα λαούτα ανέβαζαν στα ύψη τον πυρετό του γλεντιού.



Κλουμπάνι «Αγίου Δημητρίου», Θεολόγος 1906

Κάτοικοι του Θεολόγου στο κλουμπάνι του Αγίου Δημητρίου στις 26 Οκτωβρίου 1906. Ξεχωρίζει ο γιατρός Δ. Λαμπίρης με το μούσι και τη ρεμπούπλικα



Πανηγύρι των «Αγίων Αποστόλων», Μεγάλο Καζαβήτι αρχές 20ου αιώνα

Κάτοικοι του Μεγάλου Καζαβητίου ποζάρουν στο φακό την ώρα που διασκεδάζουν με παραδοσιακά όργανα στο κέντρο του χωριού, την «πλατάνα». Φωτογραφία που λήφθηκε στις αρχές του προηγούμενου αιώνα από το Θάσιο αγιογράφο και φωτογράφο Ιωάννη Ζωγράφο.



Στο πανηγύρι του «Αι-Χαράλαμπου», Παναγία δεκαετία του 1920

Αναμνηστική φωτογραφία από την άφιξη των δύο νέων στο πανηγύρι του Άη-Χαράλαμπου με τις λιμουζίνες της εποχής, αφού έχουν φροντίσει πρώτα το ντύσιμό τους να είναι η τελευταία λέξη της μόδας.



Η «προσφορά» στον Άη Γιώργη, Μικρό Καζαθήτι 1965

Οι νέοι κοιτάζουν περίεργα τη στιγμή που φτάνει ο ηλικιωμένος κτηνοτρόφος κρατώντας στην αγκαλιά του το αρνί, προσφορά για τη λο-
ταρία στο πανηγύρι του χωριού.



Κλουμπάνι της «Παναγίας», Ραχώνι δεκαετία του 1930

Το κοινό φαγητό, ντόπιο κρέας με κρεμμύδια ή πατάτες, ετοιμάζεται όλη τη νύχτα σε μεγάλα καζάνια και το πρωί της 15ης Αυγούστου, στη γιορτή της Παναγίας, μετά τη Θεία Λειτουργία, αφού δεχθεί την ευλογία της Εκκλησίας, διανέμεται στους κατοίκους του χωριού και στους προσκυνητές. Μετά το φαγητό οι πανηγυριστές διασκεδάζουν όλοι μαζί. Στη φωτογραφία, οι ιερείς με τη συνοδεία των αρχών του τόπου, των επιτρόπων της Εκκλησίας και πλήθους κόσμου ευλογούν το φαγητό πριν τη διανομή του.



Στον «Άγιο Παντελεήμονα», Μικρό Καζαθήτι 1935

Ιδιαίτερα αγαπητή στους κατοίκους του νησιού ήταν η εορτή του Αγίου Παντελεήμονα στις 27 Ιουλίου, η οποία συνδεόταν παραδοσιακά με την ολιγόημερη θερινή διαμονή κατοίκων γειτονικών χωριών στα καταλύματα γύρω από το μοναστήρι. Καφενεία, οργανοπαίχτες, ψητά, φωτογράφοι έδιναν το ραντεβού τους κάθε χρόνο εκεί στο γύρω πλατανότοπο. Μετά τη Θεία Λειτουργία άρχιζε ο χορός σε πολλά σημεία του χώρου γύρω από το μοναστήρι, που συνεχιζόταν μέχρι αργά το βράδυ. Τα βιολιά, τα κλαρίνα και τα λαγούτα ανέβαζαν στα ύψη τον πυρετό του γλεντιού.



«Μιχαήλ Αρχάγγελος», Θεολόγος 1937

Τη δεύτερη ημέρα του Πάσχα ξεκινά μεγάλη λιτανεία από το Θεολόγο με επί κεφαλής τη θαυματουργή εικόνα του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, τους ιερείς και ακολουθεί όλο το χωριό μαζί με πολλούς ξένους προσκυνητές. Μετά από πορεία δύο-τριών ωρών σε δρόμο μακρύ και δύσβατο, φτάνουν στο ομώνυμο μοναστήρι που είναι χτισμένο πάνω σε απόκρημνα βράχια κοιτώντας πέρα το ανοιχτό πέλαγος. Εκεί γίνεται μια κατανυκτική αγρυπνία και την επομένη η θεία λειτουργία. Έπειτα, οι προσκυνητές, αφού γευματίσουν από το κοινό φαγητό και διασκεδάσουν, το απόγευμα επιστρέφουν με την Αγία Εικόνα στο Θεολόγο. Στη φωτογραφία, κάτοικοι του Θεολόγου ποζάρουν δίπλα στο ξωκλήσι του Αρχαγγέλου, που ιδρύθηκε από τη μονή Φιλοθέου πριν το 1287.



Στη γιορτή της Ζωοδόχου Πηγής, Μαριές αρχές δεκαετίας του 1960

Στη φωτογραφία, ο ιερέας και οι συγγενείς του μετά το τέλος της πανηγυρικής θείας λειτουργίας έχουν απλώσει τα στρωσίδια τους στον προαύλιο χώρο της Μονής της Κοίμησης της Θεοτόκου και γιορτάζουν τρώγοντας και πίνοντας. Στο στιγμιότυπο, γυναίκες και άντρες μέσα σε ατμόσφαιρα ευθυμίας κοιτάζουν το φακό σηκώνοντας ψηλά τα ποτήρια.



Στον «Άη-Γιώργη», Ραχώνι αρχές δεκαετίας του 1950

Ο αρχηγός της παρέας με καμάρι σηκώνει ψηλά τη μεγάλη ξύλινη σούβλα με το ψημένο κατσίκι για να φωτογραφηθούν όλοι μαζί, πριν αρχίσουν το φαγοπότι.



Ψήσιμο την Πρωτομαγιά, Πρίνος 1955

Παρέα από συγγενικές οικογένειες καμαρώνει μπροστά στο φακό για τα τρία κατσίκια και το κοκορέτσι που ψήνουν στις ξύλινες σούβλες και θα αποτελέσουν το γεύμα τους στο πρωτομαγιάτικο γλέντι που σε λίγο θα ακολουθήσει.



Πρωτομαγιά, Θεολόγος 1955

Γιορταστική ατμόσφαιρα επικρατεί στην οικογενειακή συντροφιά. Αφού έφτιαξε στεφάνια με λουλούδια του Μάη, φωτογραφίζεται με χαρούμενη και περιπαικτική διάθεση προς τον άγνωστο φωτογράφο. Το πίσω παιδί απειλεί να πετάξει την μπάλα που κρατά στα χέρια του, ενώ εκείνο που φορά καπέλο, τον κοροϊδεύει βγάζοντάς του έξω τη γλώσσα.



«Η φτώχεια θέλει καλοπέραση», αρχές δεκαετίας του 1920

Τρεις γενιές φωτογραφίζονται. Κάποιοι συγγενείς και φίλοι, σε κάποια γιορτή και σε κάποια πευκόφυτη περιοχή του δάσους της Θάσου, αφού έχουν χαλαρώσει από τις έγνοιες της ζωής με κρασί, μουσική και τραγούδι.



Χορός στο πανηγύρι των Αγίων Αποστόλων, Μεγάλο Καζαβήτι 1950

Ο θασίτικος συρτός χορεύεται με χάρη από ηλικιωμένους στην «πλατάνα» του χωριού. Ήταν ένα όμορφο θέμα για να απαθανατίσει ο άγνωστος φωτογράφος.



Χορός την Πρωτομαγιά, Δασύλλιο Πρίνου 1960

Η νεότερη γενιά των αντρών συνέχιζε τη χορευτική παράδοση των Θασίων. Μετά από αρκετή οινοποσία, οι φίλοι χορεύουν ένα βαρύ ζεμπέκικο.



Χορός την Πρωτομαγιά, Σωτήρος αρχές δεκαετίας του 1960

Νεαρά ζευγάρια από το Σωτήρος διασκεδάζουν στην περιοχή «Μεταλλεία» χορεύοντας ταγκό και βαλς με τη συνοδεία του ακορντεόν.



Στο κούρος, «Κοτσίνια» 1954

Το κούρος των προβάτων, εκτός από εργασία κουραστική, ήταν και μια μεγάλη γιορτή χαράς στη στάνη για τους τσοπάνηδες, στην οποία συμμετείχαν οι συγγενείς και οι φίλοι τους. Έσφαζαν αρνιά ή κατσίκια, τα έψηναν στη σούβλα, έτρωγαν και γλεντούσαν.

Το καρναβάλι

Ατέλειωτο, ήταν το καρναβάλι εκείνα τα χρόνια σε όλα τα χωριά της Θάσου που έσφυζαν από ζωή. Μόλις έμπαινε το Τριώδιο, κάθε χρονιά, εντελώς αυθόρμητα, άνθρωποι κάθε ηλικίας, όλοι έπρεπε να πάρουν μέρος στο έθιμο, το αντέτι*. Να γίνουν καρναβάλια και όχι απλά να ντυθούν, όπως γίνεται σήμερα. Τότε, το μουτζούρωμα του προσώπου, το να φορέσει κανείς ανάποδα το σακάκι ή το παντελόνι, να κάνει το σεντόνι που-καμίσια, μαντίλα ή ρόμπα ή να φορέσει προβιές σε συνδυασμό με το κρέμασμα στη μέση ή στα σκέλια κτηνοτροφικών κουδουνιών ήταν εντελώς αυτοσχέδια. Το μεράκι συμπλήρωνε όλες τις ελλείψεις και ατέλειες. Κάθε βράδυ, οι παρέες γύριζαν στα σοκάκια του χωριού τραγουδώντας διάφορα αθυρόστομα αποκριάτικα τραγούδια. Επισκέπτονταν φιλικά τους σπίτια ή πήγαιναν στα καφενεία χορεύοντας. Σε κάθε σπίτι που πήγαιναν, τραγουδούσαν και έστηναν χορό, πείραζαν τους σπιτονοικοκύρηδες, έκαναν διάφορα κωμικά δρώμενα και γελούσαν όλοι μαζί. Στο τέλος, αφού κουράζονταν απ' όλα αυτά, αποκάλυπταν τα πρόσωπά τους και η νοικοκυρά του σπιτιού τούς κερνούσε γλυκά του κουταλιού, καρύδια, σύκα και παραδοσιακές πίτες.

Η κορύφωση των καρναβαλιών όμως γινόταν την Τυρινή. Στη διάρκεια της μέρας, στην πλατεία, σε ομαδική συγκέντρωση όλων των καρναβαλιών και μη, οι λαϊκοί οργανοπαίκτες έπαιζαν και διασκέδαζαν μικρούς και μεγάλους. Οι πιο πολλοί ήταν πασαλειμμένοι με φούμο ή καρβουνόσκονη και χόρευαν αστείους χορούς. Άλλοι, συνήθως μεταμφιεσμένοι σε αρκούδες με δέρματα ζώων και μεγάλα κουδούνια, έκαναν τον κόσμο να σπαρταράει κυριολεκτικά από τα γέλια. Τα βιολιά και τα λαούτα έπαιζαν εύθυμους σκοπούς, κάνοντας το γεμάτο κέφι κόσμο να χορεύει ασταμάτητα. Τα τραγούδια που ακούγονταν ήταν «Στ' αυλάκια», «Γιάννινα.....», «Αχ δασκάλα μ'». Το βράδυ της Κυριακής της Τυροφάγου τίναζαν και τα τουλούμια, δηλαδή τα καθάριζαν από τα υπολείμματα του τυριού, γιατί απ' τη μια θα άρχιζε η νηστεία του Πάσχα και απ' την άλλη έπρεπε να είναι έτοιμα για το φθινόπωρο να γεμίσουν πάλι με καινούριο τυρί. Τη μεγάλη σφραγίδα όμως τη βραδιά της τελευταίας Κυριακής της Αποκριάς την έβαζε το μοναδικό έθιμό μας «το πιπέρι». Κατά τις μικρές ώρες λοιπόν, γινόταν η ιεροτελεστία του τριψίματος του πιπεριού: «Πώς το τρίβουν το πιπέρι, του διαβόλου οι καλογέροι». Και από το ταπεραμέντο του Αρχιτρίφτη εξαρτιόταν η επιτυχία της ιεροτελεστίας και η αθυροστομία των συμμετεχόντων.

Τέλος, την Καθαρή Δευτέρα, μέχρι το απόγευμα, συνεχιζόταν η κρασοκατάνυξη και ο χορός στους δρόμους, ενώ μόλις έπιανε σούρουπο, έπρεπε η αυλαία όλων των εορταστικών εκδηλώσεων. Όλοι οι παλιοί τα θυμούνται αυτά και δακρύζουν από τη συγκίνηση, γιατί στις μέρες μας δεν υπάρχει πια εκείνη η απλότητα και ο αυθορμητισμός των προηγούμενων γενεών.





**Αποκριά στους δρόμους του Λιμένα,
1955**

Όλη την εβδομάδα, πριν τον ερχομό της Καθαρής Δευτέρας, μικροί και μεγάλοι ντύνονταν καρναβάλια πρόχειρα με ό,τι έβρισκαν μπροστά τους. Τους έφτανε μόνο να μην αναγνωρίζονται. Κάθε μέρα, παρέες ανδρών, γύριζαν κάθε σοκάκι του χωριού τραγουδώντας τα χαρούμενα αποκριάτικα τραγούδια χρησιμοποιώντας συχνά τις άμαξές τους.



Αυτοσχέδια καρναβάλια, Πρίνος τέλη δεκαετίας του 1950

Τις μέρες της Αποκριάς, οι πιο πολλοί καρναβαλιστές ήταν πασαλειμμένοι με φούμο ή καρβουνόσκονη ή με αυτοσχέδιες μάσκες και χόρευαν αστείους χορούς. Άλλοι, με δέρματα ζώων και μεγάλα κουδούνια, συνήθως μεταμφιέζονταν σε αρκούδες και κάνανε πολλούς να σπαρτάρανε κυριολεκτικά από τα γέλια.



Αποκριάτικη εκδήλωση, Λιμενάρια τέλη δεκαετίας του 1950

Στη διάρκεια της μέρας της Αποκριάς, στην πλατεία του χωριού, σε ομαδική συγκέντρωση των κατοίκων, αυτοί που διέθεταν έμφυτο το κωμικό στοιχείο, έχοντας μεταμφιεσθεί, σατίριζαν πρόσωπα και γεγονότα του χωριού σκορπίζοντας το γέλιο σε μικρούς και μεγάλους



Μικροί και μεγάλοι καρναβαλιστές, Πρίνος 1963

Τότε, το να μουτζουρώσει κανείς το πρόσωπο, να φορέσει γυναικεία ρούχα, να κάνει το σεντόνι πουκαμίσια, μαντίλα ή ρόμπα, ήταν κανόνας τις Αποκριές. Στις μεταμφιέσεις συμμετείχαν με μεγάλη ευχαρίστηση και μικρά παιδιά, που γίνονταν αποδεκτά πιο εύκολα από τις παρέες αυτές τις μέρες. Το μεράκι ήταν που συμπλήρωνε όλες τις ελλείψεις και ατέλειες.



Παρέα καρναβαλιστών, Παναγία τέλη δεκαετίας του 1960

Την Αποκριά δινόταν η ευκαιρία σε ορισμένους εύθυμους τύπους του κάθε χωριού να μασκαρευτούν οι άνδρες σε γυναίκες ή αντίστροφα οι γυναίκες να γίνουν άνδρες, προκειμένου να σατιρίσουν, έστω και για λίγο, τα κοινωνικά γεγονότα του χωριού τους ή τα πολιτικά γεγονότα της εποχής.



**Το καρναβάλι της Παναγίας
τέλη δεκαετίας του 1960.**

Στα τέλη της δεκαετίας του 1960, στο χωριό της Παναγίας, το καρναβάλι άρχισε να παίρνει μια πιο οργανωμένη μορφή με τη συμμετοχή πολλών κατοίκων και να ξεχωρίζει για τα έξυπνα δρώμενα και την αθυροστομία που συνδέθηκαν με παρέλαση αρμάτων, ένα έθιμο που επικρατεί μέχρι και σήμερα την Καθαρή Δευτέρα. Τα άρματα, με επίκαιρο θέμα και χιουμοριστικό περιεχόμενο, τα δημιουργούν οι κάτοικοι με τα πενιχρά μέσα που διαθέτουν. Στη φωτογραφία σώζεται ένα στιγμιότυπο από τις πρώτες παρελάσεις αποκρίατικων αρμάτων, όπου μια ομάδα από γυναίκες και άντρες του χωριού συνοδεύουν το πρώτο τρένο της Θάσου, που δεν ήταν άλλο από το υπομονετικό γαϊδούρι, το οποίο έχει μετατραπεί σε ατμομηχανή και σέρνει τα τρία βαγόνια του τρένου.



Γλέντι την Καθαρή Δευτέρα, Θεολόγος τέλη δεκαετίας του 1950

Το τραγούδι και ο χορός συνεχιζόταν στους δρόμους μέχρι το απόγευμα, ενώ μόλις έφτανε το σούρουπο, έπεφτε και η αυλαία όλων των εορταστικών εκδηλώσεων. Άρχιζε η νηστεία της Μεγάλης Σαρακοστής.



Γλέντι την Καθαρή Δευτέρα, Σκάλα Μαριές 1962

Την Καθαρή Δευτέρα όλοι στρωματσάδα με νηστίσιμα άδειαζαν νταμιτζάνες* και γεύονταν θαλασσινά, προσφορές των ψαράδων. Σε λίγο άναβε το γλέντι και ο χορός συνεχιζόταν μέχρι το απόγευμα.

Οι δικοί μας άνθρωποι

Γεννήθηκαν στο νησί μας, έζησαν, δημιούργησαν οικογένεια, έπειτα έφυγαν. Οι συγγενείς τούς σκέφτονται. Οι παλιοί, ίσως τους θυμούνται ακόμη. Οι νέοι δεν τους ξέρουν. Η φυσική πορεία των πραγμάτων. Ήταν άνθρωποι κι έπειτα έγιναν λέξεις. Κλείνουμε αυτό το Λεύκωμα με κάποιους από τους χιλιάδες περαστικούς αυτού του τόπου. Τυχαία στιγμιότυπα ανθρώπων που η συγκυρία τα έφερε στα χέρια μας.

Είναι βέβαιο πως τον τόπο αυτόν, που σήμερα θεωρούμε αυτονόητα δικό μας, εδώ που περπατούμε, χαιρόμαστε, γλεντούμε, λυπόμαστε, αισιοδοξούμε, απελπιζόμαστε, γεννιόμαστε και γερνάμε, άλλοι πολλοί πριν από εμάς τον ένωσαν εξίσου δικό τους· ήρθαν και έφυγαν, αφήνοντας καθένας τους και κάτι, μεγάλο ή μικρό, σημαντικό ή ίσως ασήμαντο, ανώνυμο σήμερα, που όμως δηλώνει το πέρασμά τους από εδώ. Είναι βέβαια τα μεγάλα κα αμέσως ορατά: οι ναοί, τα δημόσια κτίρια. Είναι όμως, κυρίως, τα «μικρά», αυτά που δε διακρίνονται ατομικά, αλλά αποτελούν όλα μαζί το ιστορικό τοπίο. Ίσως είναι ένα λυγρό κυπαρίσσι που κάποτε φύτεψε ένας Τούρκος νοικοκύρης, ο πέτρινος μαντρότοιχος που έχτισε ένας Ηπειρώτης μάστορας, τα περίτεχνα κουφώματα κάποιου σπιτιού που συνάρμοσε ένας Μικρασιάτης ξυλουργός, ο πρόχειρος φούρνος που έστησε στην αυλή του ο ντόπιος Θασίτης, το στενό λιθόστρωτο που έστρωσε ένας τεχνίτης της πέτρας. Ή ίσως τα σημάδια να είναι ακόμη πιο αδιόρατα: μια επιγραφή χιλιοασβεστωμένη που μόλις πια διακρίνεται, τα χαράγματα που άφησε ένα παιδί στον τοίχο του σπιτιού του, οι σιδερένιοι κρίκοι για τα ζώα έξω από το εργαστήρι του πεταλωτή, οι γυαλισμένες πέτρες, που τις λείαναν εκατοντάδες πόδια στο καλντερίμι· μοναδικά απομεινάρια... Όλα αυτά είναι τα ίχνη ανθρώπων που, όπως κι εμείς, αυτό τον τόπο είχαν πατρίδα και σπίτι τους· που πορεύτηκαν το βίο τους παίρνοντας απ' τον τόπο και δίνοντάς του, διαμορφώνοντας τη ζωή τους σύμφωνα με αυτόν και διαμορφώνοντάς τον σύμφωνα με τη ζωή τους.

Η αληθινή ιστορία ενός τόπου είναι οι άνθρωποι που τον κατοίκησαν και με τις μικρές ή μεγάλες πράξεις τους τον ημέρωσαν, τον αξιοποίησαν, τον εκμεταλλεύτηκαν, τον υπερασπίστηκαν, τον άλλαξαν, τον ομόρφυναν, που από τοπίο τον έκαναν πατρίδα - με άλλα λόγια τον εμψύχωσαν.

Σε αυτό το είδος ιστορίας είναι αφιερωμένη αυτή η έκδοση: στη ζωή και τα έργα των ανθρώπων που έζησαν στη Θάσο. Άνθρωποι, η ψυχή του νησιού μας. Αυτό είναι το περιεχόμενο του λευκώματος.



Η οικογένεια του Γεωργίου Χατζηγιαξή, Θεολόγος 1892

Φωτογραφία του έτους 1892, που λήφθηκε από το φωτογράφο της εποχής εκείνης Γ. Μαραγιάννη. Διακρίνονται ο Γεώργιος Χατζηγιαξής, χρόνια προεστός Άνω Θεολόγου, η γυναίκα του Βενετία, το γένος Μαραγιάννη, και τα παιδιά τους.



Η οικογένεια του Σωτηρίου Λαμπίρη, Θεολόγος 1893

Φωτογραφία του έτους 1893, που λήφθηκε από το φωτογράφο Γ. Μαραγιάννη. Διακρίνονται: Η σύζυγός του Αννούδα, το γένος Δ. Χατζηγιαξή, και τα παιδιά τους. Στη φωτογραφία, ακόμη, διακρίνεται και η γυναίκα του πρωτότοκου Γιάννη, Αικατερίνη, κόρη του ιατρού Γ. Χρηστίδη.



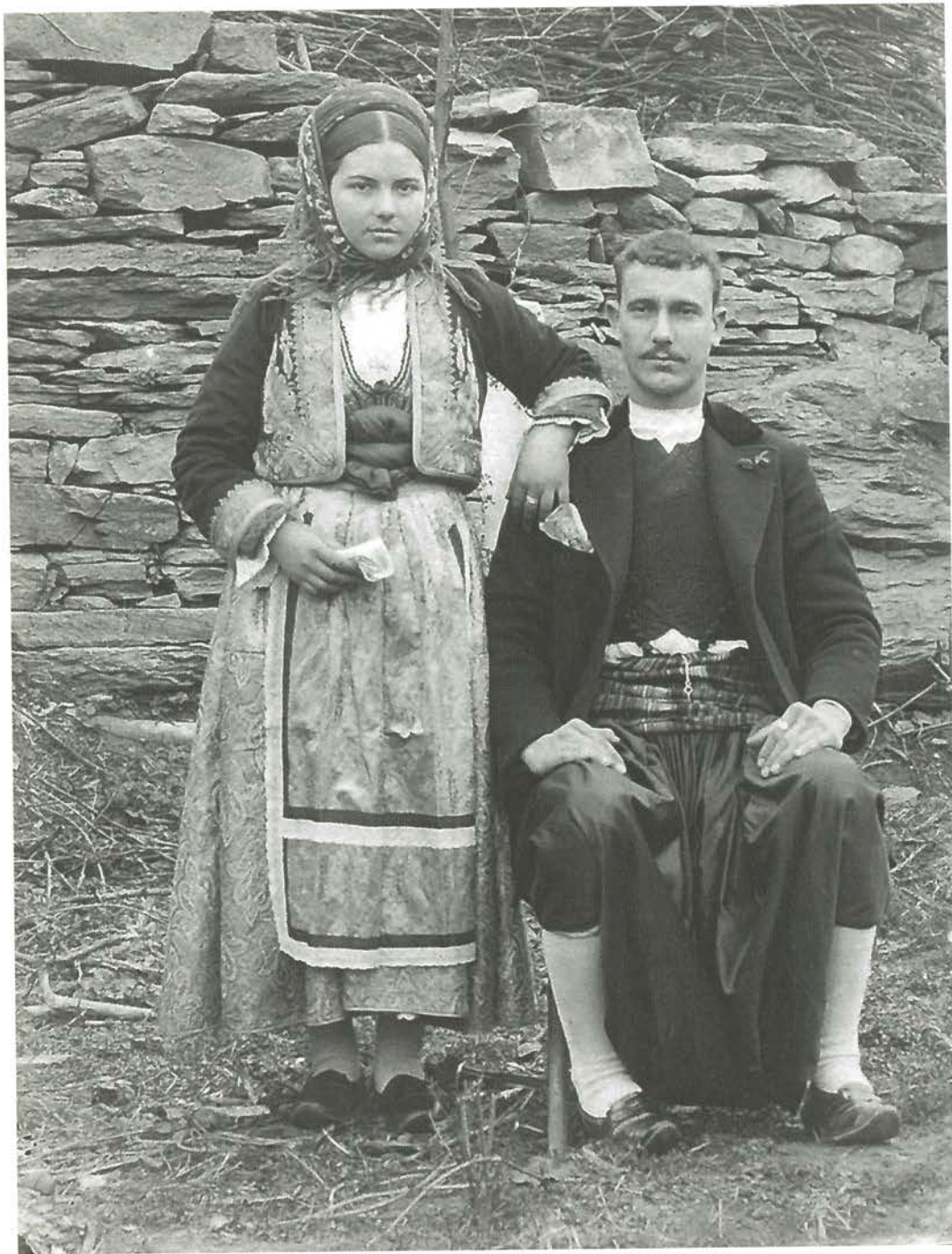
Η οικογένεια Γεωργίου, Καλλιράχη 1895

Αναμνηστική οικογενειακή φωτογραφία του έτους 1895. Διακρίνονται ο Γεώργιος Γεωργίου, μεγαλοκτηματίας της Καλλιράχης, η γυναίκα του Φωτεινή και τα παιδιά τους. Αριστερά, ο Δημήτριος που σκοτώθηκε στη Μικρασιατική εκστρατεία, στο κέντρο, ο πρωτότοκος Παναγιώτης και δεξιά, η κόρη τους Πηνελόπη. Χαρακτηριστικά στοιχεία της πόζας αποτελούν το βιβλίο στα χέρια του μικρού παιδιού, η ανδρική «φράγκικη» ενδυμασία και οι γυναικείες παραδοσιακές φορεσιές.



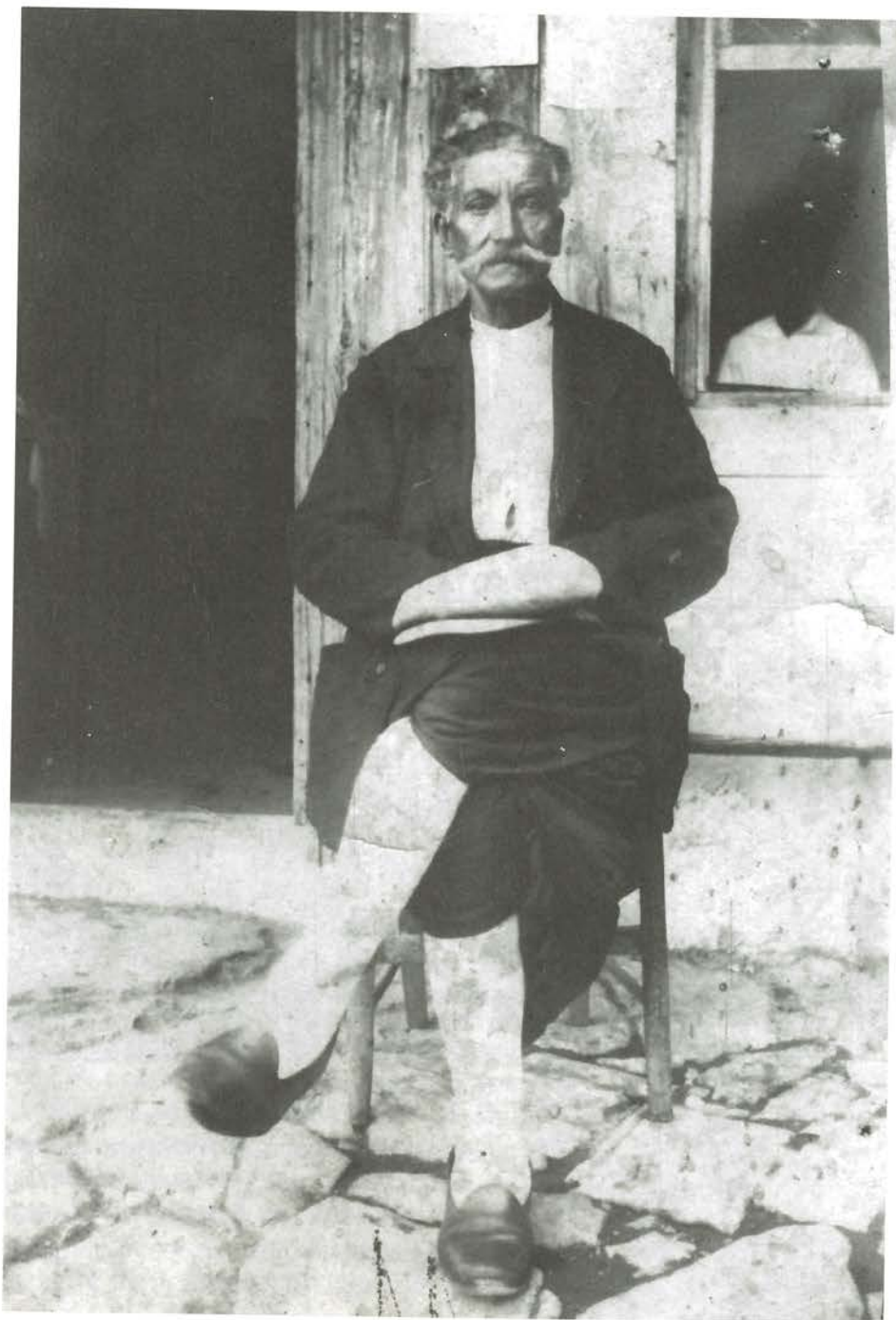
Οι αδελφοί Αριστοτέλης και Παναγιώτης Δημητρίου Αγαπητός με εργάτες, Σκάλα Σωτήρος 1915

Αναμνηστική φωτογραφία, όπου ξεχωρίζει με τη θασίτικη παραδοσιακή φορεσιά ο Αριστοτέλης Αγαπητός και δεξιά του ο αδελφός του Παναγιώτης με το νεαρό γιο του Ευριπίδη. Πίσω τους, όρθιος, με το γιο του στην αγκαλιά, ο έμπιστος επιστάτης Νίκος Φ. Γιαννάκης, που για τη χρονική περίοδο λειτουργίας του ελαιοτριβείου έμενε με την οικογένειά του σε σπίτι που υπήρχε στις εργοστασιακές εγκαταστάσεις. Χαρακτηριστική φιγούρα ο ηπειρώτης φύλακας των εγκαταστάσεων, Αριστείδης Καπρινιώτης, που διατηρούσε την παραδοσιακή φορεσιά. Οι Αδελφοί Αγαπητού το 1911 δημιούργησαν στη Σκάλα Σωτήρος το πρώτο μηχανικό ελαιοτριβείο.



**Νεαρό ζευγάρι από το Καζαθήτι,
αρχές 20ου αιώνα**

Το ζευγάρι κοιτάζει με άνεση το φακό του Ιωάννη Ζωγράφου. Η κοπέλα φορά το θασίτικο φ'στανί*, τσικέτο με χρυσά κεντήματα και στο κεφάλι μαντίλα. Ο νέος φορά, κι αυτός, τη θασίτικη βράκα, αμάνικο γιλέκο και λευκό πουκάμισο· τα συνοδεύει όμως με δυτικού τύπου επανωφόρι.



**Ο τελευταίος βρακοφόρος της Παναγίας,
τέλη δεκαετίας του 1940**

Ο Γεώργιος Φώκας, γεμάτος λεβεντιά, ήταν ένας από τους τελευταίους Θάσιους που με καμάρι επέμενε να ντύνεται με την παραδοσιακή θασίτικη φορεσιά.



**Ο Ελευθέριος Κουβέλης
με τη σύζυγό του Παναγιώτα το 1903**

Το νεόνυμφο ζευγάρι απαθανατίζεται από το φακό Ιταλού φωτογράφου στη διάρκεια μιας επίσκεψής του στην Καβάλα.



Ο δάσκαλος Κυπάρισσος Γεωργιάδης με τη γυναίκα του, Λιμενάρια τέλη δεκαετίας του 1910

Ο δάσκαλος Κυπάρισσος Γεωργιάδης υπήρξε διευθυντής του Δημοτικού σχολείου Κάστρου-Λιμεναρίων και πρωτοστάτησε μαζί με τα Κοινοτικά Συμβούλια των δύο χωριών στην ίδρυση του Ημιγυμνασίου Κάστρου-Λιμεναρίων το 1922. Δίδασκε σ' αυτό τη γαλλική γλώσσα.



Οι «σύντροφοι» από τον Πρίνο, 1922

Η πολιτική ιδεολογία ενώνει τους συντοπίτες νέους με κοινούς στόχους και οράματα. Έτσι, ποζάρουν στο φακό έχοντας μπροστά τους την εφημερίδα «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ». Όρθιοι από αριστερά, ο Βασίλης Στόγιος και ο Ιωάννης Δούκας. Καθιστοί από δεξιά, ο Ιωάννης Ζιάνος, ο Δημήτριος Ξανθάκης και ο Ιωάννης Ξανθάκης.



Οι φίλοι στο πανηγύρι, Ραχώνι 1923

Στις 15 Αυγούστου, ημέρα της Κοίμησης της Θεοτόκου, στο Ραχώνι γίνεται μεγάλο πανηγύρι. Μετά την τέλεση της θείας λειτουργίας ακολουθούν οικογενειακά γεύματα δίπλα στο ναό. Στη φωτογραφία, οι φίλοι διασκεδάζουν στο πανηγύρι ποζάροντας με άνεση στο φακό ντυμένοι με την τελευταία λέξη της μόδας.



**Η οικογένεια του Άγγελου Αγγελούδη,
Ραχώνι 1930**

Ο Άγγελος Αγγελούδης με τη σύζυγό του Αργυρή και τα παιδιά τους φωτογραφίζονται μπροστά στην πορτάρα του σπιτιού τους στο Ραχώνι. Ξεχωρίζει το πλακόστρωτο, ο πέτρινος αυλόγυρος και η τοποθέτηση της ξύλινης σκάλας, που χρησιμοποιούνταν στην ελαιοσυλλογή και στο κλάδεμα των ελαιοδέντρων, σε εύχρηστη θέση του σπιτιού· στον τοίχο πάνω από τη βαριά ξύλινη εξώπορτα.



**Η οικογένεια Βογιατζή,
Θεολόγος 1937**

Αναμνηστική οικογενειακή φωτογραφία σε στημένη σκηνή. Η πρόοδος συμβαδίζει με την παράδοση. Η γιαγιά δεν αποχωρίζεται την τοπική ενδυμασία, ενώ η μόδα της εποχής ακολουθείται από τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας.



Άντρες καπνίζουν ναργιλέ, αρχές 20ου αιώνα

Χαρακτηριστική πόζα αντρών, που καπνίζουν ναργιλέ καθισμένοι σταυροπόδι στον εξωτερικό χώρο καφενέ στο Λιμένα τις αρχές του προηγούμενου αιώνα.



Ανδρικές παρέες, Λιμένας δεκαετία του 1930

Ανδρικές παρέες απολαμβάνουν το ποτό τους σε ζυθεστιάτοριο και ζαχαροπλαστείο στον κεντρικό δρόμο του Λιμένα Θάσου και ποζάρουν μπροστά στο φακό του φωτογράφου για μια αναμνηστική φωτογραφία. Ο μικρός με τα καινούρια άσπρα παπούτσια φωτογραφίζεται όλο καμάρι.



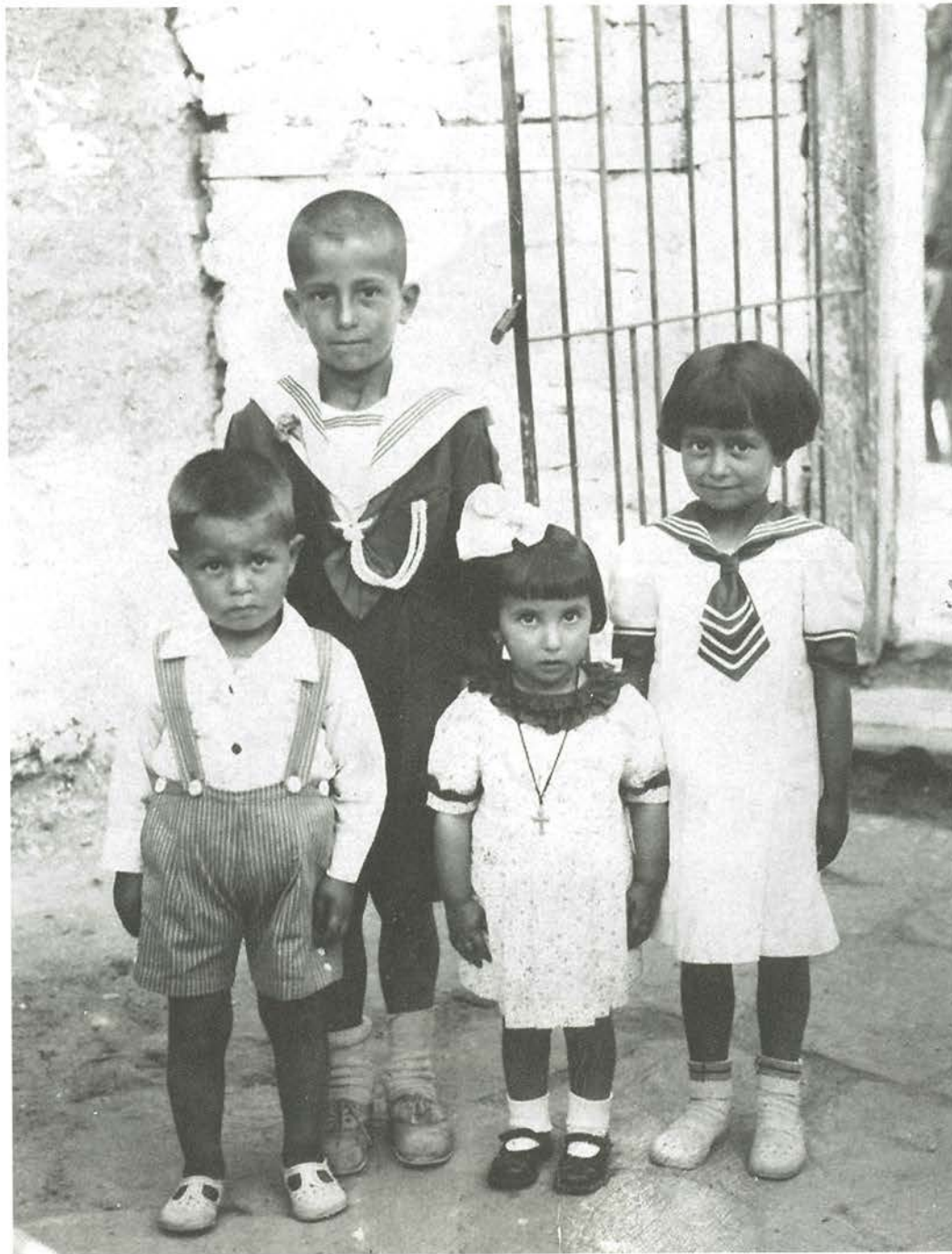
Μετά την προετοιμασία του «κλουμπανιού», Ραχώνι αρχές δεκαετίας του 1950

Οι άντρες του χωριού, αφού ολοκλήρωσαν την κοπιαστική προετοιμασία του «κλουμπάνι» στο πανηγύρι της «Παναγούδας» στο Ραχώνι, ξεκουράζονται πίνοντας μερικά ποτηράκια παρέα με συντροφιά λαϊκών οργανοπαικτών στο προαύλιο του ναού κάτω από τα πλατάνια. Χαρακτηριστικά είναι τα καπέλα τους.



Τα «τ'γανούδια», Καλλιράχη δεκαετία του 1950

Η συνοδεία του γαμπρού και της νύφης με λαϊκούς οργανοπαίκτες πηγαίνοντας για την εκκλησία. Εκτός από βιολί και κιθάρα, οι μουσικοί παίζουν και τα «τ'γανούδια», που τη δεκαετία του 1950 είχαν γίνει μόδα στην Καλλιράχη. «Τ'γανούδια», έλεγαν οι ντόπιοι το μεξικάνικο «πάντσο» εξαιτίας του σχήματός του.



Παιδιά σε χαρακτηριστική πόζα, 1938

Αναμνηστική φωτογραφία παιδικής συντροφιάς με χαρακτηριστικές ενδυμασίες της δεκαετίας του 1930.



Τα αδέρφια, δεκαετία του 1940

Αναμνηστική φωτογραφία των δυο αδελφών μετά τη γερμανική Κατοχή. Η χαρακτηριστική πόζα τους αναδεικνύει την αδελφική αγάπη.



Οι μικρές φίλες στα θαλτολούλουδα, 1950

Στην ηλικία της αθωότητας και της ξεγνοιασιάς οι δύο μικρές φίλες φωτογραφίζονται χαμογελαστές μέσα στο πανηγύρι που έχει στήσει η φύση με την ομορφιά και το άρωμα των θαλτολούλουδων στην περιοχή «τσαϊρία» του Πρίνου.



Οι φίλοι, 1940

Με τα σακάκια στον ώμο, τα καπελάκια στραβά και ύφος «βαρύ και ζόρικο», οι έφηβοι Ξανθός Ξανθάκης και Ευάγγελος Τυρολόγος από τον Πρίνο, ατενίζουν το φακό του φωτογράφου.



Ανδρική παρέα ποζάρει στο φακό, Πρίνος δεκαετία του 1950

Ανδρική παρέα στις αρχές της δεκαετίας του 1950, σε αναμνηστική φωτογραφία στη διάρκεια γιορτής μπροστά στον καφενέ της γειτονιάς του Πρίνου, «πλατάνα». Σε πρώτο πλάνο οι λαϊκοί οργανοπαίχτες. Η πλατάνα ήταν ο αγαπημένος χώρος συγκέντρωσης των κατοίκων. Ήταν το κέντρο ψυχαγωγίας, διασκέδασης, ξεκούρασης, συναντήσεων, παιχνιδιών και χορευτικών μουσικών εκδηλώσεων σε γιορτές και πανηγύρια. Γνώρισε δόξες μέχρι τη δεκαετία του 1960. Εικόνες που σχεδόν χάθηκαν οριστικά.



Πρωτομαγιά, Δασύλλιο Πρίνου 1960.

Η κάθε παρέα στις γιορτές αποτελούνταν συνήθως από πολλές συγγενικές οικογένειες. Η αργία ήταν μια μοναδική ευκαιρία για συνάντηση και επικοινωνία των συγγενών, που πολλές φορές δεν έμεναν στο ίδιο χωριό. Στην αναμνηστική φωτογραφία διακρίνονται συγγενείς που ζούσαν στον Πρίνο, το Σωτήρος και την Καλλιράχη και έχουν συγκεντρωθεί να γιορτάσουν όλοι μαζί την Πρωτομαγιά στο Δασύλλιο του Πρίνου.



**«Τίναμα» ελιάς στον κάμπο
του Σωτήρος, τέλη δεκαετίας του 1950**

Βασικά εργαλεία για τη μεγάλη μάχη του τινάγματος της ελιάς ήταν η σκάλα, το πεύκινο μονόξυλο με τσατάλια που έφτανε τουλάχιστον έξι μέτρα ύψος και το βεργί, το μηλιαδίσιο λεπτό κοντάρι.



Ελαιοσυλλογή, 1952

Η γυναίκα ποζάρει χαμογελαστή την ώρα που μαζεύει χαμολόι*. Εύκολα διέκρινε κανείς την ευφορία στα πρόσωπα όλων όσων συμμετείχαν στο ελαιομάζωμα, μολονότι βρίσκονταν στο πόδι από τα χαράματα μέχρι το σούρωπο της ημέρας.



**Οικογένεια Νικολάου Φουρκού,
Ραχώνι 1948**

Ο Νικόλαος Φουρκός καμαρώνει για τα μέλη της οικογένειάς του, που κατάφερε να μεγαλώσει παρά τις αντίξοες οικονομικές συνθήκες της δεκαετίας του 1940. Ποζάρει στο φακό ελπίζοντας σε ένα καλύτερο αύριο.



Η μάνα με τα έξι παιδιά, 1940

Σε τρία κορίτσια και τρία αγόρια είπε
...παραμύθια η κυρά Παναγιώτα.



**Ο λαϊκός ποιητής
Σταύρος Καραμανιώλας, 1935**

Ο ποιητής της Θάσου σε καλλιτεχνική φωτογραφία του 1935. Ποζάρει με άνεση στο φακό φορώντας κουστούμι τελευταίας λέξης της μόδας και κρατώντας στο χέρι το καπέλο.



**Κοπέλα με θασίτικη φορεσιά,
αρχές δεκαετίας του 1930**

Η ωραιότερη δισ Δάφνη, όπως ήτο την
δεκαετίαν του 1930... δυστυχώς ήτο!

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

αντέτι (το): συνήθεια, έθιμο.

βαρκαλός (ο): τύπος καϊκιού.

βιργί (το): χοντρή βέργα από κλαδί μηλιάς ύψους έως δύο μέτρα, που τη χρησιμοποιούσαν στο τίναγμα της ελιάς.

βολοτοσάκισμα (το): το σπάσιμο των βώλων χώματος που έχουν δημιουργηθεί από το όργωμα κάνοντας το έδαφος λείο για να είναι ευκολότερο το πιάσιμο των σπόρων.

γιατίκοι (οι): τα ξύλινα αποθηκευτικά σκεύη του νερού.

γιουφκάδες (οι): χυλοπίτες.

γκαζμάς ή καζμάς (ο): σκαπάνη, αξίνα.

γνέθω: κλώθω.

δοξάτα (τα): ξύλινα φαρδιά μπαλκόνια.

θ'κέλ(ι) (το): σκαλιστήρι με διχάλα.

καλαμίνα (η): ορυκτό με σημαντικό ποσοστό ψευδαργύρου.

καραδόσκαρο (το): τύπος καϊκιού.

καραφάκι (το): μικρή επιτραπέζια φιάλη με στενό λαιμό και εξογκωμένη κοιλία για ούζο.

κατοσταράκι (το): μεταλλικό δοχείο που χωράει εκατό δράμια κρασί.

κεφαλιακά (ζώα): γιδοπρόβατα χωριανών, που βρίσκονταν σε κοπάδι κτηνοτρόφου με συμφωνία την παροχή ποσότητας τυριού και μαλλιού σε ετήσια βάση.

κουμπάνια (η): ο εφοδιασμός με φαγητό και ψωμί του αγρότη ή του εργάτη μακριά από το σπίτι.

λάκκος: δεξαμενή, όπου χυνόταν ο μούστος μετά το ποδοπάτημα των σταφυλιών και πριν μπει σε δρύινα βαρέλια.

λανάρα (η): εργαλείο για το ξάσιμο (καθάρισμα) του μαλλιού.

λαναρίζω: ξαίνω (καθαρίζω) μαλλί με το λανάρι, ώστε να γίνει κατάλληλο για κλώσιμο.

μεσάλι (το): στενόμακρη πετσέτα. Με αυτήν σέπαζαν το ζυμάρι για να «ανεβεί» πριν από το φούρνισμα.

μίκι (η): πυριτικό ορυκτό γνωστότερο ως μαρμαρυγία.

μπλοκός (ο): αποθηκευτικός ανοιχτός χώρος του ελαιοτριβείου για τη συγκέντρωση του ελαιοκάρπου, πριν γίνει η σύνθλιψή του.

νταμιτζάνα: μεγάλη γιάλινη φιάλη τυλιγμένη με προστατευτικό ψάθινο πλέγμα για την αποθήκευση ούζου ή κρασιού.

ντορβάς ή τορβάς (ο): μικρός σάκκος που κρεμιέται στον ώμο.

ντούμπλες (οι): βαρύτιμα νομίσματα από μέταλλο με λεπτή επιχρύσωση, κοσμήματα του στήθους.

παραβούτια (τα): ειδικοί ξύλινοι κάδοι, όπου έβαζαν τις κηρήθρες.

«πάτα-τράβα»: ο μούστος που έτρεχε από τον πίρο του πατητηριού στα βαρέλια.

πινακωτή (η): ξύλινο σκεύος με χωρίσματα, όπου τοποθετούνται τα ψωμιά πριν ριχτούν στο φούρνο.

πιτύκα (η): φλοιός του πεύκου.

πρωτοράκι (το): πρώτο τσίπουρο της απόσταξης που έχει πολλούς βαθμούς οινοπνεύματος.

ροδόσταμο (το): διάλυμα ροδέλαιου σε νερό που έχει ευλογηθεί από το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

ρόκα (η): υφαντουργικό εργαλείο με σχήμα λεπτής ξύλινης ράβδου, στην άκρη της οποίας τύλιγαν το νήμα μαλλιού ή βαμβακιού, που προόριζαν για γνέσιμο οι γυναίκες.

σάγλα (η): χοντρό σχοινί που έδεναν τα υποζύγια ζώα

σακλέρα (η): υφαντός σάκος ανοιχτός στο πάνω μέρος για τη φύλαξη ή μεταφορά πραγμάτων με κρέμασμα για τον ώμο.

σαλαγός: η εργασία μεταφοράς ενός σμήνους μελισσών από τη γεμάτη κυψέλη σε μία άδεια, πριν οι μελισσοκόμοι διαλύσουν τις κηρήθρες και πάρουν το μέλι.

σαχνισί (το): η προεξοχή του ορόφου παραδοσιακού σπιτιού σε σχέση με το ισόγειο.

στημόνιασμα (το): τοποθέτηση του στημονιού, δηλ. του νήματος του αργαλειού που εκτείνεται κατά μήκος του και διαπλέκεται με το υφάδι κατά την ύφανση.

τάζω: υπόσχομαι να δώσω κάτι.

ταρσανάς (ο): ναυπηγείο.

τεμπίχι (το): τοποθεσία που οριζόταν με απόφαση της κοινότητας να πη-

γαίνουν όλοι μαζί οι κάτοικοι του χωριού για να τινάξουν τις ελιές, ούτως ώστε να αποφεύγονται προβλήματα που δημιουργούνταν εξαιτίας της σποραδικότητας των ελαιοδέντρων.

τλιγαδιάζω: τυλίγω νήμα στο τ(υ)λιγάδι (ξύλινο ραβδί που ήταν στο ένα άκρο του διχαλωτό και στο άλλο τρυπημένο για να περνά μικρό ξυλάκι στο οποίο τυλιγόταν το νήμα).

τσαπίζω: σκάβω με τσάπα δηλ. γεωργικό εργαλείο για σκάψιμο, που αποτελείται από μία πλατιά λάμα, η οποία είναι κάθετα προσαρμοσμένη σε μακρόστενο ξύλινο κοντάρι (στειλιάρι).

τσικέτο (το): γιλέκο της γυναικείας παραδοσιακής φορεσιάς.

τσούρμο (το): πλήθος ανθρώπων.

«φ'σάν'» (το): φουστάνι, το παραδοσιακό γυναικείο φόρεμα.

χαμολόι (το): οι πεσμένες στο έδαφος ελιές.

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε από τα βάθη της καρδιάς μας τους κατοίκους της Θάσου
που μας εμπιστεύτηκαν το προσωπικό και οικογενειακό τους φωτογραφικό αρχείο:

Αγαπητός Παναγιώτης
Αγγελούδη Σαπφώ
Αθανασίου Αθανάσιος
Αλβανός Λάζαρος
Αργυροπούλου Νίκη
Αυγουστίδης Γεώργιος
Βάμβουρας Αντώνης
Βεγήνας Κων/νος
Βλαχογιάννη Μαρία
Βουλτσίδης Κων/νος
Γερακούδης Σωτήριος
Γιαννάκης Αντώνης
Γκλαβάς Ηλίας
Ελευθερίου Αλέκος
Ελαίας Κων/νος
Ελευθερίου Δημήτριος
Εμμανουηλίδης Αναστάσιος
Ζωγράφος Γεώργιος
Θεοδωρίδης Δημήτριος
Θεολογίτης Κων/νος
Καβάξης Γεώργιος
Καλή Φωτεινή
Κάλτσας Γ. Μιχάλης
Κάλτσας Ε. Μιχάλης

Κανατσούλης Β. Χαράλαμπος
Κανατσούλης Δ. Χαράλαμπος
Καρτάλης Νικόλαος
Κατσώνη-Βασδέκη Βενετία
Κλωνάρη Μαρία
Κουβέλης Παναγιώτης
Λασκαρίδης Γεώργιος
Λιάπη Μαίρη
Λούσος Ιωάννης
Μακαρίου Κων/νος
Μαλαμίδης Δημήτριος
Μανώλης Βασίλης
Μπετούνικος Παναγιώτης
Ξανθιώτης Ιωάννης
Ξανθός Ξανθάκης
Οικογένεια Κων/νου Τσίμα
Παναρέτου Κρυσταλία
Παπαγγελίδου Άννα
Παπαγεωργίου Αλέξανδρος
Παπαγεωργίου Γιώτα
Παπαγεωργίου Α. Χρυσούλα
Παπαδόπουλος Γεώργιος
Παπαντωνίου Νικόλαος
Παπαφιλίππου Γ. Φίλιππος

Παπίας Δημήτριος
Πατρούδης Νικόλαος
Πετκίδης Γεώργιος
Προφήτου Ευαγγελία
Σιάτρος Κων/νος
Σπυρίδου Λέλα και Ξανθούλα
Σταματία Σερδάρη
Ταμανά Αντιγόνη
Τριανταφυλλίδης Ιωάννης
Τσέλιος Βασίλειος
Τσιρακτσόπουλος Γεώργιος
Τσιφτσής Γεώργιος
Τσουκνάδη-Κόνσουλα Μαίρη
Τσούπρας Ιωάννης
Υδριώτη Νίτσα
Φαρμάκης Γεώργιος
Χαριτόπουλου Αδελφοί
Χαρκοπούλου Αδελφές
Χιόνης Κων/νος
Χρήσταινα Στεριανή
Ψιακίδης Παναγιώτης
Πολιτιστικός Σύλλογος «Το Κάστρο»

ΠΗΓΕΣ

1. ΜΕΛΕΤΕΣ

- Σαπφούς Αγγελούδη*, Το παραδοσιακό σπίτι της Θάσου, Θασιακά, τόμ. 1ος, σελ. 21-28, Καβάλα 1984.
- Μαρίας Ανδρουλάκη*, Γαμήλια μουσικά δρώμενα στη Θάσο, Θασιακά, τόμ. 12ος, σελ. 67-95, Καβάλα 2005.
- Γεωργίου Αυγουστίδη*, Η εγκατάσταση και λειτουργία της εταιρείας Fr. Spreidel στα Λιμενάρια. Το τέλος της ιστορίας ενός χωριού και η αρχή της δημιουργίας ενός άλλου, Θασιακά, τόμ. 9ος, σελ. 31-55, Καβάλα 1996.
- Χριστίνας Βαμβούρη-Δημάκη*, Η βουλγαρική κατοχή της Θάσου (1941-1944), Θασιακά, τόμ. 12ος, σελ. 97-106, Καβάλα 2005.
- Βασίλη Βασιλικού*, Παλιά καλοκαίρια στη Θάσο, Θασιακά, τόμ. 8ος, σελ. 7-11, Καβάλα 1995 και Η μάχη του Σαγγάριου μέσα από μια ανέκδοτη επιστολή του Ν. Βασιλικού, Θασιακά, τόμ. 9ος, σελ. 113-125, Καβάλα 1996.
- Σωτηρίου Γερακούδη*, Η Θασιακή ναυτιλία και η ναυπήγηση πλοίων στη Θάσο κατά τους νεότερους χρόνους, Θασιακά, τόμ. 14ος, σελ. 99-122, Καβάλα 2009.
- Ιωάννας Γόρδου-Τσιλογεώργη*, Η Γαλλική κατοχή και οι αντιδράσεις των κατοίκων της Θάσου, Θασιακά, τόμ. 9ος, σελ. 127-141, Καβάλα 1996.
- Βερονίκης Δαλακούρα*, Θάσιοι καπνεργάτες στην Καβάλα (1922-1953), Θασιακά, τόμ. 9ος, σελ. 157-182, Καβάλα 1996.
- Παναγιώτας Δαλιγιαννάκη*, Δημήτριος Κλωνάρης, ο πρώτος Θάσιος πολιτικός, Θασιακά, τόμ. 14ος, σελ. 155-169, Καβάλα 2009.
- Σπύρου Θεμελή*, Η Ορθοδοξία και το θρησκευτικό συναίσθημα των Θασίων, Θασιακά, τόμ. 11ος, σελ. 182-194, Καβάλα 2004.
- Δημητρίου Θεοδωρίδη*, Αύγουστος Θεολογίτης: Η ζωή και η πολιτική του δράση, Θασιακά, τόμ. 13ος, σελ. 89-195, Καβάλα 2006.
- Δημητρίου Θεοδωρίδη -Ελένης Ευσταθίου*, Ο αγιογράφος Ιωάννης Ζωγράφος από το Καζαβήτι της Θάσου, Θασιακά, τόμ. 14ος, σελ. 193-250, Καβάλα 2009.
- Καραγιαννακίδη Νικολάου*, Στοιχεία για Θασίους και τη Θάσο στη διάρκεια της Μικρασιατικής εκστρατείας μέσα από αθηναϊκές εφημερίδες της εποχής, Θασιακά, τόμ. 14ος, σελ. 275-287, Καβάλα 2009.
- Αθ. Ε. Καραθανάση – Ιω. Θ. Μπάκα*, Θασιακά εκπαιδευτικά (1860-1910), Θασιακά, τόμ. 10ος, σελ. 335-353, Καβάλα 2001.
- Νίκου Καρτάλη*, Ο Θάσιος πολιτικός Άγγελος Λασκαρίδης, Θασιακά, τόμ. 13ος, σελ. 197-211, Καβάλα 2006.
- Στάθη Κεκριδή*, Μεταλλευτικές εργασίες και υλοτομία στη Θάσο κατά τον 18ο αιώνα, Θασιακά, τόμ. 7ος, σελ. 107-114, Καβάλα 1992.
- Αγγελικής Κιουρτσή-Μιχαλοπούλου*, Η θέση της γυναίκας στη Θάσο από το 18ο αι. μ.Χ. μέχρι τις αρχές του 20ού, Θασιακά, τόμ. 12ος, σελ. 297-321, Καβάλα 2005.
- Γεωργίου Κουκλιάτη*, Τα μετόχια του Αγίου Όρους στην Καβάλα και στη Θάσο, Θασιακά, τόμ. 6ος, σελ. 93-103, Καβάλα 1989.
- Χ. Κουκούλη-Χρυσανθάκη*, Από την ιστορία του Αρχαιολογικού Μουσείου Θάσου, Θασιακά, τόμ. 12ος, σελ. 357-390, Καβάλα 2005.
- Γεωργίου Β. Κρητικού*, Η απόφαση της ίδρυσης του Δημοτικού Σχολείου Λιμεναρίων, Θασιακά, τόμ. 10ος, σελ. 421-430, Καβάλα 2001.
- Απόστολου Μανακούδα*, Λαϊκό πανηγύρι στην Παναγία, Θασιακά, τόμ. 1ος, σελ. 49-54, Καβάλα 1984.
- Κωνσταντίνου Μανάφη*, Χωρία, κάτοικοι, μαθηταί και διδάσκαλοι της νήσου, Θασιακά, τόμ. 6ος, σελ. 86-92, Καβάλα 1989.
- Νικολάου Μιχαλοπούλου*, Τα εξωκλήσια της Θάσου έκφραση του θρησκευτικού συναισθήματος των κατοίκων, Θασιακά, τόμ. 9ος, σελ. 322-345, Καβάλα 1996 και Το Ημιγυμνάσιο Κάστρου-Λιμεναρίων Θάσου (1922-1930), Θασιακά, τόμ. 12ος, σελ. 501-519, Καβάλα 2005.
- Στρατή Παπαδόπουλου*, Εργαστήρια κεραμικής στη Θάσο την περίοδο του μεσοπολέμου: ιστορικό, περιγραφή και λειτουργία, Θασιακά, τόμ.

7ος, σελ. 315-340, Καβάλα 1992.

Ανδρέα Κ. Παπανδρέου, Οι αετοί του Καζαβητίου κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, Θασιακά, τόμ. 2ος, σελ. 71-75, Καβάλα 1985.

Παναγιώτη Κ. Προέδρου, Κατάταξη των πρώτων Θασίων στον ελληνικό στρατό, μετά την απελευθέρωσή τους από τους Τούρκους, Θασιακά, τόμ. 9ος, σελ. 421-430, Καβάλα 1996.

Προκοπίου, Μητροπολίτου Φιλίππων-Νεαπόλεως και Θάσου, Η Θάσος ως Μητρόπολη, Θασιακά, τόμ. 14ος, σελ. 493-512, Καβάλα 2009.

Νικολάου Ρουδομέτση, Νεώτερα στοιχεία για τα μεταλλεία Fr. Speidel της Θάσου, Θασιακά, τόμ. 10ος, σελ. 557-564, Καβάλα 2001.

Αθηνά Σπαθοπούλου, Ο γάμος στο Θεολόγο της Θάσου, Θασιακά, τόμ. 1ος, σελ. 60-66, Καβάλα 1984.

Φώτη Τριάχη, Ο γάμος άλλοτε στη Θάσο, Θασιακά, τόμ. 10ος, σελ. 675-683, Καβάλα 2001.

Ιωάννη Τσεβρεμέ, Εκφάνσεις παραδοσιακών νοοτροπιών για τη διαχείριση του εργασιακού χρόνου: Το νησί της Θάσου κατά το Μεσοπόλεμο και τα πρώτα Μεταπολεμικά χρόνια, Θασιακά, τόμ. 12ος, σελ. 633-646, Καβάλα 2005.

Κωνσταντίνου Δ. Τσιάτα, Χρονικό ιδρύσεως και λειτουργίας των γυμνασίων της Θάσου, Θασιακά, τόμ. 3ος, σελ. 79-84, Καβάλα 1986.

Κώστα Τσίμα, Οι Θεολογίτες στους απελευθερωτικούς αγώνες του έθνους, Θασιακά, τόμ. 9ος, σελ. 525-531, Καβάλα 1996.

Τάκη Τσιμπουκλή, Η άνθιση της ναυτιλίας του Κάστρου, Θασιακά, τόμ. 4ος, σελ. 180-185, Καβάλα 1987.

Τάσου Χατζηναστασίου, Η Θάσος και οι Θασίτες στην Εθνική Αντίσταση, Θασιακά, τόμ. 12ος, σελ. 703-715, Καβάλα 2005.

Ιωάννης Κ. Χιόνη, Η αλληλοδιδασκτική Σχολή της Παναγίας και τα μαθήματα που διδάσκονταν (1850-1912), Θασιακά, τόμ. 11ος, σελ. 313-327, Καβάλα 2004.

Κωνσταντίνου Χιόνη, Η Θάσος και η δράση των Θασίων κατά το μακε-

δονικό αγώνα, Θασιακά, τόμ. 1ος, σελ. 67-83, Καβάλα 1984, Η απελευθέρωση της Θάσου το 1912, Θασιακά, τόμ. 2ος, σελ. 17-37, Καβάλα 1985, Η παιδεία στη Θάσο κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας, Θασιακά, τόμ. 7ος, σελ. 427-462, Καβάλα 1992, Η εγκατάσταση της μεταλλευτικής εταιρείας Speidel στη Θάσο και οι θετικές ή αρνητικές αντιδράσεις των κατοίκων, Θασιακά, τόμ. 11ος, σελ. 348-361, Καβάλα 2004, Το ιστορικό της απελευθέρωσης της Θάσου και Καβάλας όπως καταγράφεται στα ημερολόγια των πολεμικών πλοίων, Θασιακά, τόμ. 11ος, σελ. 362-376, Καβάλα 2004 και Η ζωή και το έργο του Κώστα Τσίμα, Θασιακά, τόμ. 13ος, σελ. 15-88, Καβάλα 2006.

Ιωάννη Δ. Ψαρά, Η πειρατεία στη Θάσο κατά τις εκθέσεις των Πιεμοντέζων προξένων στη Θεσσαλονίκη (1832-1855), Θασιακά, τόμ. 10ος, σελ. 747-755, Καβάλα 2001.-

2. ΒΙΒΛΙΑ

Κωνσταντίνου Αγγελούδη, Θάσος-Η πατρίδα μου, Εκδόσεις Ξυράφι, Καβάλα 1996.

Θανάση Αθανασίου, Σωτήρος Θασίων, παραγωγή ΑΒΑΚΙΟ Α.Ε.Β.Ε. Γραφικές Τέχνες, Αθήνα 2007.

Γιώργου Αυγουστήδη, Τα Λιμενάρια του Κώστα Λόβουλου, University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 1999.

Σωτήρη Γερακούδη, Ιστορία της Θάσου, εκδόσεις Νιραγός, Αστρίς Θάσου, 2005.

Μαρία Παπαλαζάρου, Ήθη και έθιμα της Παναγίας Θάσου, εκδόσεις Καλλίτυπο, Θάσος 2005.

